ШЕРИФОВ ШЕРИФ МАЗАНАЕВИЧ

МЕТЛЕБАР

(ПОЖЕЛАНИЯ)

Агъул чIалан мегIнивур, хIекаятар, масалавур

Поэзия и проза на Агульском языке

Москва

2017

УДК 82(3+14).351.31
ББК 84(2Рос.Даг)
Ш49

16+

Шерифов Ш. М.

Ш49 Пожелания (Метлебар) : Поэзия и проза на Агульском языке (Агъул чIалан мегIнивур, хIекаятар, масалавур) / Ш.М. Шерифов. – М. : Издательство «ОнтоПринт», 2017. – 288 с.

ISBN 978-5-906886-55-2

УДК 82(3+14).351.31
ББК 84(2Рос.Даг)

ISBN 978-5-906886-55-2

МЕТЛЕБАР

Автордин бугукъас, хураттарин фикирдис

Ме зун ликlи агъул чlалан lуд пе китаб, удигьан **"Цlайи агу lэквь"** агъа китабилас, бицlи чlалар хъукъас акьубалди тафаватлу э. Агъул чlал гъургъва 21 хlури. Джалла хlурар са формайиди гъургъвай адахьубас хъуттурфуна, мегlнивур ликlегуна, найи хlурин чlал нугъатди хъай дуьхьейчин, гьати чlал гlачихьай ликlей а.

Гележегди хъара иджиди-дузди ликlибан бадалди, хура илдешари кас ккан акьай. Чиппин фикирар ликlина залди гъайикуб. Агъул чlалан литература, гьал багъиш-ламиш акьайде вахттуни хье халкь, бала гlадавай тlушуна кканеф дава.

Зун гъавурди ада чlалар пара ая, зе гъалатlар дуз акубан бадалди, зас кумакис дузди ликlиба хъас, хураттари зас пуб тlалаб акьай.

Китабиъ ликlина ае чlалар, зе ва зе халкьдин метлебар э.

КАР АРАЙИЛ ХАРЕФ ЧlАЛА Э!
ЧlАЛ-- ИНСАНДИН ЙИРКlВЬ САГЪ АКЬА,
ШАД АКЬА, ИТТАР АКЬА, ПАШМАН АКЬА,
ИЪ ДУЬХЬУНА АРХlУН АКЬА ЯРАКЬ Э.

Ш. М. ШЕРИФОВ

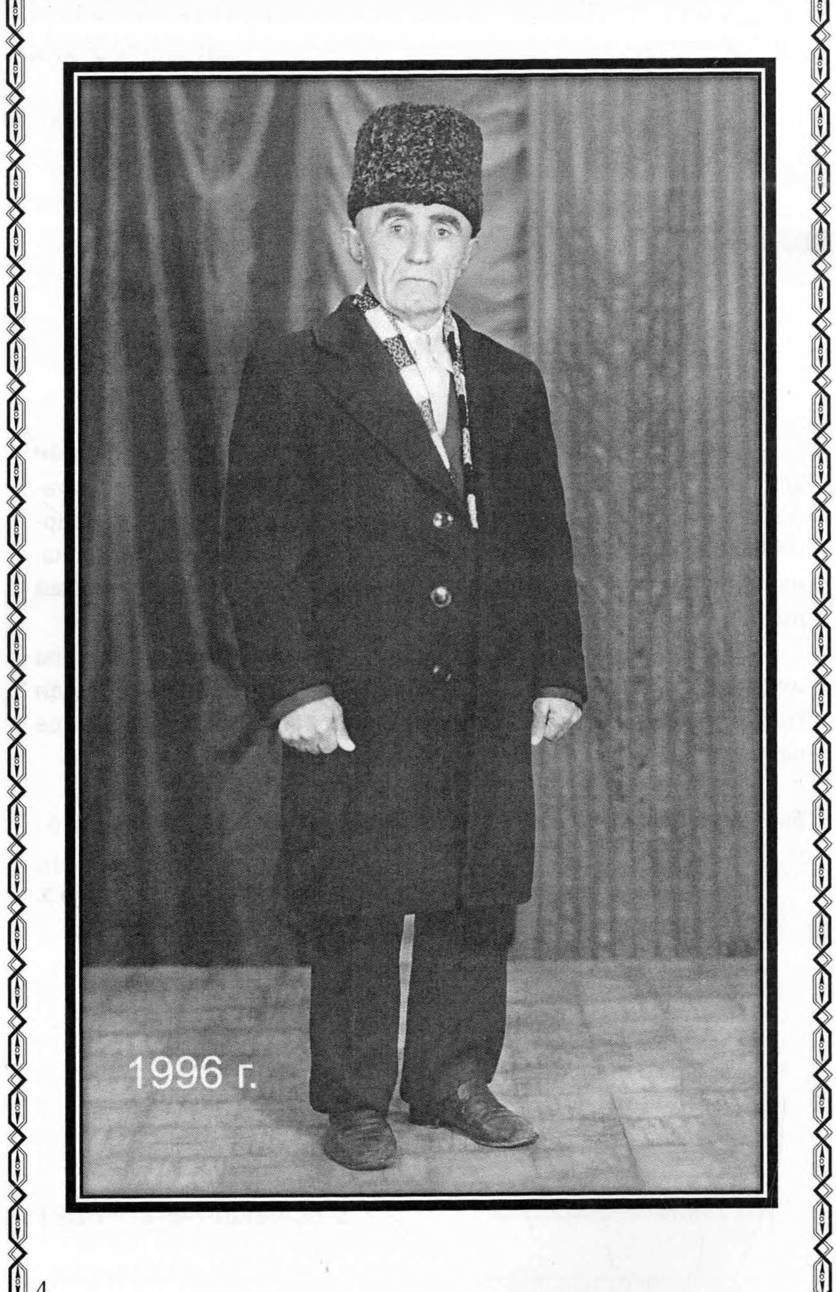
1996 г.

АВТОБИОГРАФИЯ

Зун, Шерифов Шериф Мазанаевич, 1926 пе исан Iуд пе январди Агъул райондин Арсугъарин хIури хуруфи. 1933 пе иса, зун Арсугъарин хIурин сифттагъан мактаби садпу класси хурас къабул акъуни. 1937 пе иса гьаме мактаби якьуд пе класс лап вартти дереджайин кьиматарилди ккиркIуни. Ленинан, Сталинан шикилар але тегIрифнан грамота гъушуни.

Кьушан дерейи гIафуд пе класси учIас мункин вел дахьу-бас къуттур фуна. 1938 пе исара гьаме мактаби хавра якьуд пе класс хуруни. Iуд пе исара тегIрифин грамота гъушуни. 1939 пе иса Курегъарин школа, инттирнат ачухъ акъуни. Миса зун къабул акьугуна, зас хурас мункинвелра хьуни. Сифтта гьан мактаби якъуд пе классар, Iу иса вартти дереджайилди ккир кIуна. МехIкем агIавелар хъае зас, гIафуд,ерхьид, ерид пе клас-сари хурас рахIетра хьуни. ерид пе классра зун лап вартти де-реджаIин къимтарилди ккиркIуни 1941 пе иса.

1941 пе иса июндин вазала, Германияйи Совет хIуькума-тил хабарсуз хIуьжум акъубар сабаб хьуна. Халкъарил обаронайис кумак бадал ахIа налокар (закат) алихьуни.

Гьа ме исан августи, зе дад оборонайис пул хас-хIуппар масаина Дербентиди ушуф. Кучи вел сабаб хьуна, са вазра бегьем дахьуна малерий къиздирма аза-рик, хьибцIур пе сентябир ди рехIматис ушуни.

Дад кIин хав, цIеякьуд пе ис хьунай де шиникквь. Зун хулан хизан гашу ккас къутармиш акьубан. Iуьссе баб, хьибуд залас бицIи чуппарна са чира, зунра кей, ерхьи хизан ухIубан къайгьу бурик хьуни. Хурубар зе фаттар хьуни.

Зун калхоздин хIекимари гIафуд,ерхьид, ерид пе класари хура вахттари, гIулана йицIуд пе майдилас цIегIафуд пе август дисдихIен, хIуппарин некқдил кантролди учутчик велди кар акьас алихьайи. 1942-43 пе исари, Арсугъарин колхоздин джиларин бригадир вел акьуни. 1944 пе иса май дилас октябир вазалас дихIен маларин фермайин заведиш (зав. ферма) велди кар акьуб тапширмиш акьуни. 1944 пе исан сад пе ноябирдилас башла миш акьуна. Зун Махачкалайи шахIурин маъIшатис кадри бур хIезур акъа курсариди гъайикуни. Миса ветфельдшер велдин курсар ккиркIуна. 1946 пе исалас башламиш акьуна 1954 пе исан феврал вазалас дихIен. Кьушан деринский участкайи, сифта участковый фельдшир велди, хавди зоведущий вет. участок велди кар акьуни.

1954 пе исан феврал вазала, райком партияйин бирюйин решенилди, зун Арсугъарин Ленинан турунихъ хъае колхоздин председател велди, зас дакканди гуджуналди гъайикуни. Колхоздин обший собранил зун таъIн акьуни.

Колхоз ккеттархьа усал адина, хIуькуматин бурджари ккерхьуна, банкдин шутари са кепекра пул андуй. Я колхоздихъ масса эс вере са мал къара хъудавуй. Малара забун хьуна, лап Iайи хIелдил адина ае вахти. Залди рукьуф сабранин протокул на са дургъу печат хьуни. Колхоз ташкил акьуна 20 ис хьуна айчира, идара (контора) агъа икьва мукь колхоздихъ хъуда вуй. Идара са ашкIин хьиран хула акьуна уй.

Гьал фикьуна, фиштти колхоз ккегъадивуна кканди а зун? Хьид башламиш акьа вахти. Колхоздихъ хьидин

мехIсул узубан бадалди, гьич са джурайинра узас тум хъудава. Iераба агъа шейъ колхоздихъ ассиллагьра хъудава.Турез, урккагъ, магъ, гатIил са гафуналди хIезур са шейра адава.

Ме Iуьшуй зас асиллагь ахун адин дава. Iуьшти зун фикир акьадихIен, къиздирмайик иттатти суман IемкIела, зе гъар хьу ахунра Iаши хьуни. Ахира зе фикирдис пул хьаеттарифас бурджар гъушуб йиркIура адини. Зун зе кар сасрайил тапширмиш акьуна, са Iу ягъалас муш кеттарифас пулар бурджуни гъушас пуна Дербендиди ушуни. Миса Арсугъарикас зас кумак джикIини. Зе муш кееттарифас зун, колхоз чатин хIелдиас аттивубан бадалди гIулана малар якку адисдихIен, буджуни пулар эб тIалаб акьуни. Мевури зе чIал дайиб дакьуна, гьартти учифас вере кумакар акьуни.

ГIафцIур агъзурахъ хъучар хьуна, зун бурджар гъушуни зе адад Рамазанафас, зе мукьунф ХIевсатафас, бачин Мусайи фас, ва мидеттарифасра. Ме пулар файдина зун, тегIди гъушуни узас картуфар, мух, 5 (гъяфуд) Iерабавур, турез, яркквах, магъ, гатIил.

ККитIа вецар сагелай аткурмайил алихьуна, гьар ягьа зун киIлил гъархIуна, гьар вецурас Iу кила мух ицIай хьуни. Лазим шейъар джалла хIезур хьеф. Зун зе фикирар колхоздин правленияйил тастикь акьуна хав, джамагIетин сабранил завул акьуни. Зе фикирар халкьарис ахIар акьуни, ва мевурикас захъ хъучайиб, зун тIалаб акьуни.

Сифта зун хьидин тумар уза джилар гъванари фас мертт акьуни, хавди фермавур, хуппарин мехьер. АедихIен фурдна, гамра хунбари хъахъай илари Iэрабавурилди хай хуппур гIане акьуни. Iу саферди даркас акьуна хав, тумар узуни.

КIилди сиракк, ицикк, хурна агъа мукьари, хуппури зун узас акьуни ккарттуфар, миде усари мух. Ме иса Аллагьра кумак хьуна гъушу мехIсули Арсугъар чатин велдиас аттивуни. Гьарса зегьметин ягъас, хьибу кило картуфар, Iу кило мух, пул, ччем, нис пай акьуни. Галарин джилар фачар хьун хав, ахиран исари зегьметин ягъал пай акьни IекIен кьур, чIичIек, сергар, малар, хIуппар, Iелафар, IукIвер, нахъвар.

Колхозди исалас-ис хIуппар, маларин кьадар артухъ акьубалас гъайри, хIуькуматис ицIа малдар прадукттара артухъ акьай хьунн. 1954 пе иса зун колхоз кьабул акьу вахттуни Арсугъарин хIурихъ, я варттиас ахъ, я адиас вартт вес рекъер са хIиллайилди шалавди (хьилаба) весдала адавуй. МугIар арчIуна, ракъуьн цалар ккевшуна барбатI хIелдил файдина уй.

ХIурин хьед уха (эцакк) агъа булагъ, ппара чатин хIелди уй. Малар ачика фермавур гьуркIай адуй, скалад, идара агъа мукьар хьуда вуй.

Ме камди гьудуркIу курар, тек са хIурин хозайиндин гардани ае вазифа идеф зас ахIайи. Гьалегуна, зун сифта хIурин Iудар бугухъас Iерабайис машиндис вере рекъер, хIурин булагъ, ккетивубахъ машгъул хьуни. Хавди хIурн Iуд маларис фермавур, идара, скалад. Галун гIана гъвандин икьва хулар, скалад, хIуппарис ачика ферма, хIуппахъанарис икьва хал айванра хъай алихьуни.

Гьелбетта кечушуна ккеттархьу колхоз, кIилди хIурин яшайишдин шартIар вартт акьуб, са къулай курар давуй. Миштти са бицIи вахттуни, хIурин колхоздин хIелар дагиш акьубан къайдабур, кIилди райондис агвай уй. Ме курар джинин курар давуй. Райондин руковадителари зе акъу курарис ижи кьимат ицIай уй. Зун, зе колхоз, гьамишан райондин

доска пачутайи ай уй. Зе кар акьубан къайдабур, миде колхозарис агвар акъубан ахlар акьубан бадалди, райондин ахlаттари, райком ппарттияйи учин пропагандисттар хlурариди гъайикай хьуни.

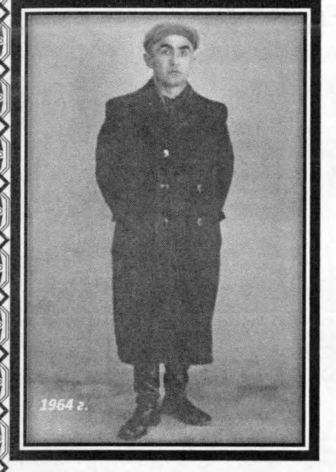

1964 г.

Рукьарихъай, гъванарихъай, кlурарихъай кар акьас ппара рехlети, инсанарихъай кар акьай дала. Инсанар, хулан хизанара кей, кар акье агъа рукавадительдикк дахи бизар верефи, ерхьи истти зун кар акьа вахттуни, эввел зе мукьунттар закк lесси хьуни, мевурис зе буйирмишар къакъи хьуни. Гьалегуна зас, кардилас авчlас ккан хьуни. Амма райкомари зун фадаттатай агуф, зун хье секретар Алметовас, колхоздин собранил, лал гиран вере чlалар пуни. Мин хав мис зун гъархlас акьас хьундуй. 1959 пе исан ахира зун освабадит акьуни.

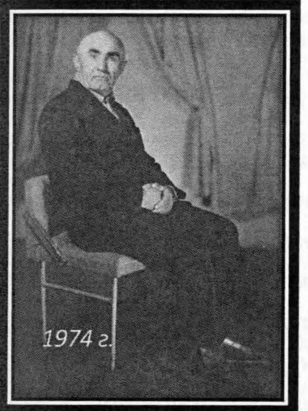

1974 г.

Гьал зун хlурин магlишатин курариглас главчlуна, ариш-варишин вазифабуригl гlачушуб фикирдис гъушуни. 1959 пе исан ноябирди, зун садпе секреттар Алиметован буйру гъилди, райпойиди кар акьас гъайикуни. Миса сифта зун штатний заготовител велди таъlн акьуни, хавди 1962 пе исан апрелди, зун живсырьюйин скаладар кьабул акьуни, заведующий заготпунктом.

Скалади кара акьай, зун зе знании гъадивубан бадалди сифта, Московский заготовительный техникумдин са исан курсар зоучна хуруни. Дереджайин кьиматарилди издават акьуни 1967 пе иса. 1974 пе иса, зун Саратовский областин, Балашовский заготовительний техникум с отличием (вартти дереджайин) кьиматарилди хуруна ккиркIуни, по специальности товаровед животноводческого и вторичного сырья.

1975 пе иса райком партияйин бирьюйин решенилди, зун пресидатель райповелдиди перевод акьуни. 1976 пе иса Грозный шагьурди са вазалан курсар повишения квалификации председателей райпо иджи кьиматарилди хуруни.

Агъул райондин раипойин предсидатель велди кар акьа вахттари, торговый обаротин планар исалас-ис артухъ акьубалас гьайри, са хайли строительний курара акьуни. ЦIайи пекернибур, лимонатний цехара хъай, книжний магазин, стекляний продоволственний магазин, копитално проделоват акьуни раймаг, продмаг, культмаг са сахайли, миде объекттара.

Райондин гIана, райпойин системайи, къа исахъ хъучар хьуна са туьгьметра алдавай кар акьуни. Халкьарин арайи ва хIекимари хъай, хIуьрмат къазанмиш акьуни. Ми кьадар курар акьайде вахтари, залас гьич са касра бейкеф инсан райони хьун дава, я чIалан ра, я кIеджунра гIерза акьу кас хьуф тава. Зун кIилил гъархIуна, шиникkварис иджи образовани ибан мурадар хъай, зас МехIечкъалайи яшамиш хьас ккан хьуни. Кьисмати зун, Каспийскайи аттар хьуни, Аллагьди дайи мурадарихъ зун хъучар хьун дава. Ме курар сабаб хьуна 1978 пе исан август вазала, ина гIерза зун райпойин приседатель велдиас авчIуни. Каспийска шагьурди, сифта зам.директора по хозчасти СПТУ-1 са иса кар акьуни. Каспийски горторгдин

завскалад велди, завмаг велди курар акьуни. 1986 пе иса, зун пенсис ушуф, ина гIерза кардиас авчIуни. Тин хав зун, хIуькуматин курар са иса спецучилишайин скаладира кар акьуна, 1987 иса сара тин хав поэзи, проза вурил машгъул хьуни.

1. 1942 пе иса, зе 14 ис хьуна ае вахтуни, зун трудовой армиди гъайикуни.За участие в героический обороне КАВКАЗА; медали за доблестний труд в Великий Отечественной войне 1941-45 гг. медал, хьибуд юбилейний победайин медалара ини.

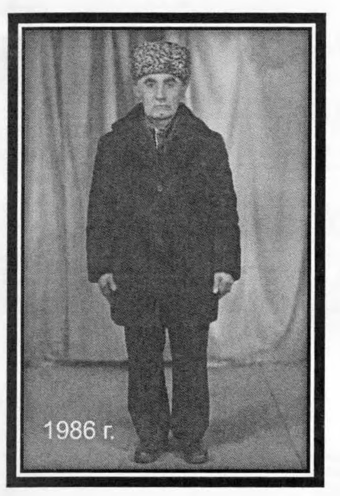
1986 г.

2. ХIурин маъIшати акьу курарис къуттурфуна, зас благодарносттар, премивура ини.

3. Ариш варишдин (торговли) акьу курарис къуттурфуна 1967 пе иса "Отличник советской потребительской кооперации" агъа значук, 1973 пе_иса "Победитель социалистического соревнования» агъа значук ини. ХIуькуматин общественний курар акьу мукьари, зун зал са туьметра алдавай, баркалагьилди курар акьуни. Зе Iуьмурди зун курара акьай, хьибуд специалносттара гъушуни ветфельдшер, товаровед, водитель.

Ми дуньяйил, зас кьисмат хьуни Iу хир (сифта ХIева, хав Ашурабав), 5(гъяфуд) шинивккар (рушар; Герек, Сейранат: гедавур; Гаджирамазан, Джамалудин, Джалалудин).Хизандин арайи дадуьхьуь велар багьна хьуна, Iу иса тюрмабур, зонабура агуни, ме зе биографияйик керхьу ягъниш э.

Зе ярхе Iуьмурди зас, са хайли бицIи хIурар, азман ахIа шагьурара агуни, са кьадар гашара мекIера зал алчар

хьуни, зас дусттарикас ижи хIуърматтара, дакканттари кас IехIмакь даккан чIалара агуни, Iейиб-негIна, соваб-гунагь, хайир-зарар ширин кьуркьул жаллара агуни.

Гьалегуна, ме зас агунайде курари зун уягъ акьай. Аллагьди зас инайде мункин веларис къурттурфуна, зун зе миллатис, вей ами насилдис. Зас агуттари кас, ун хьуттари кас, зе йиркIура ае хиялари кас ликIей а.

Шерифарин Шериф-- Мазанин геда!

Каспи шагьур 27 пе май 2002 ис.

мать Кизбав
1890-1977

сестра Галимат
1920-2000

брат Курбан
1928-2016

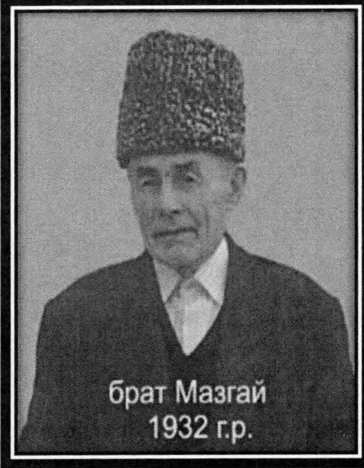
брат Мазгай
1932 г.р.

РСФСР

НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ПРОСВЕЩЕНИЯ

СВИДЕТЕЛЬСТВО

НАСТОЯЩЕЕ СВИДЕТЕЛЬСТВО ВЫДАНО ________ РОДИВШЕ__ В 19_4 ГОДУ, В ТОМ, ЧТО ОН ОБУЧАЛ В ________ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ ________ ОКОНЧИЛ ПОЛНЫЙ КУРС ЭТОЙ ШКОЛЫ И ОБНАРУЖИЛ ПРИ ПОВЕДЕНИИ СЛЕДУЮЩИЕ ЗНАНИЯ:

ПО ________ ЯЗЫКУ 0 хор

ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ 0 хор

ПО АРИФМЕТИКЕ 0 хор

ПО ЕСТЕСТВОЗНАНИЮ 0 хор

ПО ГЕОГРАФИИ 0 хор

ПО ИСТОРИИ

ПО РИСОВАНИЮ 0 хор

ПО ТРУДОВОМУ ОБУЧЕНИЮ 0 хор

10/VI Июн 1938 года

№ 5

Заведующий школой

Учитель

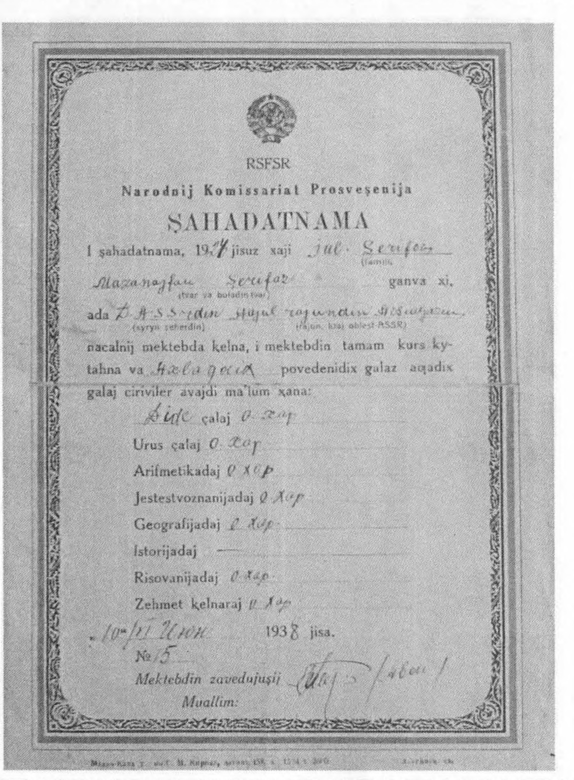

RSFSR

Narodnij Komissariat Prosveşenija

ŞAHADATNAMA

I şahadatnama, 19_4 jisuz xaji ________ (famili)

________ (tvar va buladistvar) ganva xi,

ada ________ (syryn zeherdin) ________ (rajon, kraj oblest-RSSR)

nacalnij mektebda kelna, i mektebdin tamam kurs kytahna va ________ povedenidix galaz aqadix galaj ciriviler avajdi ma'lum xana:

________ çalaj 0 хор

Urus çalaj 0 хор

Arifmetikadaj 0 хор

Jestestvoznanijadaj 0 хор

Geografijadaj 0 хор

Istorijadaj —

Risovanijadaj 0 хор

Zehmet kelnaraj 0 хор

10/VI Июн 1938 jisa.

№ 5

Mektebdin zavedujuşii

Muallim:

РСФСР

НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ПРОСВЕЩЕНИЯ

R.S.F.S.R.

NARODNIJ KOMISSARIAT PROSVEŞENIJA

TARIFDIN GRAMOTA

Otlicnij agalqunriz va ceşnelu povedenidiz kligna ______

______ mektebdin ______ klassdin mektebcidiz

______ gana

P. C. Mektebdin zavedujuşi

Muallimar

______ 1938

ПОЧЕТНАЯ ГРАМОТА

За долголетнюю и безупречную работу и достигнутые успехи в социалистическом соревновании, награждается Почетной грамотой правления Дагестанского потребсоюза и Президиума Обкома союза работников госторговли и потребкооперации тов. ШЕРИФОВ Шериф – Зав. заготпунктом Агульского района.

Председатель Правления Дагпотребсоюза.

/Г.БУЧАЕВ/.

Председатель Президиума Обкома союза работников госторговли и потребкооперации.

/П.МИХАЙЛОВА/.

14 июня 1970 года
г.Махачкала, ДАССР.

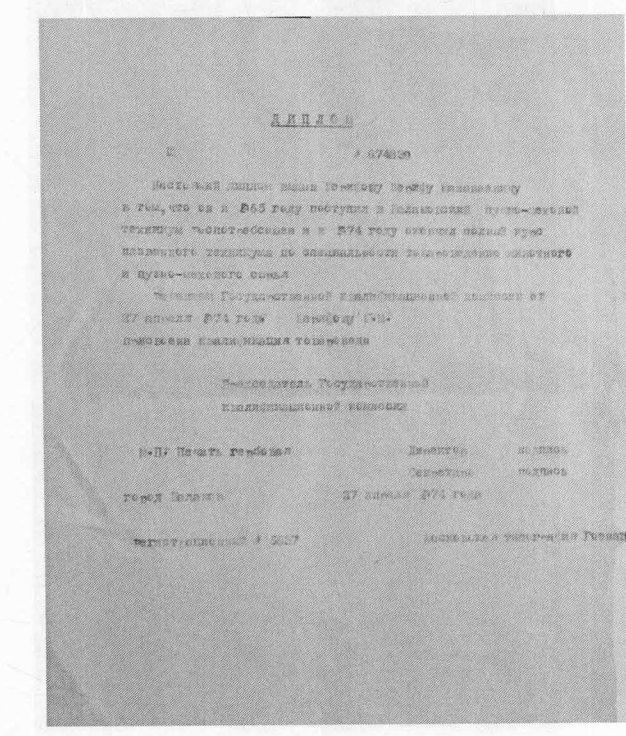

ДИПЛОМ

Ш [illegible] № 674839

Настоящий диплом выдан [illegible]

в том, что он в 1965 году поступил в [illegible]

техникум [illegible] и в 1974 году окончил полный курс

названного техникума по специальности [illegible]

и [illegible]

Решением Государственной квалификационной комиссии от

27 апреля 1974 года [illegible]

присвоена квалификация товароведа

Председатель Государственной

квалификационной комиссии

М.П. Печать гербовая [illegible] подпись

[illegible] подпись

город [illegible] 27 апреля 1974 года

Регистрационный № 2037 [illegible]

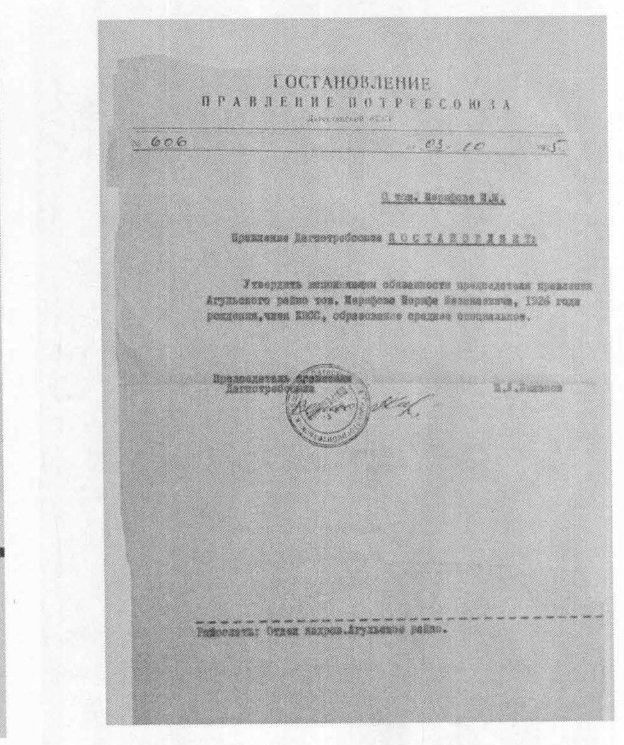

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

ПРАВЛЕНИЕ ПОТРЕБСОЮЗА

[illegible]

№ 606 от 03. 10 г. 75

О тов. [illegible]

Правление Дагпотребсоюза ПОСТАНОВЛЯЕТ:

Утвердить исполняющим обязанности председателя правления Агульского райпо тов. [illegible], 1926 года рождения, член КПСС, образование среднее специальное.

Председатель правления
Дагпотребсоюза [illegible]

Рассылать: Отдел кадров, Агульское райпо.

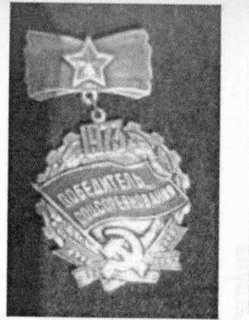

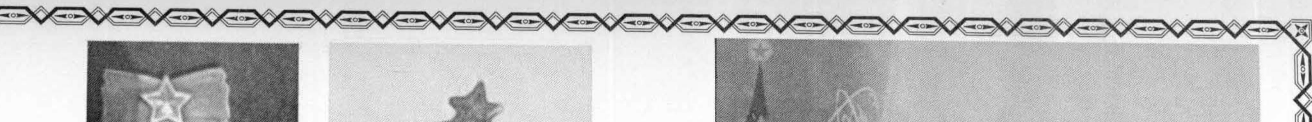

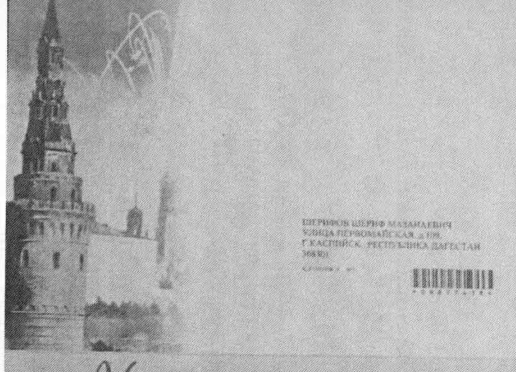

Уважаемый
Шериф Мазанаевич!

Сердечно поздравляю Вас с 60-летием Великой Победы!

На долю Вашего поколения выпала историческая миссия отстоять независимость и будущее Отечества в самой жестокой битве всех времен и народов.

В первый день войны прозвучали слова, ставшие священными для каждого – «Наше дело правое. Враг будет разбит. Победа будет за нами», и весь народ поднялся на защиту Родины. Вы сокрушили вражеские полчища, спасли человечество от страшной угрозы нацистского порабощения. Именно на фронтах Великой Отечественной решилась судьба всего мира.

Память о беспримерном подвиге тех, кто героически сражался с оружием в руках, самоотверженно трудился в тылу, строил и укреплял великую державу – будет жить в веках.

От всей души желаю Вам доброго здоровья, счастья и благополучия.

ПРЕЗИДЕНТ
РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

В. В. ПУТИН

АВАЛ ВА АХИР

Дуньяйин са пай девлетар
Чипин хили ае гьалар,
Къаних-къизмиш йирвкI дацуIна
Дуньяйилас чав ушуфи.

КIес даканди джан ухIуттар
Са уч ухIай, халкь рухIуттар,
Метлебар бигьем дахьуна
Дуньяйилас чав ушуфи.

КIилди дунья тек са учис
МутIлугI акьас кканхьу гьалар,
Мурадар бигьем дахьуна
Дуньяйилас чав ушуфи.

Ме дуньяйил кеф дивуттар
Іуьмурди бейкеф дахьуттар,
Дуньяйикас фун дацIуна
Ул хъамиди чав ушуфи.

Уч шейх суман агвар акьай
Авам халкьдис макур акьай,
Ме дуньяйил фун дацIуна
Дуньяйилас тич ушуфи.

Ме дуньяйил разе давай
Ахиратра кьабул давай,
Чувал ацIу гунагьар фай
Дуньяйилас тич ушуфи.

Учин джандин сагъ вел дагу
Я шадвелдин са тIем дагу,
Йирвкl кlариди са Iеквь дагу
Дардлу гьалар тич ушуфи.

Лейли Меджнун, Асли Керем
Метлебар бигьем дахьуна,
Далу хьуна, цаIй керхьуна
Дуньяйилас тич ушуфи.

АГЪУЛ ХАЛКЬДИН КУЬГЬНЕ МЕГIНИБУР

Хас хIезурди ая вун
Хил фацуна вейду вун,
Ле вун ккане дусттарис
Iефу ина вейду вун

Гъучар хъая ягълукъар
Хурай бабас язукъар,
Даккан шувас фавшуна
Фи хьурай ве шадлукъар.

Чин атуна вере хаб
Язукъ хьурайра дагъай,
Гъил фацуна даве хаб
Iефу хьурайра дагъай.

Агъталан алитIанас
Къизилдин курси акье,
Хан сахIиб ачадивас
Карвансараяр акье.

Дуьйик умуд кимилан
Душмандил йиракI алмилан,
Малар на хулар агъай
Жандилас гъил гъамулан.

Джагвар арсуран мухур
Дардари кIари акьуф,
Джалайилас батIар руш
Душманди ругъас акьуф.

Суван кIилар ругъурай
Джагвар ибхьер угъурай,
Дакканди шувас ушуф
Хизанарис ругъурай.

Рушас дайи чве малар
Мармарташ гъванар хьурай,
Час дайичин чве рушар
Гурджин ясирар хьурай.

Фише ле хулагъил алеф
Кунширин цалиф фаеф,
Шуварис вес кьана вей
Гъилиф гуьIенар фаеф.

Сувал алеф кулаке
Я руш вун фи хIуьлак э,
Дивуна ире дулбан
КIилил алеф лечек э.

Руш дава вун чирагъ э
Суван ярхIу са рагъ э,
Фас дивучин йиркIура
КIес дихIен зас вун кканде.

Ире дарайин ягълукъ
Ирай руш джандис сагълукъ,
Зас вун кьисмат хьун хьучин
Битмиш хьасе ве къулугъ.

Дуьйил угуттар алгьан
Дардар алеттар алгьан,
Iерифарин чIалари
ГъалатI акьатар агьан.

Шуй пуна адиф фи э
Даді ада ваф фи э,
Къарк алми гIан IутIун хав
Малари акьаф фи э.

Хьиму ягъи вун даргвай
ЙирвкI цIа керхьуна угай,
Вея зе ягъар Iуьшар
ЙиркIуралас хиял вей.

Улар батIар улусум
Ккане хIела пефи вас,
Гьар рангарин титикъуш
БатIар хIела пефи вас.

ТегIди лекар амаша
Агу дихIен гьамаша,
Удигьдин ихтилатар
Гьал ахъакьас яваша.

Арсуран джагвар гевгьер
ЯрхIуна хьеф, эв ли хIел,
Ахир пуч хьурай учин
Дакьас ваал гьали хIел.

Угъвали фай угъурай
Гамиш суман руцурай,
Учин гъили архьучин
Пази суман ухIурай.

Хъуьхъве тук, ире цIантук
IуькIи фай рукъвас гучIай,
Ягъар манзилар хьехаб
ЙиркIуралас вес гучIай.

Уп бабас мезуралди
Дакканф дакьурай сара,
Учихъ икIас некьвь хъайчи
Зулум дакьурай сара.

Дард агьли, мурад агьли
Вей рекъери аягьан,
Дардуман алагуьзли
Адина хула агьан.

АХIАЙ МИНДАВА

Ахlай миндава
Гьинас фас ккан чин,
Алчикай халкьар
Душман акьайчин?

Агвай-агвай халкьдис
Сур-сурал алчикай,
Инсанф суз велилди
Халкь фас терг акьайчин?

Ахlай миндава
Фи чlалал агъайчин,
Сурафас фаттивай
Фас сайис ицlайчин?

Ахlай миндава
Гьинас фи ккан чин,
Верш масса ицlай
Сад фас ухlай чин?

Мез са джура гъургъвай,
Йиркlвь саера джура,
Хабар гъушаттис
Фи джуваб ицlайчин?

Са хулан хизан
Пай-джаяр акьай,
Къуват суз хьугуна
Фиштти ухlай чин?

АхӀай миндава
Ме фи кар ичин,
Дад шиниккварис
Фас бурджлу ичин?

Шиникквар халкь э
Ппаччагьра дад э,
Халкьдил алчар хьу
Фи бала ичин?

Учинттис вафасуз
Джуреттис вафалу,
Учра инсафсуз
Ме фи зад ичин?

АХИРАТДИС ТЕГІЛУКЬ ЧІАЛАР

Мез андавай гъургъас давей кІигуна
Агвас тава аттар хьуф руьхІ ушуна,
МучІи некьвди вун дустагъди хьугуна
Алеф либас, джагвар кифан хьаси дустт.

Мункар накир суалар эс адина
Аллагь фише пуна суал и гуна,
Илгу гуна джувабар эс дахьуна
Фикьасе вун, даІешуна ккане дустт.

Вун дуньяІйил бейхабарди руцуна
Гьар саферди хІуппур акьай хьугуна,
ХІуьрджал бугухъ Расулуллагь икьуна
Аллагь кьази хьуна, диван хьаси дустт.

Илгваста вун ме дуньяйин гьавайил
Зунра хьуни, вунра хьаси пашман дустт,
Кканди пуна ихІтибар суз дуньяйил
Хабар сузди, душман хьаси ахир дустт.

ТІушас давей дар некьвди вун укъуна
Хъатахъаси духІуьбар якк утІуна,
Якк алдава Іарцlул ирккар хьугуна
Улил нагъвар, йиркІвь гъамуни хьаси дустт.

Кан алдавай Іарцlул, некьвди хьугуна
Суаларис джувабар эс дахьуна,
Гьал фикьасе агъай Іеджиз хьугуна
ЙиркІвьра кабаб, вунра пашман хьаси дустт.

Гьарттин хилив фачайина китабар
Мизан-терез акьай хьаси хIисабар,
Сувабилас артухъ хьуна гунагьар
Джегьелемдин цIи, угаттара хьаси дустт.

Бейнавайин насихIетар фацуна,
Белки чара, хьаста гьан хьес ккане дустт,
Аллагьди хьес ахIа рехIми акьуна
Фирдаус жаннат, хьес агваста гьан дустт.

Iуьмур ушуф ризкьи-кьисмат ккиркIуна
ЗаъIф джандик малакулмат кикъуна,
Нафас дарди джанра тIушас дахьуна
Лекар зурзай, гъайишасра хьаста дустт.

ШаъIр-Iерабист АбдурехIманан чIалар,
агъул чIалас перевод акьуф,
Шериф Шерифов!
Каспи шагьур, март 2001 ис.

АДИСУМАН ДАДИРА, ХЬУНА ККАНДИ

Ппара кканди, зас агъул халкь шад хьуна,
Зе агъул халкъ, ягъалас-ягъ вартт хьуна,
Ме зе халкьдин культурайин дараджа,
Вартт хьу бахъас, михъ мехIкем шавратI хьуна.

МехIкем шавратI ккеда усал, хал макьа
ШавратI тIушуф, хулан цалар кьатI хьаси,
Багагьин ягъ, фикир дакьай, кар макьа
Лиштин кардис, ицIа кьимат чIукь хьаси.

Эгер къунши, халкь бадал рахъ акьайчин
Фикир акьен, ле васра герек хьаси,
Къуншин хъела, латалагI гъван гIимихьа,
ЧIирхIе кардил, ахир вун пашман хьаси.

БицIи хизанин аравур чIр хьучин
Хайир даккан къуншивура шад хьаси,
Шуьрги чIалар, чIирхIе курар акьучин
Халкьдин удигь, Iуьмурлугъ русвагъ хьаси.

Дунья ппара агу касари пу фи
БицIи халкIдин, Iекьулра бицIиф хьаси,
Iекьул бицIи, дараджа ахIаф хьучин
Дадлу дава, мефеIэтсуз, ад хьаси.

БАБ

Вун тукарин бусттане баб
Iу-хьибу иса бегьер ицIаф,
Тукара чаб лишттинттаре
Агун пуна гьич ул дацIаф.

Вун ямишин багъе зе баб
Ширин дадлу ямиш ицIа,
Ямишара лишттинттаре
IутIай пуна гьич фун дацIа.

Ле ве ямишин тегIрифар
Халкьдин арайи далгъуне,
Аллагьра вал разе хьуна
БатIар рехIми вал угъуне.

Баван ширин лай-лайихъ ди
Щиниккв гъархьай, йирвкI алихьай,
Баб учигьас гьавчIас гучIай
Шинивкки мил хил алчихьай.

Ширин дадлу ямиш ицIа
Бусттани вун, багье э вун баб,
Ругъу джанар ибгIа акьа
Нурлу-ибгIа, рагъе вун баб.

БУЛБУЛ

Джилил Іеквь алчар хьасти
Булбул вун уягъ хьуни,
Гъархьу халкьар гъайикас
Фас Іайи тегІди хьуни.

Фи хабари баркаван
Ваф фаеф фи гьаррайи,
Фас вун чин уягъ акьай
Ахун ширин арайи.

Са Іезаб вас кедай чин
Іуьш ккеми уягъ хьастуй,
Са хабар ваф фадай чин
Чакъай лишти гъургъасттуй.

Инсанар бейхабари
Ваф фаеф фи хабари,
ТегІди халкь уягъ акьас
Вал адиф фи балайи.

Уп баркаван ве мурад
Чин вас кумак акьайи,
Нагагь вас гІезаб кейчин
КІилил ади къазайи.

Гьар ягъа-гъа багагьми
Халкьар вун уягъ акьай,
Чин гъавурди адархьа
ЧІалал мегІнивур акьай.

Я шад хурам бахттавар
Халкьдикас хабар дава,
Час агу дардар гъамар
Вас мехIел агун дава.

Ми даралас ти дарал
Илгунди алатишай,
ИхIтият фай джан ухIай
ХатIавуригьас гьишай.

Часра кканди бахттавар
ХатIайихьас чин ухIас,
Гьаммишанди вун суман
Валасра батIар дурхIас.

Баркаван ширин булбул
Шадтти ягъа мегIни акье,
Гьал чин хатIайикк ккея
Час ахIа дуьгIе акье.

Дард алдава джанлу шейъ
Ми дуньяйил хьасттава,
Чакас вас гиран и чин
ТIалаби гIеффу акьен.

Ккандихи зас, ве чIалан гъавурди ай
ЙирвкI алихьас, кетIуна амурди ай,
Са дард гъамра, ми дуньяйи кедавай
Iудар йиркIвар, сад-сайилас шадтти ай.

ВЕЛЛЕД

Дада, баба са батIар чIал пугуна
Са гъуйсуман ливурил алчишай вун,
Гьич сайинра Iекьулар хIезби давай
Саравурин сугIбетдигI гIачишай вун.

Дадан, бабан Iекьул вас хIезби дава
Левури пеф акьас вун рази дава,
Дугъри ракъуь шувас мал-давлатди хъас
Са кар акьай, са уса сакин дава.

Дада, баба акьудихIен зегьметар
Вун бадалди дивудихIен зиллетар,
Вун ахIа хьуф йиркIуралас ушуна
Гьал акьай вун дадас, бабас туьгьметар,

Инсанарин арайи вас неч дава
Вун халкь акьу халикьдигьас гучI дава,
Ли тIабигIет гьич сайисра хуш дава
Ли ваъ аеф инсанарин йирвкI дава,

Вун халкь акьу халикь уч сабурлу э
Учин кардил гьамишан дурумлу э,
Лиштинтифас сургъу-суал акьуна
Кьисас гъушас гьамишан умудлу э

Фикир акье вун дад, бабан велледи
Макьа даккан, акье хатир миннати,
ЧIирхIе кардис ицIаф чIирхIе кьимати
Ахиратди Iуьмур веси зиллетди.

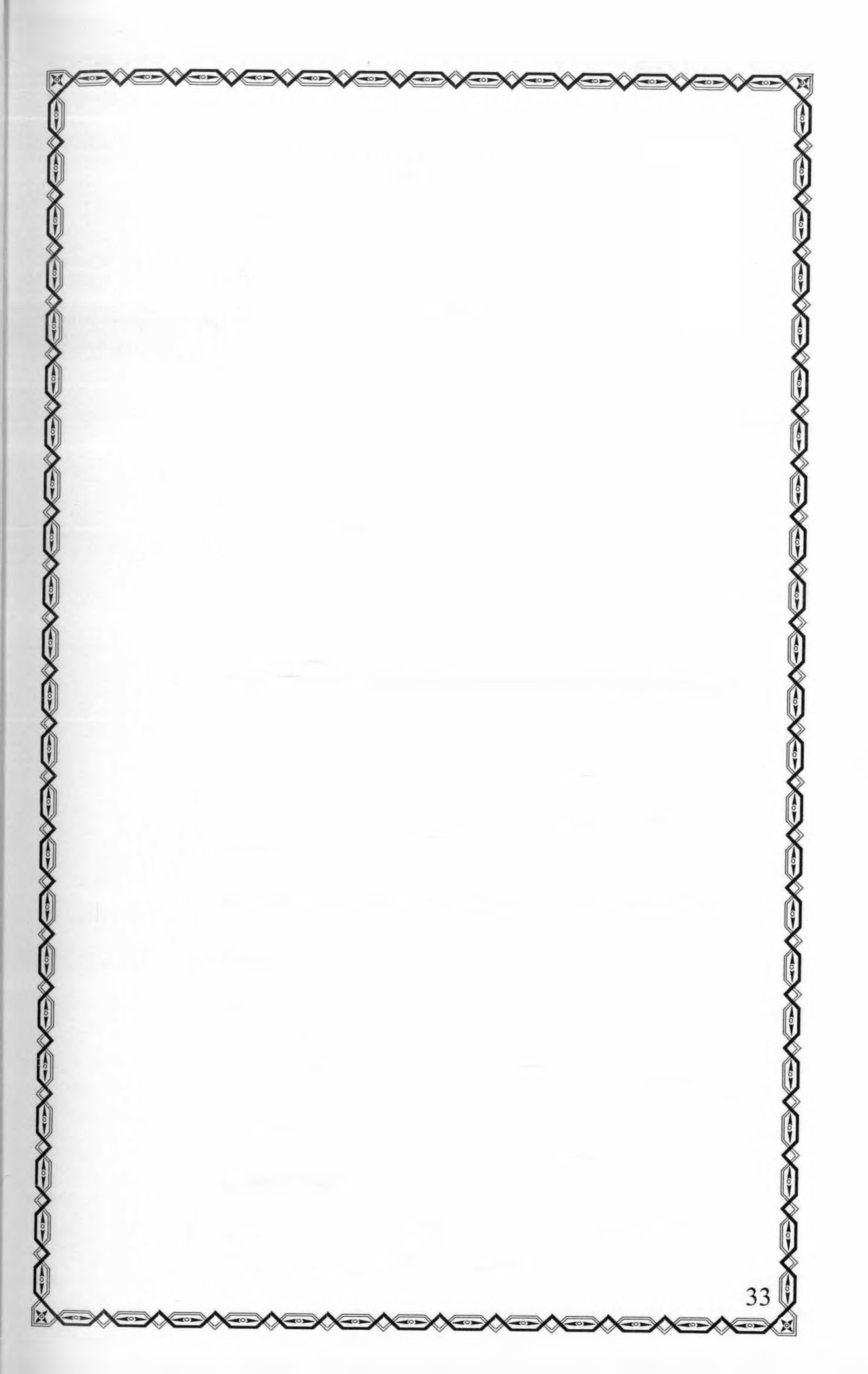

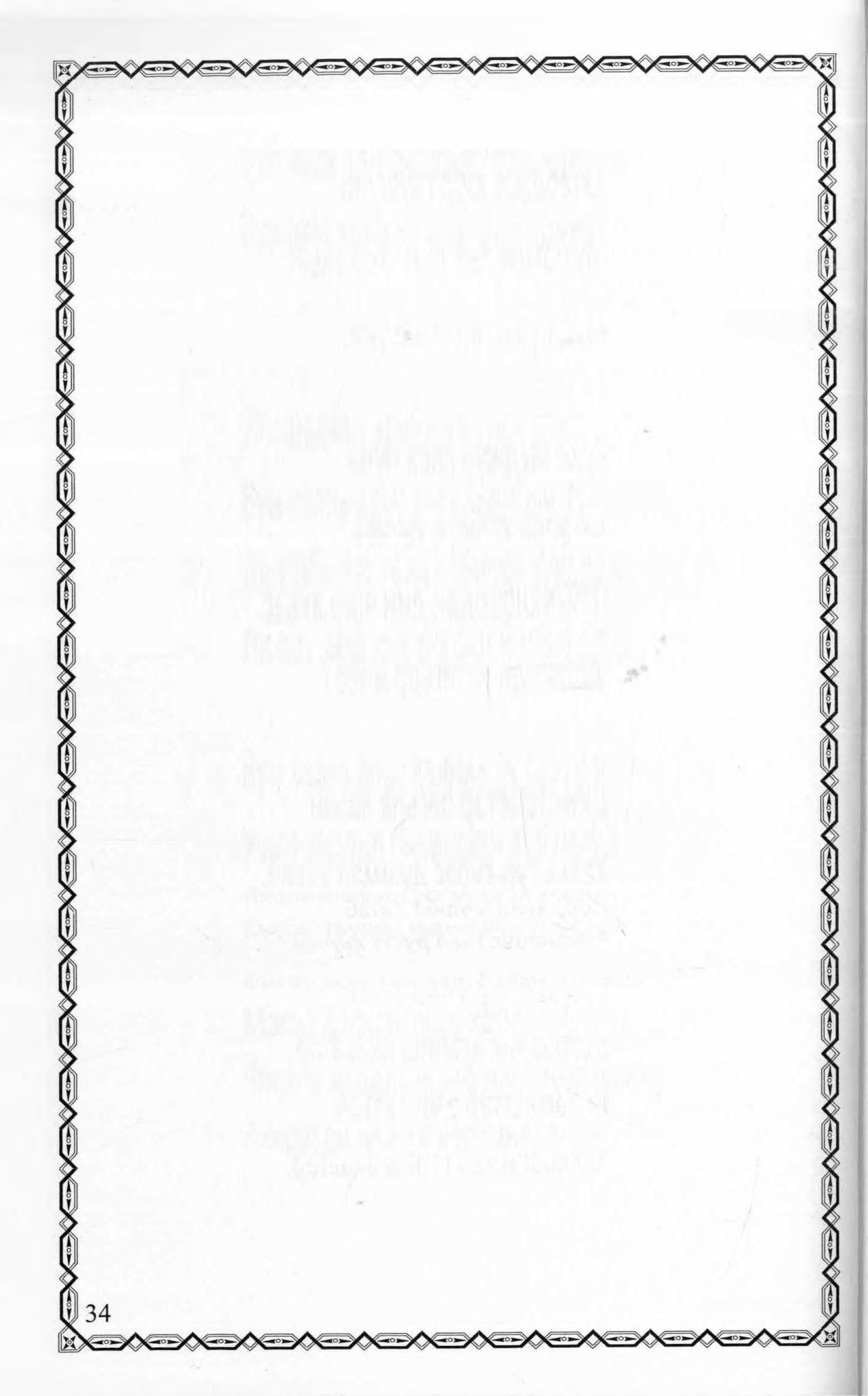

ВАЗ АЛЕ IУЬШ

(лунная ночь)

Мурадари ацIу йиркIвар фацуна
УчIуни хьин рекъуь ваз але Iуьшуй.
Ширин суьхIбет ихтилатара акьай
Ккеруцуни Iуьштти ваз але Iуьшуй.

Ме Iуьшуй хьин, гьич сайисра агундуй
Я хьсера гьич, са ваз дала агуф дуй.
ЙркIвь сакинди архайинди руцуни
БатIар цIаде, ибгIа ваз але Iуьшуй.

Зас кIвал дава курара, вун кIвал акьай
Ве чIалари зунра ппара шадтти акьай.
Зе Iьумурдин бахттар фикирар акьай
Руцуни зун вахъай ваз але Iуьшуй.

Ппара ккандий, зас Iьумур Iеквье хьуна
Iьумурдира ккидиркIва бахттар хьуна.
Зе дардуман гьамишан бугулив фай
Руцай мишти, Iеквье ваз але Iуьшуй.

Бахтт-бахтт агъай, зун бахттунихъ руцуни
Руцу дихIен, зе лекара уцуни.
Бахттунин кIил зафас фацас дахьуна
Джагьил Iуьмур фира давай ушуни.

Бахттар агьай вун бахтунихъ маруца
Бахтт вагь адиф, вун тич бугу алмурца.
Кьисматилас темехI артухъ акьуна
Ягъди Iуьштти сайи хъайра маруца.

ВАРВ НА ТУК

(пчела и цветок)

Гьар ягьа, гьар багагьми
Варв гуьневурихъ руцай,
БатIар таза тукарихъ
Нубаттиди хъуруцай.

Къирагъ ире джагвар тук
Варв мукьу хьуф алхъуьни,
Варвала мин хьед ухуф
Тук явашти дахъуьни.

Таза батIар джагвар тук
Рагъ ибгIа хьуф фараш вей,
Милас ширин хьед ухай
Варв михъай лап таниш вей.

Кьудукиас   аттар хьуф
Варв гьар ягъа тукул вей,
Тукун ширин хьед   ухай
Варв вей дала дири вей.

Гьар ягъа уха дихIен
БатIар тук бицIи хьуни,
Ппара уху ширин хьед
Варвалас кьуркьул хьуни.

ВАССИЯТ

Мехlал дас вун бицlи ами джан акье
Хуру бас на лиху бас вун ехl акье,
Саратти пу ихтилаттис тlем акье
Джаллавурис бегенмишве кар акье.

lехlмакьарихъ хъухуна вун кар макьа
Герек дава мукьари вун къал макьа,
Са кар пишара фада вай икьуна
Джагьил lуьмур фира давай пуч макьа.

Тай-тушарин арайи вун хьугуна
Ширин сухlбет ихтилат ва кар акье,
Ахlаттарин арайи вун хьу гуна
Кар-лахунин, гафунин хlуьрмат акье.

Фиди хlен вак кар lекьулар кей чира
Ве lекьулдин, кардин вун теlериф макьа,
Фи хьучира вафас агъуркьай пуна
Сара касдис, даккан чlирхlе кар макьа.

Сагъ джанра хъай, lекьулдин балигь хьуна
Хизан, шинивккис, икьвас шувас хал акье,
Кар даккан кас гьамишан lеджиз хьуфи
Ве згьметил, хулас мегlна мал акье.

ВАФАСУЗ ДУНЬЯ

Гуьзел э дунья, нуьгІматив ацІу
Ширин э дунья, мурадив ацІу,
Іэкви э дунья, шадвелив ацІу
МучІи э дунья, гъамунив ацІу.

Сайис Іекве э, сасрайис мучІи
Сайис ширин э, сасрайис ІуьчІи
Са буг Іекве э, сасра буг мучІи
Са буг ругъуна, сара буг кучи

Дунья вун суман, халкъра э ІуьрчІи
ІуьрчІе халкьар чав, сур-сурас ІуьчІи,
Дунья сухІуьр э, агуна гулаф
Гьич сайисра кей, вафалу даваф.

ДЕВЛЕТ

Девлет ая Iу джура
Сад хIелал, а сад хIерам,
ХIелал дава девлети
Эстава артухъ давам.

Ял макьа вун девлетихъ
Хьерам хьелал завул аркьай
Касибдира амиркьван
Ве зегьметил кар аркьай.

ХIерам зада инсанар
Малдилди девлетлу э,
Дугъри гьалар дуньяйил
Савабдил девлетлу э.

ДАД

КӀил ахъ акьай, икрам акьай
Зун ве удигь руцаси дад,
Ли ве ассул, ле ве намус
Зун гьамишан ухӀаси дад.

Дадан ассул духӀа шинивкк
Хье насилдигӀ дахьурай дад,
Ве тур фацай зун гьамишан
Такабурди руцаси дад.

Дуьйин варттал вун бададди
Зун джан ицӀас хӀезури дад,
Ти дуньяйи некьвдин гӀезаб
Вахъас дивас хӀезури дад.

Зун шинивкки хӀелал дадан
Тахсир кейчин ярхӀ зе гардан,
Ве хаттир къалмиш акьучин
ХӀерами некк хуру бабан.

Умудлу и захъра хьаси
Зе шинивккар захъас хьаси,
Дад зун вас акьу хӀуьлматар
Зе шинивкки зас акьаси.

ДУХТТУР

Духттурдин рехIимлу йирвкI
Давара э, дарманра,
Элхъе хъуьссу, батIар чIал
Сагълугъ велдин мизанра.

Фиш хьучира итта кас
Дахиди кьабул акьен.
Ле вал, алчар хьу гуна
Аллагь йиркIурал акьен.

Джанлу шейъ, джан суз акьас
Ли дихIен чатин дава,
Джан суз шейъ, джанлу акьас
Гьелбеттда рехIет дава.

Ве рехIимлу вазифа
Халкьарис кьуркьул макьа,
Нафсунис кканеф акьай
Иттаттар бизар макьа.

ДУРУМЛУ ДУСТТ

Гьарса инсан дуньяйил
Дусттари хъас руцай а.
Дустт-дустт агьай, дусттар чав
Хайирди хъас руцай а.

Дурум, мехIкем йирвкI ае
Лап йиркIуран мертте кас,
ИхIтибар суз кар дакьаф
Иже дустт гъуй хьасе вас.

Кучи уга ягъари
Ярхе ругъу Iуьшари,
Зегьмет дивай хал ухIай
Ле чав ае мукьари.

Отпуск, выходной дакьаф
Учис мал, девлет дакьаф,
ТемехI гъуда дустт э гъуй
Са намусуз кар дакьаф.

Гъуй хьасттава хиянат
УхIасе ве аманат,
Лишттин дустт ае хула
Ухъ фарикьат, саламат.

Лихъ чIирхIе фикир хъуда
Мал угърис масса ицIа,
Я чIирхIе ният хъуда
Эессис Iейиб ицIа.

Укъа-ярхIа мукьари
Гъуй вахьас хъагьишасе,
Хъух, вун ле ве дусттуни
Вун бадалди джан эссе.

ДЕМОКРАТАР

Кулак ае буш келла
Къутур кее ярхе мез,
Фай сакиндай руцая
Са абур суз аннамаз.

Джалла нехIекь са уч хIекь
Агъай нагъулар акьай
Руцай а Салженицин
Са уса сакин давай.

Писател Солженицин
Уч халкьдис агвар акьай,
Учи хьед уха булагъ
ГIадаркай тIахIур акьай.

ШайтIан демократари
Халкь гафарил тухъ акьай,
Кар кеспивур фаттивай
Касибар артухь акьай.

Буржуярин тарефдар
Либерал Жириновский,
Зурначи Солжиницина фай
Дуьхьесуман зил фихьай.

Ме Іу къавалин мукьам
Кьабул хьуна лухъаттар,
Хиялар буш чаб авам
Чиппин ликар дургъаттар.

ДОЯРКА

Iуьш кемиди фермайил
Завул вей дояркавур,
БехIсунивди кар акьай
ТегIди и дояркавур,

Джагвар халат, касинка
Хъудуьхьей дояркайис,
Хилиф бадра на тасмал
Ухшари дояркайис.

ИбгIа хьети хIав Iуьччай
Тасмаливди мерт акьай,
БатIар массаж акьуна
Дадлу мерте некк узай.

ЙицIу хIунин, йицIу урч
Жейранар суман ухIай,
ЙиркI фай гъутурфу хIела
ХIуни, урч дала дурхIай.

Гьар чIава гьар хIуникас
Бадра ацIу некк узай,
КьацI кам давай гьар иса
Сад на сур палан ацIай.

Ул хъудур хьай хиларихъ
Хилар дуцай некк узай,
Сараф удигь гьудучIас
Якьу бугухъ ул руцай.

Рази э халкь ве кардил
Ве зегьмет баракатил,
Баркалагь руш доярка
Мудам хьурай вун кардил.

ДУЬГІЕ

Зун кІигуна, зе дуьгІейис вереттар
Адирай зал, джан алми зун кканетоттар,
Зе Іуьмурди, зе йиркІв кІари акьуттар
Хьуна фикьай, ассул хъуда мукьунттар.

Джан алмиди, зе джан кабаб акьуттар
Іуьмурлугъди, зе игркІв угас акьуттар,
Чиппикас зас, иджвелин гаф дагуттар
Гьал герек эв, те дуньяйи мукьунттар.

Халикьди зун, дуньяйил халкь акьуни
Зас кканетоттар, джалла кьисмат акьуни,
Зе Іуьмурди, акьудихІен гъалатІар
ХІелал акьуб, зун ликас ккан акьуни.

Ясин, кьулгьу, табаракар хуруни
Зас ахІаттар, халкьдис ахІар акьуни,
Зал джан алми, зун гъавурди амиди
Зас ахІаттар, зас агуттар ликІини.

Зас ахІая, зунра кІес халкь акьуни
Джан алмиди, Аллагьра кІвал акьуни,
Зал алчархьу, загь гьучархьу халкьарис
ЧІукь хьунара, хатир хІуьрмат акьуни.

Зун кІигуна, зе майитил вереттар
Нагагь магагь, агубахъ ул хъуметтар,
Бала дава, икьурай левур кІилихъ
Бизар давай йиркІураас Іешаттар.

Некьварилди зун икӀас харе гуна
Файшурай зун, йиркӀурас ширинттари,
Ярар дусттар, нагагь закк бизар ичин
Файшурай зун, зе мукьун кӀилинттари.

Сараттарин зегьметил акьу хайрат
Кумак дава, макьанай лихъас ният,
Зал джан алми, зе хилилди акьуттар,
Гьале э зун, те дуьийс харе девлет.

ДУСТТАР

Инсанарин арайи
Дусттар агъа чIалал,
Дустт агъа чIалан мегIна
ДахIаттар ппара ая.

Дустт агъа чIал гьамишан
Кьадар суз багьа чIале,
Лин гъаурди ае инсан
Ле чIалас вафалу э.

Иджи эхи дуньяйил
Вафалу дусттар хьучин,
Дустт агъа гирами чIал
ЧIир дакьай ухIай хьучин.

Ижи эхи, дусттар хъай
Шадвел ягъа алхъей хьучин,
Пашман ягъа, Iудар хъай
Зилфи хьай Iешай хьучин.

Иджи эхи, шадвел ягъа
Iуьдар хъай руца дусттар,
Сайил са ягъ адина
ГIил фаца дусттар хьучин.

Бала гIада джибин дустт
Хъай дала, хъудай ккaнди,
Лиштинф бугуф фай дала
Са бицIи варха ккaнди.

ЕТИМ ЭМИН

Гьарай эллер!

Гьарай эллер аеттарис
Iежаб дунья хьуна аду,
Дугъри халкьдин дуньяйикас
Фишти йирвькIвар аргIуна ду.

Дусттарис уп гъафил дахьас гъархьуна
Ахир нафас хьуна, а уп бугарихъ,
Етим Эмин анда пуна фугъара
Чвас верефра са ун и уп дусттарис.

Бенде ада зал але хIел агвафра
Дард-гъамукас хабар гъушай гъургъафра,
ФугъараIйин дуз гъавурди архьуна
Кумак-чара, дарман-дава акьафра.

Бей-Iедалат /Iедалатсуз/ дунья и уп дустарис.
Етим Эмин, Омарла Батирай, Ирчи Казак, Авар МехIмуд, Сулейман СтIал 1800-1900 пу исарин арайи хьу, хIедиса вурин шагьидар э.

Чиппин Iуьмурди мивурис, тегIриф акьас вере са Iедалат, дуньяйи дагу хIела. Чиппин аямди агу зулмати, азиятди ва Iедалат суз инсаф суз инсанари арайил файде курари, мивурис агвар акьу, ва ахIар акьу чIалари.

Хьед адава са чулдиас, кIанакес гуж ина аттар хьу хьетин фонтан суман, мивуриас чав-чиппилас, гъамлу чIалар аттар хьай хьуна а.

Ми касар, чIаларин усттавур тисахъ илгурай, мивур зурба битав Iекьулдин, Аллагьди багъиш акьу, чIаларин устадар э.

Мивур Дагъустандин поэзияйин бинавур ва литература тешкил акьу, дадлу акьу, Iекве-нурлу хIадар э.

ІУЬМУР

Джагъил Іуьмур иджи зади
Іуьзур гІезаб кедай хьучин,
Іуьмурдинра шадвел бере и
Дардар гьамар алдай хьучин.

Іуьмур ина, бахтт дайичин
Іуьмурдинра дад адава,
Улис агвай, хилис давеф
Агубакас файда дава.

Ярраби вун ицІа Іуьмур
БицІи суман бахттра фай тин,
Ли зас ицІа джакъе Іуьмур
Дардар гъмар алдавай тин.

Багьа зади джагьил Іуьмур
Іуьмурдин кьадри фаеттис,
ККидиркІва цІакІини Іуьмур
Къавалафра кканеф фаетис,

Фикьаси вун Іуьмурди кас
Бахттунин бегьер адатис,
Канефра къавалаф файчира
Мурадар бигьем дагьутис.

Фикьай ли и Іуьмурди кас
Бахттунин дад дагути кас,
Ина пуна агвар акьай
Фативуна фавшути кас.

Фикьаси вун Іуьмурди кас
Даккан бугухъ ушути кас,
Чангар атай фацучира
ГьархІас акьас дахьути кас.

Дад-бидади вун нехІс макьа
Бахттунигъ вун михІтаж макьа,
Ина а бахтт фативуна
Душманра кей Іеджиз макьа.

Дунья ппара батІар зади
Іуьмур дихъай бахттра ичин,
Джалла задара вас ина
Іекъуллуди гьикас хьучин.

Инсандикас инсан хьасив
Учил абур дахай хьучин,
Тукун Іуьмур чІир акьуна
Бала гІадай руцай хьучин.

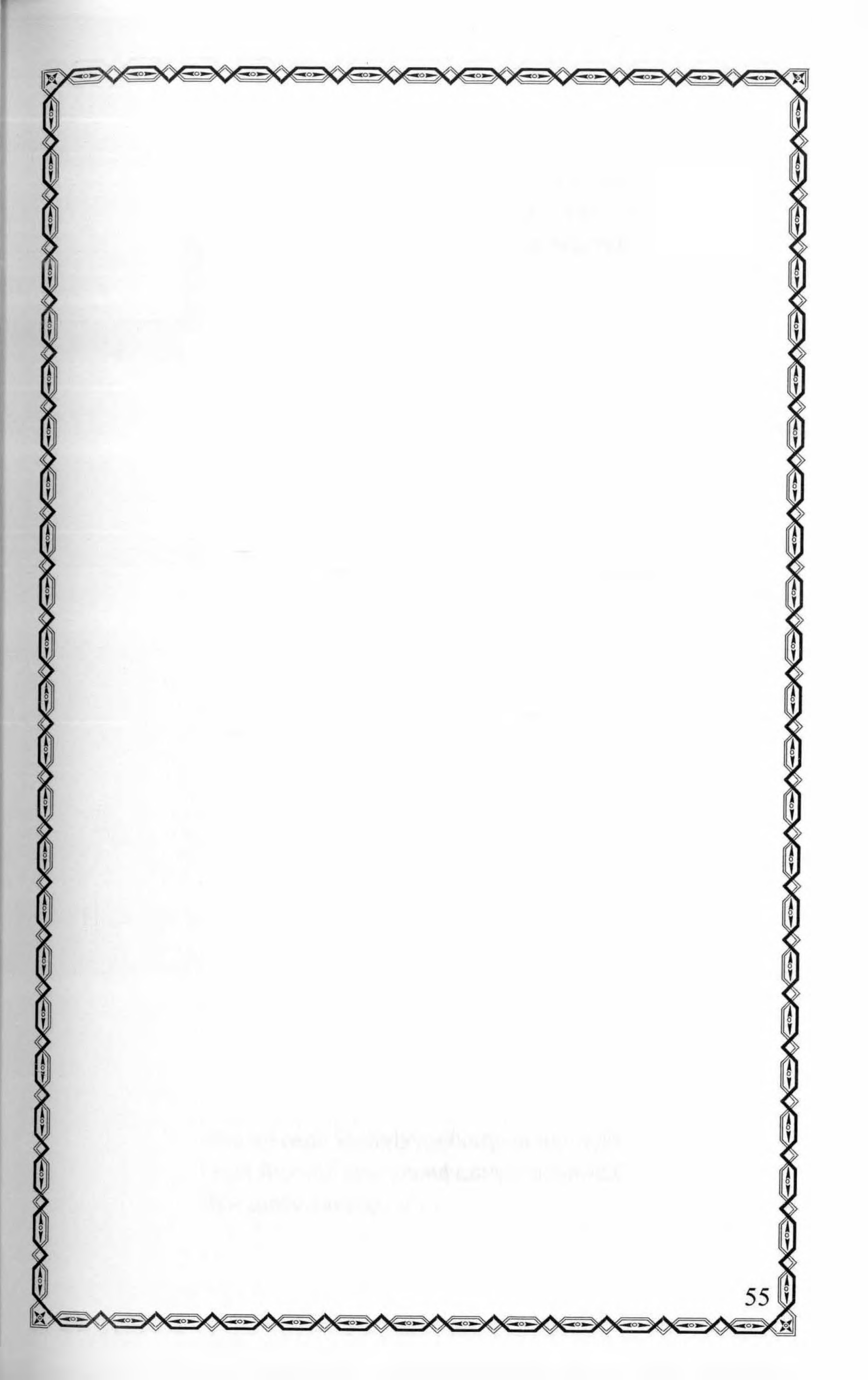

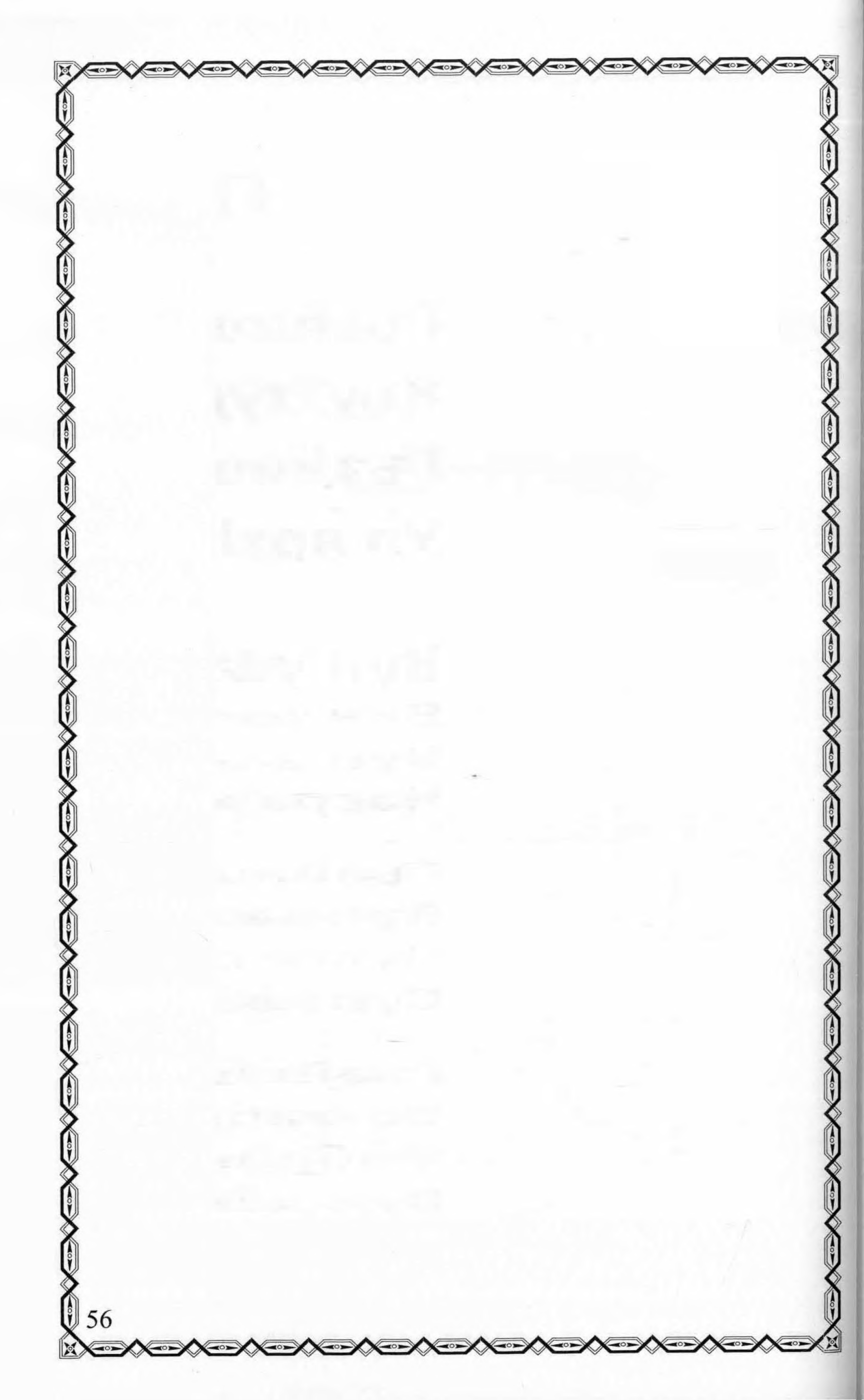

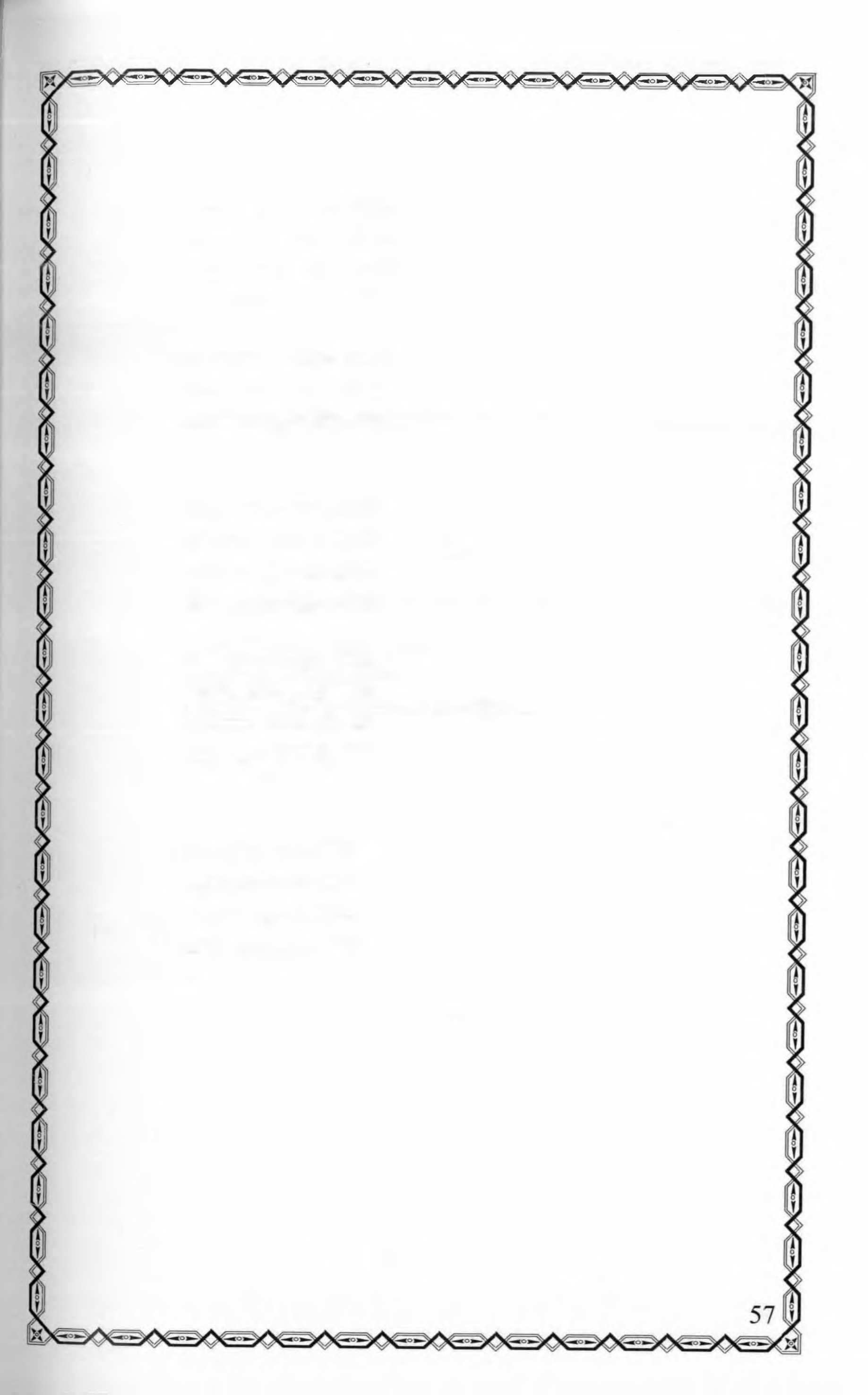

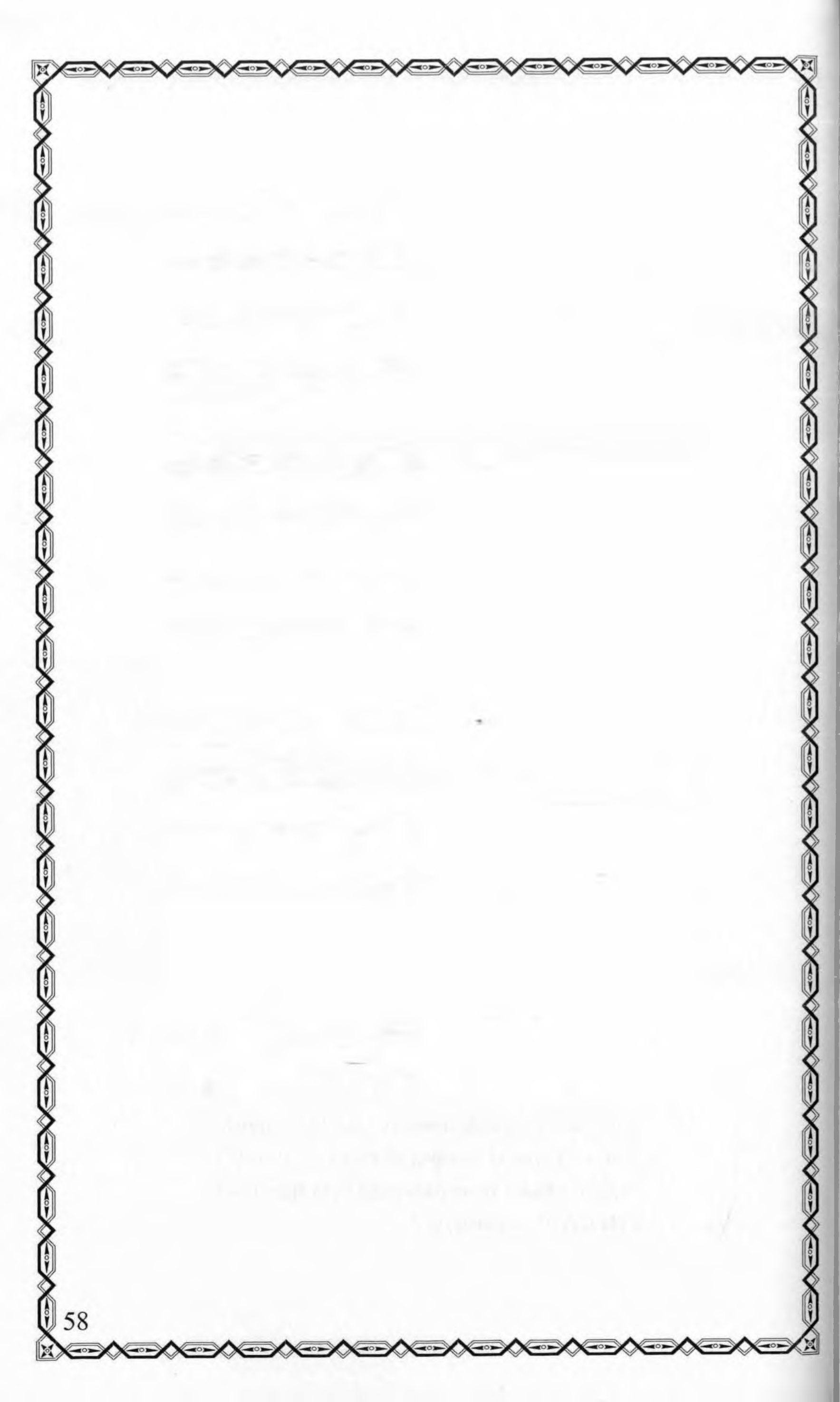

ИНСАН

КIил лиха баджарагълу
Инсанари дуньяйил,
Iуьмаратар гьич дагу
ХIесил акьай дуньяйил.

Iеджаб шейъ и вун инсан
Фидалара и масан,
Ягъалас-ягъ ппара вей
Акьас вей минда вун сан.

Инсан ая, инсанарилас багьаф
Инсанарин мурадар бигьам акьаф,
Инсан ая, уч хьегьас варха хьурай
Инсанарин, халра, малра чIир акьаф.

ИККЕ ДЖАЛГЪА

Дагу карар агвар акьаф
ДахIа карар ахIар акьаф,
ЧIалари э, ме инсанар
Гьамишанра уях акьаф.

Чиппин чIалал ликIиб, хуруб
Агъул халкьдис ахIафда вуй,
Сайис ахIаф сарайис пас
Ме халкьдифас вереф давуй.

БицIи халкьдин икке джалгъа
Вейдала-вей шагьра хьасе,
Шагьра рекьуъ архьу халкьдис
Удигьди вес рехIет хьасе.

Гьам цIакIинил, гьам рагьунил
Зун пу чIалар лазим хьасе,
Учин чIалал пу гафарин
Агъул халкьдис къадри хьасе.

Зун дакканттар, зе чIаларис
Гьамишанра Iекси хьасе,
Зун кIинахав, зас дахIаттар
Ми чIаларин тереф хьасе.

Арсугъ Шериф, Iелим дава
Я лидихIен авам дава,
Ширин, кьуркьул ахIар даве
Дунья дагу, наши дава.

ЙИРВКІ

Йирвкl и агъай джандира кей
Фиштин шейъар икlуна а,
Са инсанар lу пай акьас
Фишти мис ахlар хьуна а.

Ккане кас уларис агуф
Йиркlура гъучадивая,
Фацуна lудар хилари
Учихъди гьучадивая.

Ккане кас уч джандира кей
Вархалас ширин акьая,
Манзилар джакъи акьуна
Ти учис мукьу акьая.

Даккани кас мучlе уса
Мукьу хьуф ахlар акьая,
lудар хилар хъузигlуна
Учигьас варха акьая.

Ккане кас ахlа девлети
lуьмурлугъди касиб дакьаф
Ли уч лап куьгьне дармани
Чухутккавура сагъ акьаф.

ЗУЛУМКАРАР

Каспи шагьур сакин мукь э
Мурдалар чӀукь ае мукь э,
Вершарилди инсанар кӀес
Ме чвал ади бала фи э.

ЕрчӀу мертебин хулари
Гъархьуна е сакин гьалар,
МучӀив Ӏуьшан сеӀет Ӏуйи
ГӀачатуни верш инсанар.

Бонбар ккикӀай хулар далгъай
ВехӀши велдин мурад фи э,
Дуьньяйил гьам ахиратти
Чвас ме кардин кьимат фи э.

Я зулумар, зулумкарар
Фи кканди чвас фиттнакарар,
Гьич са тахсирра кеда вай
Инсанар кӀеф эв мурдалар.

Инсанарин арайи чвас неч дава
Чун халкь акьу халикьдигьас гучӀ дава,
Фирадавай инсанар телеф акьай
Ли чваъ аеф инсанарин йирвкӀ дава.

ЗУН АГЪУЛ Э

Зун агъул э, агъул бабас хуруфе
Зун агъул дада зегьметилди ухIуфе.
Зун агьул э, агъул сува хуруфе
Агъул суван серин хьеттар ухуфе.

Зун агъул э, агъул пуна хуруфе
Агъул суван кIукIари зун руцуфе.
Кьадар-кьисмат нае уса хьучира
Хуру ругун, мерте гьава ширинфе.

Зун агъул э, агъул чIалал гъургъафе
Халкьарихъай харджи чIалар ахIафе.
Агъуларин хас Iедатар чIир дакьай
Гьартихъайра икьвас гъургъас кканефе.

Зун агъул э, агъулар даккан дава
Агъул хьубал са мусра пашман дава.
Зе агъул халкь Iеджиз ва уджуз хьуна
Гьич мусра кей ле кардил разе дава.

ЗУННА ЭМИН

Етим Эмин вун етим дуй зун дихIен
Хаджаллатар вас агуф дуй зас дихIен,
Вал ягъ адиф, вун фаттихьу мукьунттар
Вас мукьудуй, зун ухIуьттар зас дихIен.

МекI хьугуна ве мурцIаригI гIучIаси
Неттар суман ве кьвачIайи учIаси,
ИбгIа хъуна дунья бицIи ислехI хьуф
ИкIуна кьацI, ухуна иъ гьишаси

ЙирвкI адава уссал несил вей дала
Текди хьурай, гьич са касра хъудавай,
ХIелал дава къалин девлет вейдала
Кесиб хьурай, негIна-Iейиб хъудавай.

Етим Эмин, гьалдихIенра сакин ухь,
Миштин дунья вас дагубал рази ухь,
Iуьмурлугъди велледикас Iекв дагу
Дадар, бабар агугуна язухъ ухь.

Сабуг дугу яккукас кабаб хьаста
ЙирвкI адава касдикас арха хьаста,
Учинттарис са мусра арха дахьуф
Вун хъух Эмин, гьич сайисра дустт хьаста.

ЗАМАНА

Эй замана-замана
Дустт гьалар душман акьу.
Эй замана-замана
Душман гъалар дустт акьу.

Эй замана-замана
Хьекь касар батIул акьу.
Эй замана-замана
НехIекьттар батIар акьу.

Эй замана-замана
Дуз ракъер цIакас акьу.
Эй замана-замана
ЦIаку рекъ шагьра акьу.

Эй замана-замана
Шадтти гьалар пашман акьу.
Эй замана-замана
Пашман гьалар шадтти акьу.

Эй замана-замана
Сакин гьалар гъаркI акьу.
Эй замана-замана
ГъаркI хьуттар сакин акьу.

Эй замана-замана
Дуьхьуьтар душман акьу.
Эй замана-замана
Атай ярхIай кIес акьу.

Эй замана-замана
Гуджлувур гуджлу акьу.
Эй замана-замана
Касибар Іеджиз акьу.

Агь замана-замана
Іелимар Іеджиз акьу.
Агь замана-замана
Іевамар гъуьдур акьу.

ЗАС ККАНДАВА

Зун халкь акьу ле халикьди
Кьисмат акьуф дуьйил саде,
Іуд пеф зас кьисмат дахьубал
Ме кардил зун ппара шадтти э.

Дуьйил ицІаф са Іуьмуре
Іуд петтихъ зе ул хъу дава,
Зун кьисмате тек са касдис
Сарайихъ зе ул хъу дава.

Зас ккандава дуьйин варттал
ХІелал велед, хІеррам хьуна,
Зе Іуьмурди са джан бадал
Зе велледар, уджуз хьуна.

Зас ккандава, дуьйин варттал
Зе джагвар маш ире хьуна,
Зун ккане ва зас кканеттин
Шадтти Іекве йиркІвь кІари хьуна.

Зас ккавдава ахиратин
Сутдин удигь, тахсир хьуна,
Ле зе вакил МухІеммадан
Зун бадал йиркІвь, пашман хуьна.

КАР АКЬА МУКЬАРИ

Гьава серин суварил
Кар акьа джагьиларин,
Гьарай алди хъихьуна
Ширин мгIнивур, даллин.

Джагьл, агьил сад хьуна
Серин булагъихъ икьвай,
Шавла кеттас арабир
Ругъу хьеттин хупI акьай.

Джаллавур завул хьуна
Булагъихъ зуфра кихьай,
Гьартти учиф фа нугIуматт
КIилди зуфрайихъ хъихьай.

Зуфрайил алеттара
Бахтта, Iуьфер кьвакIи вей,
Хъихьа къафун къатугъра
Неккна, нисна, еккар вей.

Гуни IуьтIа вахттари
Зарафат хIенагра вей,
Эл кеттатас арабир
МегIни, лухъунара вей.

Ягъ хIавахъ хьуф хулавес
Джаллавура хIуьлак вей,
Гъунарихъ къакъар агуф
Дишегьливур хIейиф вей.

КЕФЧИБЕГ

Ягъан саlет хьибуйис
Гъайишай вун кефчибег,
Пудра-духи ярхlуна
Хlуригl вей вун кефчибег.

Джалла халкь кардил алди
Кефчибег гимил алди,
Сивигl папрус гlикlуна
Бармак гарданил алди.

Гьар бугухъди алурцай
Якьу бугухъ ул руцай,
Чулле кумар фаттатай
Ккеруцай а кефчибег.

Іуьтlа-уха мукьари
Кефчибег, ахlаф хьаси,
Карар акьа мукьари.
Кефчибег иттар хьаси.

Кефчибегас кар-лехунар ккандава
Харджар акьас кепекра пул фандава,
Пул фадаттар дусттарисра ккандава
Беябур хьуф уч хlурира андава.

Кефчибегахъ учихъ пулар хьуф давуй
Дадан пулар хардж акьуна фандавуй,
Хlурин гlана тис икьвас мукь андавуй
Карар чlирхlе, Іуьмур джакье кефчибег,

ККАНЕВЕЛ

Кканевел ккан хьуб
Зурба кьуват э,
Сад-сайис хьисмат хьуб
АхӀа савкьат э.

Кканевел Ӏуьмурдиъ
Шадвел цӀакӀин э,
Хиянат дахьучин
КкидиркӀва бахтт э.

Кканевел Ӏекведи
УхӀ ле мерттиди,
ТӀахӀур макьа вун
Ле ве Ӏуьмурди.

Гирами вазифа
УхӀ вун ле шакди,
Гьамишан сад-сайис
ЙиркӀурас ккади.

Ккане велдин дади
Уч ширин зад э,
Фиттиласра кей ли
Багьа мурад э.

ККАНЕТТИС

Гьар джурайин рангарнн
ЙиркӀурас хуш рагъухъан,
Зе улар ле вахъдихӀен
Яраб ве ул захъ хъагьан.

Вал алгъушу Ӏешкъуни
Угуни йирвкӀ дардуни,
Фикир, хиялик ке зун
Акьаф дахӀай гъамуни

Зе йиркӀуран мурадар
Фиштти зун вас агъагьан,
Яраб зас хабардавай
Вас кканеф сара агъан.

Ппара Ӏайи гучӀайхи
Вун сарайин хили хьас,
Зун ялгъузди атуна
Вун сарайин хула хьас.

МидихӀен зас вун кканди

Кьисмат дахьучин фикьа
Вун хьудавай и Ӏуьмур
Ина ликас зун фикьа.

Миннат хьурай, наз дивай
Зе дардар къалин макьа,
Вахтт хьес ами дахиди
Зун Ӏуьмурдифас макьа.

Улар сарайис атай
Зун агуф инчIар макьа,
Сир вун сарайис ина
Зас мез-Iемалар макьа.

Магь руш зе тIубул ва хъикI
Зун йиркIуралас давес,
Нагагь вун хIуьлак хьуна
Сарайис шувас давес.

ККАН УХЬ

Ккан ухь зун, ккан ухь (руш)
Са хуш инсан ухь,
Зе йиркIвь шад акьа
Вафалу шуй ухь.

Ккан ухь зун, ккан ухь (геда)
Миннате ккан ухь
Зе йиркIвь шад акьа
Вафалу хьир ухь.

Ккан ухь зун, ккан ухь (руш)
Баркалла кас ухь,
Хьир Iуссе дакьа
Iекьуллу шуй ухь,

Ккан ухь зун, ккан ухь (геда)
Iекьуллу хьир ухь,
Шиниккв шарагин
Бахттавар баб ухь,

Ккан ухь зун, ккан ухь (руш)
Iуьмурлугъ шуй ухь,
Шиниккв шарагин
Вафаллу дад ухь.

Ккан ухь зун, ккан ухь (геда)
Шуван къадри ухь,
Асул-намус ке
Такабур хьир ухь.

Ккан ухь зун, ккан ухь (руш)
Лап цIуппи ккан ухь,
Зас вун дала, вас зун
Артухъди ккан ухь.

КУРУ РУДЖ

Тулайи рудж гIадаркуф
ЦIаде хIуьл тIахIур хьуни,
Ягъ-ягъалас тIахIур вей
ХIул мерти мучIи хьуни.

Хьед тIахIур хьуф балугъар
Даллара Iеджиз хьуни.
Гуж кеети кедатар
IутIас чав маджбур хьуни.

Балугъарис ккан дуйхи
ХIуьл мишти тIахIур хьуна,
Чиппи-чиппин екк IутIай
Чаб-чиппис душман хьуна,

Тулайин мурад хьуни
Ни хъае рудж мерт акьас,
Чиппи-чаб IутIас акьай
Балугьара чIукь акьас.

КЪАРИН РУШ

Къарин рушан, къаннаса ис яш хьуни,
Гьарса хIури, къаннаса ашна хьуни,

Къарин руш, агу бас къашкъамати,
Шиниккварин эл ккеттата нуIуьмати.

Къарин рушан, кIилихъ косинка хъая
Шиниккварин ли агу бахъ ул хъая.

Ягъди къагела, къарин руш булагъил вей
Уч рекъу вей, шиниккварил ул алвей.

Къарин руш, агубас Iеламати,
Ашнавурихъ руцай ппара хIуьлаки.

Къарин руш уч, хIурарилас алурцай,
Нубатилди ашнавур фай аруцай.

Къарин рушан, хилихъ саIеатар хъая,
Гарданира са пут зир-зибил ая.

Къарин рушан, зир-зибилди ул ая,
Руш кканеттар, базарди ппара ая,

Ашнавур гьудуркIу хIела, цIае ашнавур кканди
Шагьурари базарис ушуна а къарин руш.

Къа хIурна, Дербент базар, учис гьудуркIу хIела
Къуба, Къачмаз базардис ушуна а къарин руш.

Алчар хьуна са усал, ихттилатар хьу гуна.
Ибрагьима агъайи, ги мисари гъатафив,
Бакку базар дагуна.

Гьал джалла хIуринттарис, рушан бавра кIудо и
Халкьари кьацар ату, капустайин чуду и.

Баб дала руш сархуш и, джагьиларис ли хуш и
Руцу бар ккеруцу бар, бигьем юргъва юруш и.

КЪАВАХ

Ракъуал але къавахин дар
Сад пуна азман хьуни вун,
Кучи ягъа шавла хьуттар,
Икъавс са далда хьуни вун.

Ракъуал але къавахин дар
ЦӀав архъуф, фараш хьуни вун,
Са хайли шавла хьуттарин
Дардунис, дарман хьуни вун.

Ракъуал але къавахин дар
Юлчивурис даягъе вун.
Ппара хьуна алайшаттар
Гьучархьу тин къунагъе вун.

Ракъуал але къавахин дар
Дарар чав час ппара кканде,
Хайир кее азман дарар
Гьарса рекъуьл хьуна кканде.

Ракъуал але къавахин дар
Левахъ хьатаф тӀахӀур хьеда,
Вахъ хьед хьата багъманчи вур
ТахӀер дахӀа нашивур э.

Ракъуал але къавахин дар
Идже и хи вун илгучин,
Вахъ хьед хьата багъманчи вур
Вас хиянат дахьун хьучин.

Ракъуал але къавахин дар
Час гучӀай а, ле вун рукъас,
Фирра давай вун рукъуна
Ве къунагъар, Ӏеджис акьас

Ракъуал але къавахин дар
МерӀер утӀас вун гучӀ акьен,
ТӀахӀур хьеттар вахъ хъататтар
Вахтт ами ди вун ӀачӀ акъен.

КЬИСМАТ

Я джан вун бахтт суз джани
Гашна мекI агу джани,
ЙиркIурас рахIет давай
Дардна гъам агу джани.

Я джан вун бахттлу джани
ГIезабар дагу джани,
ЙиркIурас кканеф акьай
Дуньяйик руцу джани.

Я джан вун дардар макьа
КIичира гъамар макьа,
Вас и кьадар кьисматил
Ни рази чIалар макьа.

КЬУРКЬУЛ ХАБАР

Гьал сара зун чвас ликӀеф
Ме ахиран салами,
КӀеджу кас чвас ун вереф
Ӏайи кьуркьул хабари.

Душмандин кӀари гулла
Кьуркьулра э, къакъира,
Зас Чичандин дегӀуьйи
Кьисмат хьуни эджалра.

Ватан бадал Чичандин
Джагьил джанар пуч хьуни,
Вун суман батӀар хунбар
БицӀиф хъай ашкӀин хьуни.

Ватан бадал шуй кӀини
Пуна нагагь, гъам макьан,
Дад хъунда ятум пуна
Велледис даккан макьан.

Заласра игит са шуй
Вас иджеф, кьисмат хьурай,
Вал разеди зун кӀини
Аллагь вал разе хьурай.

Къачагъин гуллайи зун
Вахъ улхъумиди кӀея,
Вакас ккане тӀалабар
Зун вас кӀежик ликӀея.

Вассияти зас ккaнеф
Хье ятумил хил алихь,
Нагагь вас геда хьучин
ТӀалаби зе тур алихь.

МАКТАБ

Гьар агъа багагьмикас
Зун веси баб мактабис,
Са минутра кьан дакьай
Улар атай китабис.

Зун веси баб мактабис
Зас ликIес ахIар акьас,
Сасрайи ликIиттар
Зас хурас ахIар акьас.

Зун веси баб мактабис
Ве мурад бигьем акьас,
Вун пе суман хуруна
Ле ве йиркIвь зун шад акьас.

Хъух вун зе баб
Вун захъ хъух,
Нагагь хурастта пуна
Фикир макьа вун артухъ.

Зун веси баб мактабис
Закас мегIелим акьас,
Хъара ппара хуруна
Са ахIа гIелим акьас.

МИЛИЦА

Милца вун ве халкьарин даягъ э
Ягъди Іуьшти сакин давай уягъ э,
Сакин халкьар хатІавури кас ухІас,
ХатІа кардин удигь гъар хІас хІезур э.

ХатІа кардин хатІайи кас халкь ухІас
Къачагъарин кьасттари кас мал ухІас,
Халкьдин удигь ве баркалу тур ухІас
Гьамишанра хІезур э вун милица.

Милица вел игит касдин пиша э
Лин акьа кар зурба велдин лишан э,
Къачагъарин къучивурин удигь ле
Гъар хІунайде, халкьар ухІа къала э.

ЧІирхІе кардин ракъуь ае хаинар
Хиянат вел, хаинарин пиша э,
Хаинарин кьасттари кас халкь ухІас
Милицавур гьамишанра хІезуре.

Милицайин цІуппе мехІкем къармахар
Къуьре даве, гьамишанра хІуьтти э,
Тахсир карар чиппин къармагъигІ тІучІас
Бизар давай чав гьамиш хІезуре.

МАКЬА ВУН ЗУН ЙИРКІУРАЛ

Миннате вас, макьа вун зун йиркIурал
Хьеф хьуни гьал, фи гереки кIвал акьуб,
Алмахъа кьел, ме зе куьгьне архIунил
Ате вун зун, сакинди джиларил.

Са хьин дахи, бахтт агуна гулуттар
Хъара ая, хьелас Iайи угуттар.
Хабар давай кIилил вере кьазабур
Хили архьу къизил къабар аргIуттар.

АргIу къабар завул акьс алмучIан
Гьал левур ве кьисматтиас ушуни,
Гулун ушу, мураддихъ вун хъимишан
Ле мурадар цIигI гIар хьуна угуни.

Зас ккан дава гъар хьу гьалар гъаркI акьас
Са мус ичин, хьу курар гьал кIвал акьас,
КIили даве, хилис даве курарихъ
Хъишай, Iуьмур фирра давай чIир акьас.

Фикир акьен, йиркIвь алихь вун зун путтил
Гъавурди архь, гьал вун суманф сасра джикI,
Вун пашмане, сифтта фикир дакьуттил
Зун рази э, бахттлура э, ахирахъас джикIиттил.

НАМУС ХIЕЯ

Намус агъа гафунин
МегIена метлеб дерине,
Ле кардис хIуьмат акьуб
Инсанарин бурджи э.

Намус ада усари
ХIуьрматра аефтава,
ХIуьрмат ада мукьари
ХIеяра верефтава.

ХIуьрмат ада усари
Баракатра хьастава,
Баракат ада уса
МаслахIетра хьастава.

Намус ухIа инсанди
Учин хIеяра ухIай,
ХIея гулу инсанди
Учин кIилил рахI рухIай.

ХIея гулу инсанди
Сакинтар хIелак акьай,
ХIелак хьу инсанари
Хатир хIуьрмат чIир акьай.

Намус кее инсанди
Гьамишан сабур ухIай,
Сабур ухIу инсанди
Баркаллу абур ухIай.

Вей дала вей дуньяйил
Намус хIея гулая,
АхIаф бицIиф анда вай
Инсанар чав чIир вея.

Дуньяйин завар джилар
Сакин дай гъадаркай а,
Дунья хъучатас кканди
Даччалар бадил вей а.

НАМУС

Намус уч багьа зади
Іекьул, ассул хъаеттис,
Ли учра ицІа зади
Гьам кар, гьунар кееттис.

Іекьул, ассул хъаеетти
Мал ина, намус ухІай,
Мал учихъ хъудай хьучин
Джан ина намус ухІай.

Намус уч куче зади
Игит кас уцІас акьаф,
Рукьалас цІупе зади
Игитар цІурас акьаф.

Намус кее инсандил
Намусуз алчдар хьурай,
Я вун гъафилсус хьуна
Лиф ве кьуркь фачдар хьурай.

Намус хъудай джан ухІаф
Уч джандихъ михІтаж хьурай,
Гьали ракъуь мал ухІаф
Мал дихъра михІтаж хьурай.

НАРЫН КЪАЛА

Инсаф хъуда Иран шагьди
Касиб халкь, завул акьуни,
Кьафдикк суван гъанар атIай
Сувал файшуб ккан акьуни.

Зурба ахIа, азман гъванар
ХъузигIай хилар, лекари,
Адиас вартт сувалди хас
Касиб лукIар хъучикуни.

Къанна гIафу исан гIана
ЯгъцIур агъзур усттавури,
Гаш мекIелакк, зиллет дивай
Нарын къала алихьуни.

Гаш мекIелакк ккехас давей
Халкь кьадар суз кIейра хьуни
КIи майитар, малар суман
Цалилас тич ахъай хьуни.

Гьал къалайин азман гъванар
Ме кардин шагьидар хьуни,
Майитарин утIу ирккар
Агу халкьдис хIейиф хьунн.

Фи файшуни дуньяйилас
Ме зулумкар Иран шагьди,
Ушуни вун те дуньяйис
Ме дуньяйихъ ул хъамиди.

ОМАРЛА БАТИРАЙ

Дахьурай уч игит дадахъ
Йирвькl адава lеджиз геда,
Дад даккантарис джуваб эс
lеджиз гедайифас хьаста.

Нагагь хьучин lеджиз дадахъ
Намус кее игит геда,
Къакъи хьаси игитанис
Файди lейиб уссал дада.

Йгит уч кlи ягъ амиди
Тин ккане хlейванра кlирай,
Даккан уссал алдикьвас.

Игит уч кlи ягь амиди
Тин уч ккане хьира кlирай,
Даккан душман кедалхъес.

Хулан эесси кlирай
Хула lедалат адаф,
Пази хилил гаш дивай
Къерекъелди якк lутlаф.

Уч гулуна ушурай
Чlирхlе яшайиш хъаеф,
Хlейван гаши атуна
Дагивурис мух кехъаф.

Батираян чlаларин асул меlена,
Агъул чlалас духьес акьугуна
миштти аттархьай.

РАСУЛАН 70 ИС

ЦIада хIурин Iекве хIад
Вей дала Iекве хьуии,
Миде хIадарилас вун
Кьадар суз гьава хьуни.

ЦIада Авар сувар вас
Iайи усса агуни,
Вартт вей, вартт вей завус вей
Вун дуньяйис агуни.

ЦIада сувал алмийчин
Вун дуньяйис агвастуй,
Сувалас вартт душунчин
Вас дуньяра агвас туй.

Вун хьастира, хьун хавра
Гьар джурайин хIадари,
Нурар ифи гьамишан
Дагъусттандин суварис.

ХIадар чав ппара ая
Гьар джурайин рангарин.
Ли вун хIадарин шагьи
ЙирвкI шад акьу халхьарин.

Дагъусттан бицIи мукьи
Уьлквевурин арайи,
Ми вун агвар акьуни
Вун и нурлу Iеквари.

Суварилас гьава сув
Iуьссе Шалбуз дагълари,
Джагвар Шалбуз дагъларис
Расулан кIил ухшари.

РЕХІМИ СУЗ ИНСАНАР

Яккун нихьу кlаре къаргъавур суман
Самалютар алурцая заварил,
Хlуппар lутlа, хlучарин джарван суман
Нубаттилди тапилмиш вей халкьарил.

Кук хьуна а, Амеркайин къудурар
Чиппифас-чаб, сахламиш акьас давей,
Зунжуриас аттархьу гъурур суман
Зигlая мевур, хъаттивас фацас давей.

Аш ппара хьу, забер хьу тулайифас
Вереф ттава, сакинди сабур акьас,
Мал девлетар ппара хьу инсандифас
Вереф ттава, са мусра сабур ухlас.

Гагь lерабар, гагь Ветнамар, Карeяр
Гагь Иранар, гагь Иракар, Балкканар,
Бомбит акьай, батмиш акьай, цlа кихьай
Хlелакди а, Амеркайин джаллатlар.

Фе гьарай э, ме дуньяйил ккидиркьвай
lешай-рухай, халкь ватанифас акьай,
Са тахсирра чиппик кеда инсанар
Фиррада вай, ярхlай кlей телеф акьай.

Мус хьасе гьан, ме дуньяйил дугъри вел
Гучl гьудавай, йиркlв сакин хьас халкьарин,
Мус хьасе гьан, хlекьлу диван дуньяйил
Асмиш акьас зулумкарар, иъ ухуттар эллерин.

Хаталу э, девлети зебер хьу кас
Давлатилди халкьарис эзбер хьу кас,
Девлетари давлу акьу инсандис
Вей андава, сайифасра са чIалпас.

ХатIалувур чаб халкьарис ругъафе
Ругъу цIилра, халкьдин хIуьяг руьхьефе.
Халкьарин иъ ухай кук хьу хIуьтIурар
Иъ ппара хьуф, чаб-чиппилас чирхъвафе.

РУШ

Руш вун, дадан руш и чин
Эгер дад канеф и чин,
ЙиркӀура ухӀ гъамишан
Намус фигъа чӀал и чин.

ЙиркӀура ухӀ гъамишан
Ӏейиб фигъа чӀал и чин,
Вакас дадас руш хьаста
Зе бармак ахъ акьучин.

Вун чуппарис чи хьаста
Чиярисра ккан хьаста,
Вун нагагь вун духӀу чин
Вакас шувас хьир хьаста.

Руш! Нашиди маруцан
Ихтилатил йиркӀвь алихь,
Вакас баб хьуна ккан чин
Вун ккането́ил джан алихь.

Шуй даккан чин, баб хьаста
Шиникkварис ккан хьаста,
Ме чӀалар даккан хьу чин
Ве ахир иджи хьаста.

Нагагь вун саравурис
Хьуна ккан чин бегемиш,
Ккането́и къай халкьарис
Кимихьа вун вак ягъниш.

РУШАРИС

Зас рушар ппара кканди
Зун рушарис ккан хьу чин,
Валлагь зун уч хьир дакьас
Зун ккане руш дахьи чин.

Эй рушар, батIар рушар
Фас акьай чун зас чIушар,
Ппара бизар акьу чин
Чве кар акьа зун кушар.

Я руш зун бизар макьа
Зе улар мучIе макьа,
Мезар Iемалар акьай
Ахир зун даллу макьа.

Ккане руш Муъминатан
ЧIир хьуни хассиятар,
Кенддахи вак сад дихIенра
Зас ккане тIабиIэтар.

Таза дарал хIесил хьу
Сабуг ире джагвар гьеч,
Кьанас дихIен илгу чин
Киркьуна мекI хьаси пуч.

Ягъ-ягъалас ахIа вей
Вун ире-буре вея,
Агугуна халкьарис
Вун Iуьтlас темехI вея.

САБУР

Ери, муя ис хьуни
ЧIирхьу карар дуз акьай,
Сабур акьен дуз хьаси
Агъай халкь эджиз акьай.

Сабур уч иджи зади
Кьадар хIисаб айхьучин,
Фишти и сабур акьаф
Лин ахир адай хьучин.

Iу- хьибу исак са устта
Аттархьай гъадара фай,
Чипиласра беш-бетер
Са хьиму шугуртра фай.

Дуз карар цIакас акьай
ЦIакуфра арчIас акьай,
Хъучушуни усттавур
Джагварфра кIаре акьай.

Миллион инсанари
ЯрцIур иса алихьуф,
Ери иса арчIуни
Усттавуриф фачар хьуф.

Магьа сабур акьуни
Халкьра Iеджиз акьуни,
Iаетари акьутар
Чиппи тараш акьуни.

Я ахир тарашчивур
Атенай чин сакинди,
Мал чун тараш акьуни
ХалкьдихIенра аркинди.

Агвар акьай дуз ракъер
Джаннати вес халкьарис,
Чиппи халкь тараш акьай
Агвай-агвай уларис.

Магьа хье хlекь усттавур
Цlаку усар дуз акьаф,
Алчикай авам халкьар
Утай ярхlай кlес акьаф.

Акьутар арчlу «устта»
Хlезуртар lутlу «устта»,
Ли вун акьу «зегьметар»
Йиркlуралас гьич веста.

Горбач прораб хьуна
Елцинра «уста» хъуна,
Шаварнадзе, Собчакар
Куьгьне шугуртар хьуна.

Хъучушуна биргада
Гьулдандиласра цlуппе,
Ми зурба ахlа уьлкве
Акьуни тике-тике.

СЕФЕРАН РАМАЗАН

Вархалас вун агуф на сад
Вун хIуппарис ахIарвей,
Дадагь шиникквар суман
МегI атай вагь гьучавей.

Дад ушу джалгъайиас
Геда вунра ушуни,
ХIуппар ае мехьери
Ве Iуьмура ушуни.

Фикьасе вун Аллагьди
Ле вас ликIи кьисмат э,
Ве дад Сеферан суман
ХIуппар ухIуб ният э,

Лап бицIинхав Iуьмурлугъ
Са ягъан муфлат давай,
Зурба кар э мал ухIуб
Iуьш ягъди зегьмет дивай.

Ле вун руцу джилгъавур
Ве лекарикк цIуруне,
Рукьаласра цIуппе джан
Яваш-яваш уцIуне.

ФидихIен мучIе Iуьшар
Ачух чулди ушуне,
Фикьадар уьхьна, угъал
Ве джандилас ушуне.

Арсугъ хIуппахъан Сефер
Хилиф ресра фай кIифи,
Лин геда Рамазанра
Дадан рекъуъ аефи.

ЯхьцIур исан ве Iуьмур
Гьале рекъуъ ушуни,
ЙиркIура цIуппе кьаст ай
Дад суман вун тIушуни.

Агъул халкьдин арайи
Миштин касар аеф э,
Игит велдин тур ибас
Лиштин касар лайих э.

САЛДАТ

Ватан ухӀас вун гереки
Пуна хуруфи зун баба,
КӀили фаях гьал ве бурджи
Пуна гъайикуни дада.

Дадан бабан мурадар
КӀилихас зун хӀезури,
Герек усал ватан бадал
Джан алихьас рази и.

Салдат кунар аликӀуна
Хили яракь фацу ягъа,
ХӀу акьуфи йиркӀураас
Бурджи кӀили хаси пуна.

Зун салдати ватандаши
Агъзур касар зас илдеши,
МаслахӀетис зун рази и
Укъва уса зун дирбаши.

Ме зе дадарин ватани
Ягъцӏур миллат са хизани,
Хизан аравур чӀир акьаф
Эвелимджи зе душмани.

Вархантарис зе хизанигӀ
Хил гӀачикӀуб герек дава,
Зе ватантанил хил алихьас
Самусра зун рази дава.

ДагӀуйи вес хӀезур хьуна
Чин акупи гъархӀуна уй,
ГъархӀу уса эмкӀикас зас
Дадна, бабра гьучавей уй.

Чин дагIуйис удигьди вес
Iекв хьас са чIукь вахт амиди,
Дадан, бабан саламин кIедж
Фачайини командирди.

КIедж дахъуна хурагунас
Буйругъ ини командирди,
Акупи ае салдатар
Тапилмиш хьуб душмандилди.

Че гьуррайин гьарайихъди
Душманар чав уях хьуни,
Ми арайи душманди час
Инсафсузди гулла ини.

Ярхе ягъди Iу терефин
ЯрхIуб-кIибар давам хьуни,
ХIавахъ хьуна мучI хьу бере
Са чIукь суман яваш хьуни.

Маджал хьуф зун тегIди хьуна
Ми саламин кIедж хуруни,
Хуруф на сад кьан дакьуна
Зун тегIди джуваб ликIини.

КIеджи кее чIалар хуруф
Зун зе йирвкI цIуппе акьуни,
Дадан, бабан суратар зас
Чав ми кIеджуас агуни.

ХIуьрматлу дад, хIуьрматлу баб
Зун бадалди макьанай дард,
Иншаллагь зун умудлу и
Акьас пуна чве йиркIвар шад.

СУЛЕЙМАН
СІАЛАРИН

Вун багъларин булбули
Емиш дарал ахIа хьуф,
Емиш багълари хъихьу
Мукьамар ве ширин хьуф.

Сесулас чIалар ширин
Гьарса чIал ппара дерин,
Халкьарин угу йиркIвар
Ун хьуфра акьай серин.

Вун багъди хъихьу чIалар
Ун хьунихи дагъларис,
Лап иджи кьабул хьуни
Дагъустандин халкьарис.

Булбул кечмиш хьучира
ЧIалар джагьилди ами
Булбул ве багьа чIалар
Халкьдин йиркIвари ами.

СтIаларин багълари
Ве гьарайин ун ами,
Вун кIичира Сулейман
Ве баркаллу тур ами.

Сулейман вас салами
Вун камаллу шаири,
Вассиятар вун ату
Че дардарис дармани.

ТУКАР

Гьар ягьа, гьар багагьми
Іуьшуй ярхІу чигулди,
Іуьччай чиппин хъуьсувур
Таза батІар тукари.

Багагьмикас рагъ агуф
Къудур хьуна тукари,
Агвар акьай батІарвел
Сура-сурас бехІсуни.

Гъазе ІуькІвери гІас
Гьар рангарин тукари,
Агвар акьай мухІуьббат
Аеф чиппин йиркІвари.

Инсан агуф тукари
Шатти алхъе хьуьссу акьай,
Агвар акьай гуьзелвел
Халкьдин йиркІвар шад акьай.

ЙиркІурас хуш батІар тук
Вахъ джаннатин ни хъая,
Гьаммишан вахъай икьвас
Джалла халкьдин ул хъая.

Дусттар чун бизар дайчин
Йирвкl алихьуб тlалаби,
Ми хулаас шадвелар
Кам дахьуб зе муради.

Ли кар бадал ухай зун
Джалла дусттарин хулагъас,
Ачух суфра, шад цlакlин
Кам дахьубан сагълугъдас.

Дусттари пуф акьуна
Чве хlуьрмат вартт фацуна,
Ухаси зун ми шараб
Са хlилара дакьуна.

ТІАРАШЧИВУР

Чиппихъ акьа, са кар ва пиша дахьу
Гьларин гьал, гІунарил пагун хьуне,
Инсанарин арайи гъургъас дахьу,
Миштинттарин мезар гьал ярхе хьуне.

Тунаедар, авамар брюккратар
ТІараш акьа вахтуни кІили хьуни,
Инсаф ада, хІерам зада касарин
Халкьдин давлат мевурин хили хьуни.

Дугъри халкьдин, хІелал зегьметил акьу
Фабрик, завод, колхоз, савхоздин девдет,
Хили архьуф, хІерам зада инсанар
ТІараш акьай хьуна, ая хІеракат.

ТІарашчивур, сад пуна зебер хьуни
Зебер хьуттар, джаллаис эзбер хьуни,
Хьед ппара хьу, къавахин дарар суман
Кьадарсузди артухъди гьва хьуни.

Хам къурухи архьу кІари мал суман
Азман хьуни, кукра хьуна вакк суман,
ДурхІай а вун, лап Іемалдар сул суман
Вахт адеси, руккасе вун хІуб суман.

Къучивур-къачагъарин, сад пуна ахир хьасе
Чиппи акьу курарил, левур чав пашман хьаси,
Инсанарин арайи, икьвас мукьр андавай,
Іуьмурдикк бизар хьуна, чавра лап Іеджиз хьаси.

ТАБАСАРАН

Баркалагь вас Табасаран
Зас пара ихи вун масан,
Ягъалас-ягъ вун пара вей
Акьас вей миндахи вун сан.

Ве инсанар-инсанари
Инсанрилас багьатари,
Миде халкьарин арайи
ТегIриф акьас лайихтари.

Ассул, намус кеетари
Саваб, гунагь ахIаттари,
Дунъя суман ахиратра
Гьам йиркIура аетари.

Ппара мерте йирвкI аетар
КIваъ идже ният аетар,
НехIекь кардигьас варха вей
Аллагьдин ракъуь аеттар.

Шериф уч гьал Iуьссе хьуни
Табасаран халу хьуни,
Зас чун акьу иджвеларил
Кьадар сузди рази хьуни.

ІУ ДАРД АГЬЛИ

(гедайин джуваб)

Эй! Гуьзел, нендиасе вун?
Суварин джейране вун,
Вас ухшар тай хъудавай
Фас текди руцая вун.

Уп, гуьзел найич вей вун
Фас хІуьлакди руцай вун?
Мурад-метлаб фи ичин
Фас ашкар акьайда вун.

Гуьзел, вун фас хІуьлаке
Ве кІва аф, фи нияте,
Ве хиялар джин макьа
Засра уп вас минате.

Гуьзел вун, тегІди маве
ГъархІ бицІи сабур акьен,
Вагьас гьирху чІаларис
Зас гьуркІу, джуваб акьен.

(рушан джуваб)

Эй ! Дардуман дардагьли
Зе дардар кьалин макьан,
Мурад-матлаб фи ичин
Уп дахи кьана макьан.

Эй ! Дардуман дард агьли
Гуьзелвелдил Iешукь хьу,
Хье Iуйин дардар саде
Iуьмур вей бегьем дахьу.

Зун разе, дардуман
Хье хиялар сад акьас,
Зе гуьзелвел вас ина
Вун Iуьмурлугъ шад акьас.

ФАРИКЬАТ СУЗ ДУНЬЯ

Дунья кихьуна хав мич
Миллион исар хьуни,
Инсанар чав дуньяйил
Уп мус фарикьат хьуни.

Са дадана бабан тухум
Ми са хизани хъух вун,
МидихІен сакинсуз хьас
ГьудуркІуф фи и уп вун.

Адам ХІевайилас мич
Джаннат чиппис чІукь хьуттар,
Дуз хьасив хъа джиларил
ИхІтибар чІир акьуттар.

ХІуьрмат акье Аллагьдис
Гуьзел дунья вас иттис,
Шукур акье гьамишан
Вас и кьадар-кьисматтис.

Мус и дунья сакин веф
Халкь чав чиппил рази веф,
Сур-сурас машат дакьай
Дугъри хІелал ракьуь веф.

Дуйин варттал инсанар
Кьадарсуз уърчӀе хьуни,
УърчӀе халкьарин аравур
Гьамишан ӀучӀе хьуни.

Сайис ппара, Ӏуйис чӀукь
Хьуфи дунья гьамишан,
Дуз пай акьас дахьуна
Илгваси ми гьамишан.

ФАСИ ГУЧIАФ

Кар акьуна къекъи хьуна
Рекъ ярхIуна шавла хьуна,
кIес гучIай.

Эмсе ягьа уч ругъуна
ИбгIа ягъа уч ужуна,
КIес гучIай.

Тархъ-пархъ акьуф
Завуас гъван адархьуна киркьуна уч,
кIес гучIай.

Гъургъа уса тай-тушари
Уч утуна джан рухIуна,
кIес гучIай.

Гъархьу уса тIафалари
Адина уч хъаттикIина,
Хас гучIай.

АхIа джандак бицIи хьуна
Хабарсузди сад пуна уч хьучатуна,
КIес гучIай.

Хабар сузди джил зурзуна
Уч хуларигI гIачушуна,
КIес гучIай.

Ракьуь вереф хабар сузди
Са нахшири гIанар-джанар адахъуна,
КIес гучIай.

Аттар хьуна ахIа кулак
Алгъихьуна заварилас,
Хас гучIай.

Iуьзур-гIезаб кеттишуна
Хабарсузди иттар хьуна,
КIес гучIай.

Гъархьу уса хабарсузди
Са IехIмакьди гьарай акьуф,
ЙирвкI чир хьуна
КIес гуиIай.

ГучI хьубарис хъара ппара
Багьнавура аефи.
ГучI аттар чав: улар хIелак,
лекар зирек, мез ярхеф

УърчIе гафар, хьиличIанар, мез акьаф
Удигь батIар, кьавахъ чIирхIе кар акьаф.

Ми кеспин эесивур
Чара йиркIурал акьай
Iуьшуй лап чIукьди гъархьай
ЧIукьди улар алакьай.

ЧIирхIе хиялар акьай
Алдавай гъамар акьай,
Фира давай гьавайи
КIаре кIил джагвар акьай.

Сад кIина, сад илгвайчин
ГучI дакьафра Iехмакьи,
Эгер джаллара кIейчин
ГучI акьаф уч Iехмакьи.

ФИКИР СУЗ КАР

Рекъуь вере вахттуни
Къирагъ фацуна маве,
Гъафил хьуна хабардай
Сад пуна алар хьасе.

ЙиркIурал алгъар хьу кар
Фикир дакьуна макьан,
Фикир суз акьу кардил
Ахир вун пашман хьасе.

Вас дагу, са цIайи кар
Нагагь акьас ккан хьучин,
Тек ве кIилилди макъан
ЧIир хьуна зарар хьасе.

Вас дахIа вас дагу кар
Акьас ва пас алмучIан,
Пеф акьуф батIул хьучин
Ахир вун русвагь хьаси.

СугIбат акьа мукьари
Ихтилатил йиркIв алихь,
СуьхIбатчин чIал кьатI макьан
Ле вакас бейкеф хьаси.

Вас дахIа вас дагу кар
Сарайис таклиф макьан,
Таклифи зарар ичин
Сараф вас душман хьаси.

Сафари вес кан хьучин
Вас манзил ахIар акьен,
Манзил дахIай ушучин
Вун рекъуь Iеджиз хьасе.

Вакас са кар ккан акьай
Са кас вал алчар хьучин.
Фикир суз джуваб макьан
Вун узикъара хьаси.

ХIАЛАШУЙ

Хlалашуван удигь вун
Касибди агвар макьа,
Харджар, бурджар акьуна
Лин хатир къалмиш макьа.

Хlалашуй уч факъири
Ли аефра ракъуь э,
Сара касдин хула лис
Ппара lайи къакъи э.

Хlалашуй макьа бейкеф
Лис алхъе хъуьссу акьен,
Хулан гlан лис дар макьа
Якьубуг ачух акьен.

Ягlа ли, багагь вуни
Багагь вунра гьали э,
Лил вун алчар хьу ягъа
Ли вас учра гьали э.

Уркlуас хьед уху чин
Хавра ли уч ацlасе
Вун акьу хардж харабат
Вас хабардай адесе.

Къурбатиас ади кас
Ли кучайил амата,
Ли агуф вас гучl хьуна
Лилас тичбуг алмурца.

Къурбаттиас адиттис
Хвашккелди, салам акье,
Мурад-метлеб гьирхуна
Хуласти таклиф акье.

Ли вас агу вахтуни
Аллагь йиркӀурал акье,
Хьес дадари пу суман
Гьар хӀури са хал акье.

ХАДЖАЛАТ

Иджвел акьай учис иджеф хьас пуна
Ми кардикас учис кумак хьгс пуна,
Акьу иджвел кьимат сузди ушубра
Хаджалат ду ми дуньяйил хаджалат.

Ахир Іуьмур къулай хьубан бадалди
Зегьметилди ухІу гуна шиникквар,
Ве йирвкІ угас акьу гуна велледи
Хаджалат ду ми дуньялил хаджалат.

Іуьмурлугъди зегьмет-зиллет дивуна
Хал-ватанра, мал-девлетра акьуна,
Са иджвелра мивурикас дахьубра
Хаджалат ду ми дуньяйил хаджалат.

Улара ай Іекве дунья дагубра
Дунья ибгІай, йирвкІ серинди илгубра,
ИцІа Іуьмур, бахтт фадавай ушубра
Хаджалат ду ми дуньяйил хаджалат.

ХУНБАР

Хунбеф адава хал уч
Ли уч бигьем хал дава,
Хунбеф хула дахьубас
Чара на мункин дава.

Хунбер чав халкь акьуфи
Иларин йиркIвар шад ахьас,
Инсанарин аравур
Гьам мукьу варха акьас.

Iуд чав са хула хьучин
Хал хIефтта базар хьаои,
Хьибуд са хула хьучин
Ли лап шагь базар хьаси.

Iуд са уса хьугуна
Гьарай-вургьай ун хьаси,
Нагагь садти чав хьучин
Мез угай бизар хьаси.

Мез сакин акьас давей
Уч суманф сад джикIеси,
Сад-сайигьас IачI давей
Ярхе ягъ хIавахъ хьасе.

Къутур кее уга мез
Вейдала ярхе хьаси,
Микк ккерхьуна къуншивур
КIил иттай бизар хьаси.

Хьир гIаттивас ккан хьучин
ТIул-тIабигIеттис къуттурф,
Чара суз сив дахъуна
Сифтта мезурас къуттурф.

ХIУППАХЪАН

Ваз адава Iуьшари
Чулве мучIе утагьи,
Вун ае суван дере
Ве хIуппарин ятагъи

Якьу буг гъвандин дагьар
Ве хулан якъу цали
МучIе чулди Iекве ваз
Ли ве хулан чирагъи.

Угьаларин кIенакк вун
Душдик ккее хIиссаби,
Чанг атай уьхь IутIайчин
Ли маружна хIиссаби.

Iуьш ягъ дагъай кар акъай
Екк на, некк ппара акьай,
Ве нуъIмат баракатди
Халкьдин йиркIвар шад акьай.

Малар ухIай зегьметар
Акьай вун хIутппахъан,
КIаре лекIун кабабар
Кканефи вун хIуппахъан.

Ватан бадал, халкь бадал
Халкьарис давлат бадал,
Баркалагь вас хIуппахъан
Джан ицIай намус бадал.

Гилген суман шуьргве гъван
Уърдиккен ве хIуппахъан,
АхIа сив але хIучар
Душманар ве хIуппахъан.

Гагь хIуппарихъай гъургъай
Ихтилатар акьай вун,
Гагь тулайихъай гъургъай
Зарафатар акьай вун.

БицIи гаш хьу вахтуни
Чанта удигь акьай вун,
Тулайихъай икьуна
Авкьанара акьай вун.

ГучI гьудавай руцай вун
Суварин нахшир суман,
Iае дава хIуппахъан
Екк IутIа пази суман

Якьу бугухъ ул руцай
ХIуппарилас алурцай,
Маншаллагь ве гъурурис
Валас батIар кар акьай.

ХIуппахъан вел акьуб уч
Эркек касдин пиша и,
Ли зегьметик кIил кихьуб
Игитвелдин лишани.

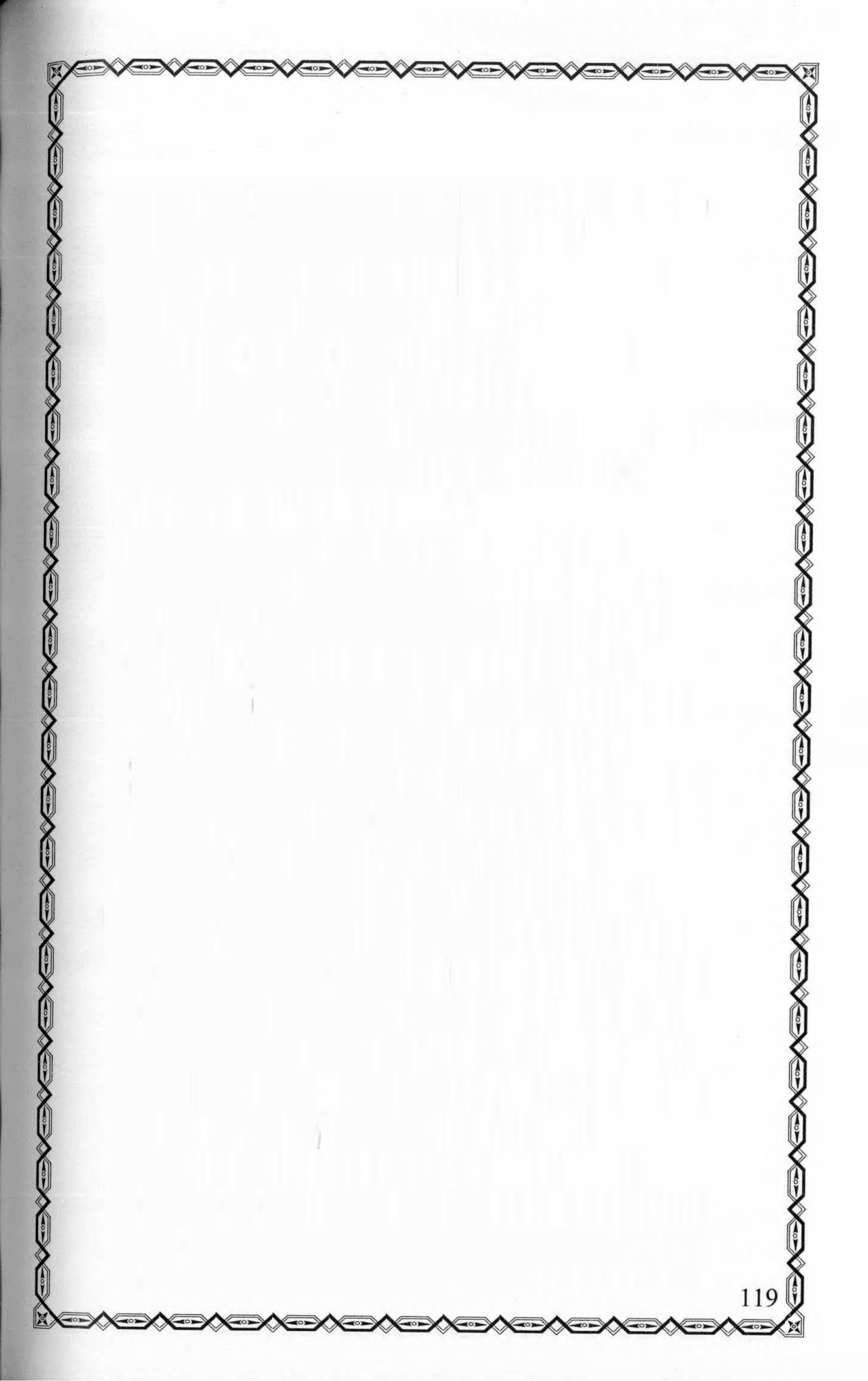

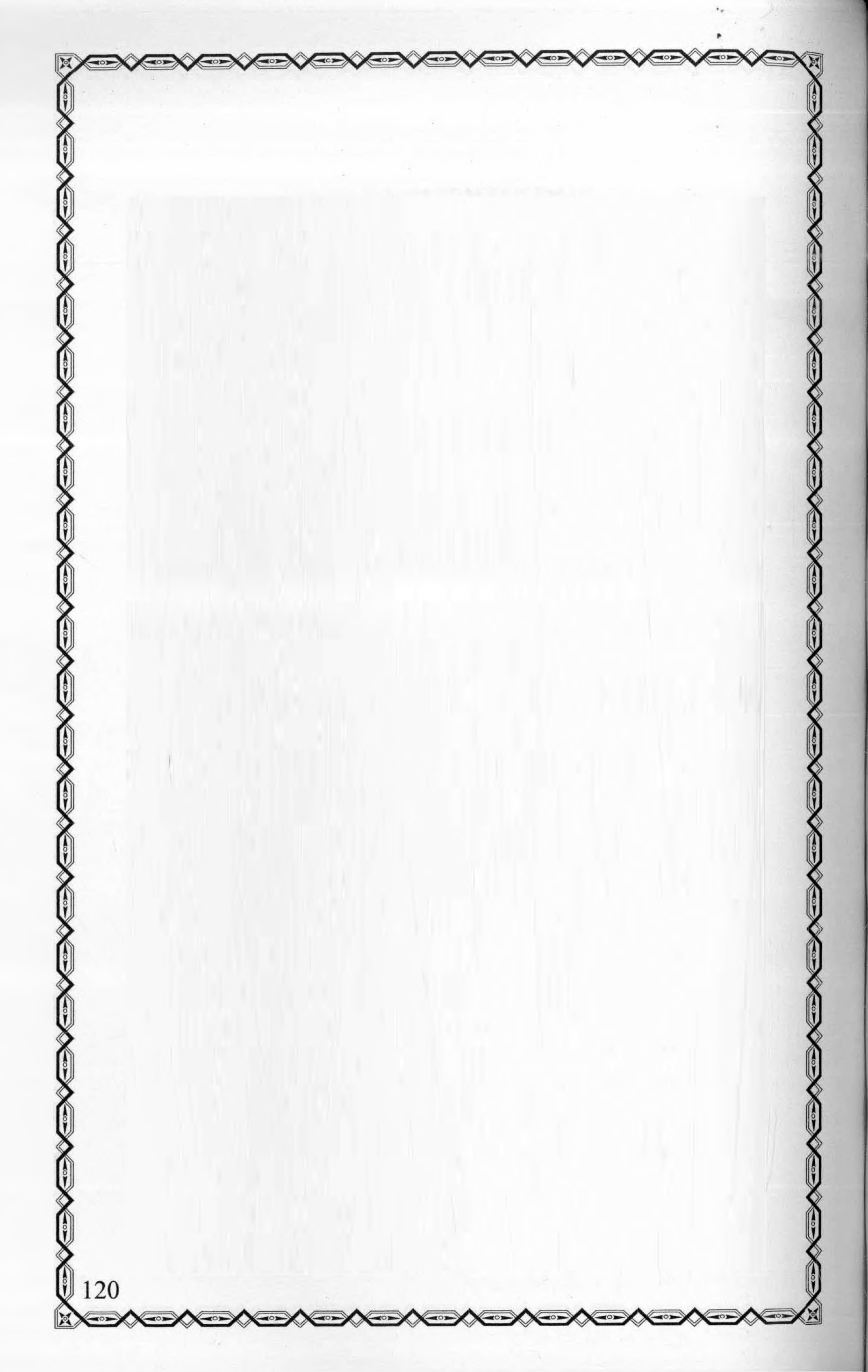

ХЕЛАЛ ВЕЛЛЕД

Іекьуллу бабан шиниккв
Дадас вафаллу хьасе,
Дадан геда э гьай
Такабурди руцасе.

Іекьуллу бабан шиниккв
Дадан турунахъ хьасе,
Дадан насилдин асул
УхІай ле кІили хьасе.

Іекьул суз бабан шиниккв
Дадра хъай ятум хьаси,
Тайр-тушарилас ле
ГІар хьуна Іеджиз хьаси.

Іекьул суз баб шиникквис
Баб агъай-бала хьаси,
Іуьмурлугь хъадаттархьа
Ле гІунарихь къакъ хьаси.

Хунбеттикас баб хьасев
КІили Іекьул дахьун хав,
Мертте нафсуникас дахьу
Бикьал шиниккв хурун хав.

Бикьал шиникквин Іекьул
Гьарбугухъ далгъуф хьаси,
Дадар бабарисра ле
Мерквь дала ругьуф хьаси.

ХУЛАН КЪАЛ

Ягь авкьане, гъайиш шуй
Вун гьархьубак бизар ду,
ЧӀукь гъархьуфтта вун Ӏуьшуй
Вас кар акьас гьал вахтт ду.

Вун гьал хизанин кӀиле
Шиниккв-шарагин даде,
Ве хизан Ӏеджиз макьан
ЙиркӀвь алихь вас миннате.

Ваф фаеф фи гьарай э
Ате вун зун сакинди,
Зас кканеф акьас пуна
Файдефи вун зас хьирди.

Я залум шуй вун хӀекье
Зун адини вас хьирди,
Вун ве вазифа акье
Хьир икьваси сакинди.

Зун гьар ягъа кар акьай
ХӀавахъ хьун хав хулас вей,
Ӏуьштти гъархьас адатай
Гьар Ӏуьшуй вун балавей.

Гьа! гьа! гьа! агвайв ме агъаттар
Авкьанин хав кардил вей,
Алурцуна тичбугу
Ӏуьшттира гьархьас ккан вей.

Фидехlен зун алурца
Ярхе lуьштти личбугу,
Вун фи ичин ахlайда
Алурцуна фун дацlу.

Вас неч ду шуй лишти пас
Сабур акье, йиркlвь алихь,
Зе гаш йиркlуралас вес
Батlарди зал хил алихь.

Хил алдихьай гъархlаттар
Чlукь адахи дуньяйи,
Фиттикъасе къал вереф
Ме хье lуйин арайи.

Фидехlен вал алихьай
Ягъди кар акьу хилар,
Мус вун вакас кеттихьай
Ле ваке чlирхlе тlулар.

Фикьай зе ве кардикес
Зе йиркlвь гьич сакин давай,
Фикьай ле ве пул дикас
Зе джандис рехlет давай.

Фас сакинда ле ве йиркlвь
Хула гьар шей айчира,
Фас рахlетда ве джандис
Бугулив шуй файчира.

Ппарара фа бугулиф
Сапайра гьудуркIу шуй,
Фишичин фаф бугулив
ДахIай гъархьагун Iуьшуй.

Ягъ-Iуьштти сакин давай
Кар акьаф вас ккан дава,
Гьар са кар бехьем акьа
Бегьем шуй кьабул дава.

Фи э, ле ве бегьем вел
Са фирра фикир дакьа.
Вак ккедава илевел
Дардунис дарман акьа.

Хьуне! хьуне! ЧIавени
Зун гъавурди архьуни,
Фиштти Iуьшуй гьархьайчин
Вун зас ахIар акьуни.

Иджи эхи гьалдихIен
Вун амурди архьучин,
Гьалдин хавра гьалишттин
Ве даги тIул дакьучин.

Заке тахсир ками вел
Вун йиркIурал акьуни.
Зе наши вел даги вел
Зун гардани фацуни.

Иджи эхи гьалдин хав
Вун гъавурди архьу чин,
Гашила фаф бугулив
Вун ле ккардил акьу чин.

Наши вел гьам гашин вел
Хье Іуйин камивел э,
Сабур фикир дакьу вел
Хизанин бахттсуз вел э.

Шав Іудари гьалдин хав
Лап цуппи фикир акьас,
Хье наши гашин тІулар
Халкьарис ахІар дакьас.

ХЬИЛИЧӀАН

Фира хьаставa пуна
Вун абур суз кар макьа,
Абур суз кар джин акьас
Пуна, хьиличӀан макьа.

ЧӀирхӀе карна хьиличӀан
Джин акьас вереф дава,
ЧӀирхӀе кар акьа касдин
Дугъри чӀал вереф дава.

ЦӀаку кӀуран дахъракей
ЦӀакуна агвар акьай,
ЦӀаку кар акьа инсан
ЧӀалари ахӀар акьай.

ЦӀаку ракъуьлан машин
Дузди гьикас веф тава,
ЦӀаку кар акьати фас
Дугъри гъургъас веф тава.

ЙиркӀуран буш Ӏекьул кьит
ТамихӀ нафе хъае инсан,
Халкьдин удигь гьамишан
Верефи ли сармашан.

ХЬИРАС КІЕДЖ

Зас ккан хьуни вакас зас хизан хьуна
Хьин гьамишан Іудара бахттлу акьас,
Сифтта суман ахирахъра ширинди
ИцІа Іуьмур шад-хурам бахттлу акьас.

Джагьил бере батІар агуф ккан хьуна
Іешкъунин цІи, зе джагьил джан угуни.
Іешкъунин цІил хьед алгьатуф хьугуна
ЦІай дахьуна, кканевелра ругъуни.

ТІабиІэтра джандикее угвал э
Угвал кеттис дугай кьарар хьастава,
Вун гьамишан яваш даве къудури
Куьгьне угвал сагъра акьас хьасттава.

Зун гьишина вагьас варха ушуни
Сагъул сара, зун са мусра кІвал макьа,
Зун адава дунья вас ачухъ хьаси
Гьал кьан хьуне, фикирар къалин макьа.

Іеквь кетуна Іекве хал мучІи акьуб
Фикир акьен мучІивел уч фи ичин,
Джагьил бере шад хиялар чІир акьуб
Фикир акьен гьаллин кьимат фи ичин.

ЦІАЙИ ИС

Ягъ вей, Іуьш вей, ваз вей, ис вей
Ягъалас-ягъ уъссера вей,
Шадвелар, гьам пашман велар
Агвай Іуьмур гьишина вей.

Ис цІайи вей, вахтт цІайи вей
Вахтунифай бахтт цІайи вей,
Ушу Іуьмур фикир акьай
Фикир хиялар цІайи вей.

Джан цІайи ис вун алхъей шав
Ве гардани ярхьа суман,
Іуьмурлугъди че йиркІвари
Ве иджвелар илгва суман.

ЦІайи ис ле ве Іуьмурди
Халкьдин йиркІвар вун шад акьен,
ЧІирхІе ният хъае халкьар
Ягъалас-ягъ пашман акьен.

Ярраби вун ме цІайс ис
Час цІайи бахттар фай гъайик,
Халкьдин бахттар фаттиваттар
Джан уга джегьелемди гъайик.

ЦІИГІ УГУ БАХТТ

Шувас вести зе Іуьмур
ДурхІай лухъай ушуни,
Кканефра кьисмат хьуна
Зе кар иджи дуьхьуьни.

Іу хьибу исти чин-чахъай
Бахттара хъай руцуни,
Че йиркІвари а суман
Рушна геда час хьуни.

Іуьмурдил шад джагьилар
Чин чаал пахил хьуни,
Хабар давай сад пуна
Бахттунин ахир хьуни.

Июньдин ибгІа ягъа
Чин икьуна хула уй,
Шиникквар лухъас акьай
ЧІеп атай кефина уй.

Ми арайи сад пуна
Іешаттарин ун хьуни,
АвчІуна къуттурфун чин
Агуф кьиямат хьуни.

ДегІви-дегІви агъаттар
Мич-тич гьишай уккаттар,
Агуни заз ми ягъа
Кьукьар утай Іешаттар.

Гьалдис дихIен Iекве йирвкI
Мисал зе мучIи хьуни,
Че хулахьу шадвелар
Магьа зас IуьчIе хьуни.

Гьар хулаас хIуриас
Шад ихтилат гулуни,
Шадтти алхъе хъуьссувур
Джаллавурин тIугъуни.

ХIефтайилас зе шувас
Повеска фай адини,
Зас насихIетар ина
Ме уч вес хIезур хьуни.

Гарданира архьуна
Хил фацуна гьавчIуни,
Геледжегди зас ицIа
Кьиссмат бахттар арчIуни.

Фавшуна ерхьи ваз хьуф
Шикил а кIедж адини,
Уч дегIуйи а пуна
Зас ми кIеджук ликIини.

КIедж хурун хав ми Iуьшуй
Зас Iайи IемкI агуни,
Гами Iуьшуй зе бахттар
Немцарин цIигI угуни.

Джагвар хIейванил алди
Джагвар литра хъацуна,
Ми дегIуйи агвай зас
Хили шушка фацуна.

IемкI агуф зун IемкIукас
ГучI хьу гьарай акьуни,
Бахтт гулу зе шиникквар
Iешай кьикьа укъуни.

Ми Iуьштти чин гъар хьунда
Улилас нагъвь рукъунда,
Ми Iуьшуй зе гулу бахтт
Сара загьди рукьунда.

Зе бахтт фай ушу зе шуй
Ушуна IафцIур ис и,
Шиниккварис чиппин дад
Гьал сара агваф муси?

ЧАЙ

Шадвелар ширин зади
Хье дусттар пашман дакьас,
Чай ухуб идже зади
Халкь учикк бизар дакьас.

Мерте зуфрайин варттал
Исттикан ди нур ицІай,
Іекве ире чай гьатуф
Аромат ди фун ацІаЙ.

Шаккар, къейфат сиви ай
Куче чайдис хупІ акьай,
Ихтилатра кьатІ акьай
Яваш суман кьуртІ акьай.

Дустт ашна завул хьуна
Ширин сухІбеттар акьас,
Иджи шейъ и батІар чай
Бизарвел варха акьас.

ЧИЧАН ХIЕМЗАТАН ЧIАЛАР

1850-70 пу исари, Шамилан дегIуьвур ае вахттари. Чичанарира Iуьрус ппаччагьлугъ ди хъай дегIуьвур акьа вахттуни. Са фитти гьа- сра дагучIа чиченарин ХIемзата, Терек нецIун къирагъи хъас, Iуьрус салдатарин хIейванар гьикуна чипис харе гуна. Частуни ае Iуьрусарин салдатарис хабар хьуна мевурикъ хъигьуна а. Черкеса рин сувал алгъар хьуф. ХIемзатан пулк, Iуьрус салдатари алурцуна яIуьни ихьуна а. Мисал мевурин ХIемзатан идемаринна Iуьрус салдатарин арайи дегIуьвур хьуна а.
ХIемзатан идемари чиппи гьикIуна руккай файди хIейванар. Мевурин джандакари кас чиппис акьуна а далдавур (бриккадабур).
Ме гьазаватди ае гуна, ХIемзата миштин чIалара пуна а:

Эй! Заварил але нахширар
Фаяхай салам че найибар, ханарис,
Ле чин ккане ва час ккане рушарис
Хабар тинай чин кIибакас че халкьарис.

Че цIуппе гIунарикас гьал
Iуьрусари гулла ицIа цалар хьуне,
ХIурин гIана нехьв дахьуна
Час сувал кIиб кьисмат хьуне.

Че некьвдил Iеша мукьунттар
Авв атай хIучар хьуна а,
Чин икIас кумак акьаттар
КIаре къаргъавур хьуна а.

Джан кIаре джили дивасе
РуьхI Iекве заварил весе,
Зун муркIукк акьу кIаре джил
КIин хав ме зал гъалиб хьасе.

Кучи э душмандин гулла
Ме зе джандил архIун акьу,
Зе лукI дуйив кIаре гулла
Ахирахъ зас Iеджал аку.

АхIа чуй сакин хьасттава
Зун бадал кьисас дакьуна,
Iуд пу ччуччус хум весттава
Зе бугулив некьв дакьуна.

Некьвдилла руг рукъугуна
Зун йиркIуралас веси ве баб,
Некьвдил IуькIер алгьар хьун хав
Ве дардара чIукь хьасе дад.
Ччиччин улил нагъвь рукъуна
Хаджалатар веси завус.

Че джанар гашин хIучари
Улар кIаре къаргъавури,
ХIейиф давайI, Iэгвал давай
Гьаме суварил IутIаси.

Упай дахи че халкьарис
Черкесарин гьава суввал,
Хилиф IарцIул шушккавур фай
Че майитар фатта хъуна а.

Мишттин мегIнивур чиппин чIалалди хъихьугуна. Чичанар кIибагьас гучI дакьуна, гьазаваттис вес, хIезур вей хьуна а.

ЧУЛЛЕ ЗАВАР

Чулле зав чул э
ХIадара хIуппар,
ХIуппахъан ваз э
Аллагьра саркар.

Сан фаеф саркар э
Кам артухъ IахIаф,
Сараф хIуппахъан э,
ХIуппар Iуьшуй аттикаф.

ХIуплахъан э ме
Iуьмурлугъ дакIеф,
Гагь Iуьссе вере
Гагь джагьил вереф.

Гагь хIуппар вей удигь
ХIуппахъан кьавахъ,
Гагь хIуппахъан удигь
ХIуппар чав кьавахъ

Архайин чул э ме
Я хIуч тIафал девеф,
ХIуппахъан сакинфе
Я гаш мекI давеф.

Саркар сакин э
Девлет къалине,
Сан хIисаб акьас
Ппара чатин э.

Арабир хIуппар
Са-садди гулай,
ХIуппахъандис мевур
Учисра агвай.

Гулубан сабабар
Саркарас ахIай,
ХIуппахъан саркара
Хил алдатай ухIай.

Саркарас ахIай
ХIуппарин кьимат,
Кьадар адава
ХIуппахьан зегьмет.

ШАГЬУР

IуьтIаттар утIуттари
Ухафра тIахIурттари,
Джагвар рангар акьуна
АлакIаф батIарттари.

Дустт ашна алчар хьучин
Агуна гулаттари,
Кар-лахунар ккидиркIвай
Гьамишан хIуьлакттари.

Хал давлат хъай хьучира
ЙиркIвар лап Iеджизттари,
Пул ккиркIуна кIес гучIай
Хилин лап джакъеттари.

ШИРИН

Уп са батIар чIалалди
Ли ве ширин сесулди,
Ве йиркIуран хиялар
АхIар хьубан бадалди.

Сивилас вере чIалар
Ширбат дала ширини,
ЧIалара чав агъайчин
ХIуьларилас дерини.

Ве ширин ун хьугуна
Нахширара завул вей,
Хъух вун хьиличIан дава
Ливур чаласра шад вей.

Ве ширин нугъатилди
ЧIалар вун батIар акьай,
Къизилдин зар алахъай
Ливур вун багьа ахьай.

Ве булбулдин ширин ун
Вейдала ширин хьурай,
Лиштин ширин булбулар
Хьехъ хъара пара хьурай.

Ве ширин мезуралас
Ун хьугуна чIалар зас,
БатIар са чIал джикIейда
Духьуь джуваб ицIас вас.

Бахттавари вун ширин
Аллагьди ширин акьуф,
Халкьдин йиркIвар шад акьас
Пуна и вун халкь ахьуф.

ІЕКЬУЛ

Іекьул зурба давллати
Аллагьди и са бахтти,
Микас хабар дахьивел
Халикьди ярхІу вахтти.

Сабур-сакинвел и Іекьул
Намус-гъирьят и Іекьул
Дугъри-дузвел и Іекьул
Ассул-хІурмат и Іекьул.

Іекьулдин хьибу дараджа:
Бина битав
Учи-учис хъа гъушуф
Сарайи ина гъушуф.

Ярраби вун нехІс макьа
Іекьулдихъ михІтадж макьа,
Хьибуйикас садра дай
Ли дихІен Іеджиз макьа.

Іекьуллу, ІехІмакь дихъай
Са мусра дуьхьестава,
Са урккагъикк ккитІучин
Са бугухъ дивасттава.

ЭЕССИ ХЪУНДА УЬЛКВЕ

Уьлквевурин арайи
Гьарса уьлкве са хали
Эесси хъундава хал
Ккеттархьу хараба э.

Іекьул кее эесси
ХулагІи цуппи ракк гІикІай,
Къирагъ инсан ачдавес
Вахтт ами къайгъу акьай.

Хье ракк гІаттиву хулахъ
Ачдавефра андава,
Гъушас вере лаззим шейъ
Я хулара андава.

Дуьйин базарин гІана
ИцІас шейъ хьехъ хъундава,
Масса ицІас вере шейъ
Шибер дала андава.

Уьлкейин батІар шибер
Шейъарис дунмиш хьуни,
Хьел алхъес кканеттарин
Карар лап дузмиш хьуни.

Шейъарилас хье шибер
Кьадарсуз уджуз хьуни,
Миде халкьарин удигь
Хье иллар Іеджиз хьуни.

Уъорцар гlае берхlемар
Рушарис кьабул хьуне,
Миштти рушар гьушаттар
Базарари бул хьуни.

ЭМИНАН ЮБИЛЕЙ

(160 ИС ТАМАМХЬУ ЮБИЛЕЙДИС БАХШ АКЬУ ЧIАЛАР)

Етим Эмин, лап багьалу шаире
Халкьарис вун, ппара кьадар ширине,
Ве гьарса чIал, къизил дала багьа э
Iекьул дерин, чIалар ширин, кас Эмин.

Шаир Эмин вал алчархьу кьисматар
Ппара батIар чIаларилди вун пуни,
Ве чIаларин усттад велдин техIерар
Унхьу халкьар мехIтал вей вал гьал Эмин.

Вун час ату ве чIалан аманатар
Фикир акьа инсандис э давллатар,
Ве Iуьмурди вас агу хаджаллатар
Гьал час дагвас акьай чин ихIтиятар.

Ле вас агу Iедаллат суз дуньяйикк
Ккехас давей вун час акьуф гьарай э,
Гьарай акьай умуд кихьай халкьарик
Дусттарикас вас кканеф са чара ий.

Вун кканеттар, вас кканеттар вахъ хьуни
Гьарттин къабу фи айчин вун час пуни,
Гьам-хаджалат, зулум агу Эмина
Гьарай эллер!!! Пуна гьарай акьуни.

Вал пахилди, вун дакканттар вахъ хьуни
Вун Iеджиз хьеф, ве мукIунттар шад хьуни,
Iедаллат суз инсаф хъуда курарикк
Ккехас давей, Етим Эмин рукъуни.

Эмин вас агу дард-гьам, гьич сайисра дагурай
Вун угас акьуттарин, икIу некьвра угурай,
Дунья уч сакин дава, гьарбугухъ алурцая
Вун ккане ве терефар, дуньяйил ппара хьурай.

ХIейиф э хи кIина вес, вун суман усттад гьалар
ХIекь велдис кьуллугъ акьай, нехIекьар даккан гьалар,
ХIейиф э хи кIина вес, Iекьулдин дерин гьалар
Iекьулсуз инсанарис, Iекьул эс вере гьалар.

«ДАЛЁКИЕ ЗОРИ»

Это книга была издана в 1995 г.

Махачкала: Даг. изд-во, 80 с.

ББК 84 Агул, Ш-49 ISDN 5-297

Стихотворения стр.145-207

ІУРД

Цул киркІуна Іурд адиф
Гъазе дунья джагвар вей,
Іурдин зулум зулуматик
Хъучадивай бицІи вей.

Іурд гашин аждагьа и
ІуьтІай агъай фун дацІаф,
ФидихІен зулум кари
Фиттисра инсанф дакьаф.

Дуньяйин сапай шейьар
Зулуматик кІес акьай,
ДакІина амилгутар
Зулумди Іеджиз акьай.

Хъел кей гашин аждагьа
Арабир лап давлу вей,
Ругъуна меркк акьуна
Халкь кІес акьас, кьастар вей.

Бувв гъушуна кулаки
Якьу бугус уьхь атай,
Гьарай фай Іешай дунья
ХІуча суман авв атай.

Іурд зулум кар вахІши и
Я саваб гунагь дахІаф,
Джагвар муджур кейчира
Я неъІна Іейиб дахІаф.

Іурдил ихІтибар хьуна
АлакІатин дар макьа,
Гьал ли ушуни пуна
Я ІуьтІафра чІукь макьа.

IЕШКЬУНИН ДАРД

Багагьмикес са рагъ суман авчIай вун
Ве ибгIавел зас ина, хав гулай вун,
Зе угу йирвкI дардуни угас акьай
Ягъалас—ягъ зе хIел заъIф акьай вун.

Iуьссе хьаста Iешкъунин дард дагу кас
Сагъра хьаста ве гъамуни угу кас,
Фиштти илгвай зун будала дахьуна
Ве гуьзелвел ве ширинвел агу кас.

Ве мухIуьббат заъ аеф ахIар акьай
Ве гуьзелвел, ширинвел агвар акьай,
Фас джин вей вун дифари гIа рагъ суман
Мурад метлеб ачухъди Iезбер дакьай.

Аман Аллагь дардунис акье дарман
Iешкьунин цIи угас макьа кессиб джан,
Эгер лик зе кьисмат—насиб кедайчи
Гьик Iезраил кьана макьа див зе джан.

АГЪУЛ РУШ

Агъуларин батlар руш
Гьава суван тити къуш.
Ве намуслу абурар
Йиркlурас и ппара хуш.

Шагьурари ракъери
Такси автобусари,
Акьай гlудуран юруш
Агваси вас Агъул руш.

Батlарди инчlар акьай
Iуьрус чlалара гъургъай,
Ненди аси пугуна
Зун Агъулас и агъай.

Агъуларин суван туч
Галарис куьчмиш хьуни,
Галун куче гьавайикк
Батlарди вардиш хьуни.

Миде рушарин арайи
Вун вархалас ахlар вей,
Фидехlен батlар хьуни
Ягъалас-ягъ ахlа вей.

Ягъуй джигет гвегlнар
Хилари фай агвай вун,
Гагь устулихъ икьуна
Журналара хурай вун.

Iуьштти Iеквар кихьуна
Кьадилкьамар рухай вун,
Iуьш ккеми гъайишина
Хал, мал сакин акьай вун.

Гагь хизандин, куьлфетдин
Кунар Iуьччай агвай вун,
ТегIди ливур ккиркIуна
IуьтIаф хIезур акьай вун.

Вун ае хулан гIана
Къаб-къуджагъи нур ицIай,
Якьу буг хулан цили
Iегву суман Iекв ицIай.

Ве хулан якьу къирагъ
Маздик суман мерти и,
Ли утагъин гIана вун
Ваз дала Iекве и.

Я бахттавар Агъул руш
Вун инсан ив, машин ив,
Халкьарис агвар акьу
Са кьуватлу нахшир ив.

ЧIирхIе инсандин улар
Вак кидиркьвас гучI акье,
Вун бедназар дахьурай
Гардани хIекал акье.

Мал девлетар канетис
Вун ахIа девлети руш,
Хула Iекв адава тис
Вун кихьу чирагъ и руш.

Баркаллагь вун хурутис
Вакас инсан акьутис,
Вун агун а мидехIен
Че йиркIвар шад акьутис.

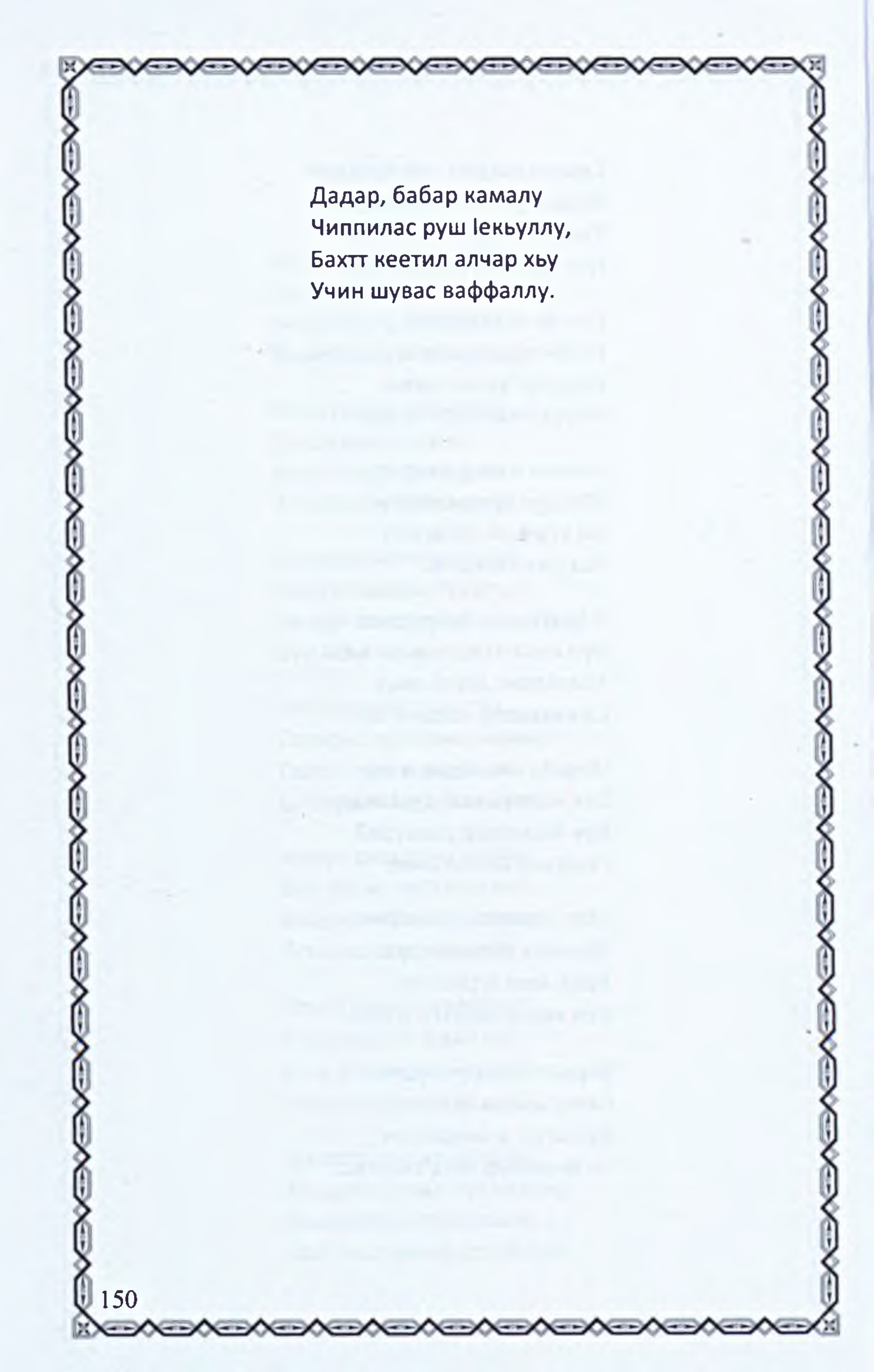

Дадар, бабар камалу
Чиппилас руш Іекьуллу,
Бахтт кеетил алчар хьу
Учин шувас ваффаллу.

АГЪУЛ ХАЛКЬ

Агъуларин бицIи халкь зас ширини
Ли халкьди хъай зе фикирар дерини,
Зе бицIи халкь ахIа ва, ахIар акьас
ЙиркIура аф гьамишан ли хияли.

Дуьйин вартал ппара миллатар ая
Гьартис учис Аллагьди и чIал ая,
Агубарис инсанар сад ичира
Учин чIалас ихIтибар, хIурмат ая.

ЧIалас дуьхьуь телихI Iедалат ая
Гьар миллатис агвар акьу мукь ая,
Джилин вартал Аллагьди кьисмат акьу
Серин сува Агъуларин халкь ая.

Чатин шартIар ватандил алчархьая
Хье бицIи халкь халкьарихъ гьучархьая,
Чатин велар яваши вархал акьай
Шукур Аллагь халкьарихъ хъучархьая.

Къуни къушши, хIекьи, хьес герек хьаси
Миде миллат, халкьар джалла сад хьаси,
Ми фикирдал джаллайи кар акьучин
Хье Iедатил, хье халкьар мехIкем хьаси.

Чатин велар гьамишан вереф дава
Дуз даве кар, тек- бира аеф дава,
Халкьдин хиял ният, нагагь сад хьучин
Батмиш даве, гьич са кара хьастава.

ФидихIен хьин, хье мурадар джин акьай
Халкьдин удигь, хье халкь хьин уджуз акьай,
Мункин велар халкьди хъай хьес айчира
Ками курар джаллайи хъай ккан дакьай.

Халкьар чав чӀукь айчира
Чиппис хас Ӏедат хъая,
Нендиласра чӀукь давай
Кьисмат баракат хъая.

Шав Агъулар сад- сайи хьин ахъ дакькас
Хьин Ӏуд хьуна, саравур хьин шад дакьас,
Абур-ассул хьам Ӏедалат сад хьуна
Хьин ае мукь халкьарис ахӀар акьас.

Шав Агъулар хье бицӀи халкь сад акьас
Халкьдин йиркӀвар хьин гьамишан шад акьас,
Халкьарилас хье кьавахъ ами курар
Дузар акьай ливур хьин удигь акьас.

АГЪУЛАР

ЯӀкаьу буг гьвандин дагьар
Агъуларис къала хьуни,
Къалайи ае халкьар
Рекъ хулдухъ михӀтаж хьуни.

Мал ина мурад гъушас
Мункин вел адай хьуни,
ЙиркӀурас ккане шейъ дихъ
Гьамишан михӀтаж хьуни.

Хили ае маъӀшат
Еккна, неккна ччем хьуни,
ӀуьтӀафра гьамишанди
Сулна, мух кӀах хьуни.

ӀуьтӀаф дала, угафра
Ппара Ӏайи кьит хьуни,
Гьава суван ӀечӀари
Касиб халкь ругъас хьуни.

Ахир чара адавай
Мал къара девлет ина,
ХӀейван гьушас, кассибди
КӀилди хизан шад хьуна.

ХӀейванра фай Магъуас
Вес ппара чатин хьуни,
Аллагьдил умуд хьуна
Къуджа вес хӀезур хьуни.

Лаилагьихъ хъихьуна
Ябуйил аликьуна,
Варттиас ади къуджа
Эрреллерилдил икьуна.

Фатихlера акьуна
Ахla дуьгlе хуруна,
Яваштти рехъуь учlуф
Файе мусу lуьтlуна.

Са хайли ахъди ушуф
Чиртф пуна сабур акьуф,
Ахlар хьуни къуджайис
Дуьгlера кьабул дакьуф.

Къвар ккее ахla дагьар
Вархалас агуф на сад,
Агуни къуджайисра
Адиас варт вере сад.

Адиас вартт веретил
Ахъди вереф алчар хьуф,
Къуджайис ахlар хьуни
Гис училра хъел хьуф.

Къакъар але хlейванар
Вархал суман атуна,
Чаб чиппилди зигlуни
Гьич саламра дайина.

Алихьуна lудари
Ахla ханджаларил хилар,
Са хайли амилгуни
Акьай фикир хиялар.

Манфеглет суз гъургъубар
Ппара гагь давам хьуни,
Агъуларин lедатдин
Чавра гъавурди архьуни.

Адиас варт адити
КьатI акьуна са зулзум,
Магь пуна ахирахъди
Къуджайигь гьучикIуни.

Iае хъел хьу къуджайи
Сад фацуна дивуни,
Дивуна гIаттивуфра
Ахирки учинф хьуни.

Ппара гъам хьу къуджайии
Уч тич буг алур цуна,
Буйругъ ини сарайис
Гьал хIейван алайхь пуна.

Баркаван ире хIейван
Варттиас ахъ ушуни,
Ушуна руха рукьуф
Туп ярхIу ун акьуни.

Са Iу саIет икьуна
Гъам хаджалат акьуни,
ЙирвкI исал хьу къуджайи
Iу хупI Iешал акьуни.

Гъайишина лекулди
ЙиркIвар цIупе акьуни,
ХIейванин алух балух
Гъванарик джин акьуни.

Шукур хьурай вас Аллахь
Пуна шукур акьуна,
Ракъуьас алурцуни
Хал йиркIурал акьуна.

Фирра фадавай хIурис
Ади бахттсуз агутар,
Яззукь вей Iешай агуф
ДуьгIе кьабул дакьуттар.

Верш исарин куьгьне дард
КIвал хьуфра хаджалат вей,
Гьатиштин дунья хьуна
Хав алчар хьасра гучI вей.

Шукур хьурай Аллагьдис
Зулум вархал акьуттис,
Зулумдин суе зунджурдис
КъатIар къатIар акьутис.

Чух сагъул партияйис
ХIурият кIвал акьутис,
Магъу дерейин дагьар
Тика тика акьутис.

Даги даве дерейи
Автобусар руцая,
КIахар уза шимери
Капуставур узая.

ЦIай ада цIифулакас
Зурба тавхана хьуни,
Тавханайи угафра
Къаз фанар Iеквар хьуни.

Гьар са хIури къа хьибцIур
Автомашинар хьуни,
Машинари икъватар
АхIа гIелимар хьуни.

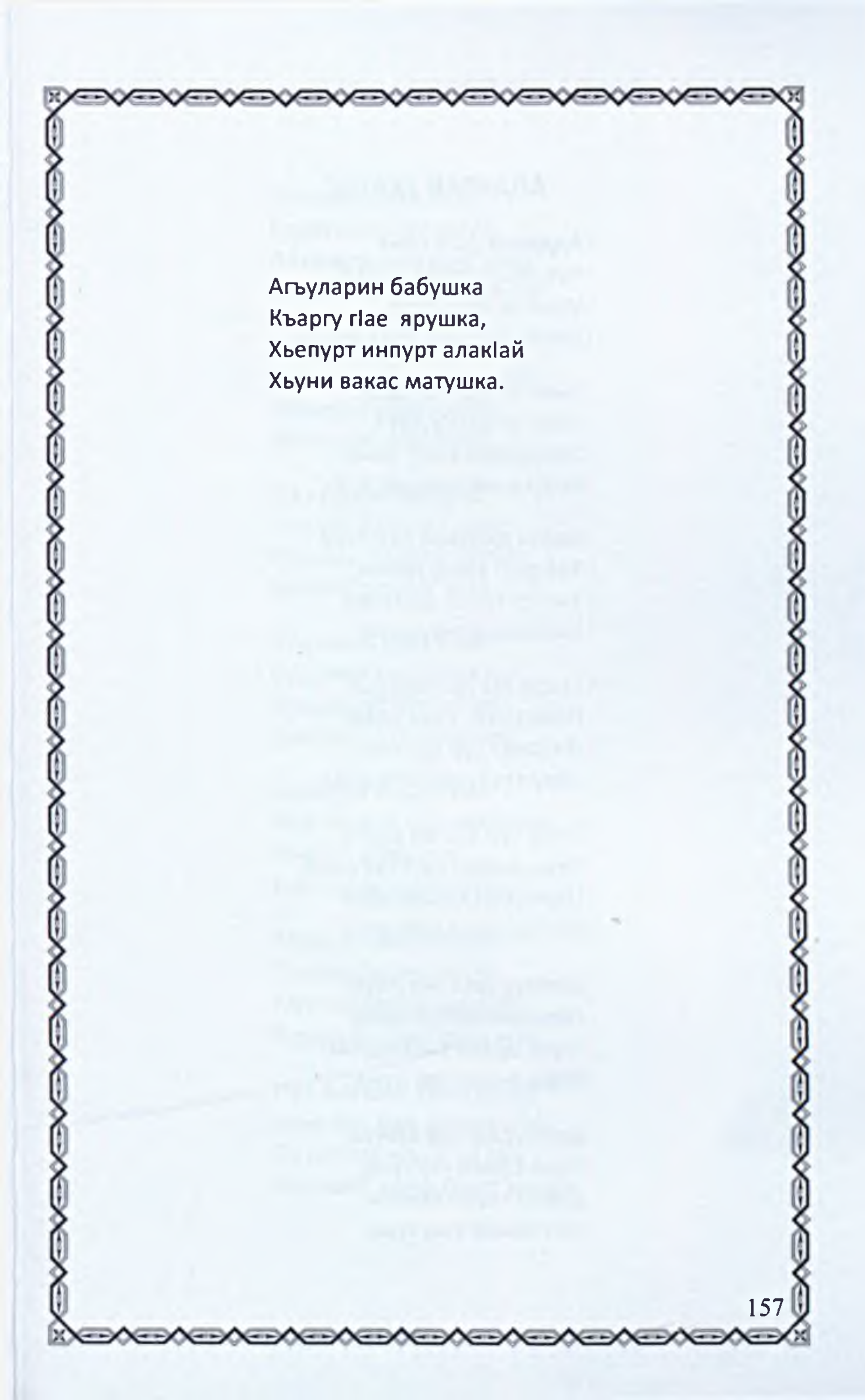

Агъуларин бабушка
Къаргу гIae ярушка,
Хьепурт инпурт алакIай
Хьуни вакас матушка.

АЛДАВАЙ УХАТИС

Алдавай ухай пуна
Чун закас Iейиб макьа,
Ички уч Iаеф пуна
Ликас вун гьич хъел макьа.

Ички акьуф зун дава
Я зас ли ахIаф дава,
Ликас Iайи хъел акьас
Зе дад кIи душман дава.

Сифта джагьил вахттари
Зас ухуб ахIаф давуй,
Ух—ух агъай дусттари
Сакинди атаф давуй.

Гъара зас ли гIерекьи
Ппара ухас ккан дава,
Литрина сур уху чин
Лекул гъархIас вей дава.

Я кас чун зас фи агъай
Зе джандин хIел зас ахIай,
ГIерекьин тахсир дава
Ми зе лекар сагъ дава.

Духттур дил зун ушуни
Лекарин кар да пуни,
ЧIукь суман ухай хьучин
Фира акьастара пуни.

Духттурди пуф акьуна
ЧIукь суман уху гуна,
Давам ицIай лекари
Цал фацай ушу гуна.

Лекарин бала дава
ГуртIумари Iур акьай,
Я Iуьштти гъархьуф дава
Хьира мур—мурар акьай.

Хула зун ухай хьучин
Ягъди хьира къал акьай,
Байирди ухай хьучин
Ички учин кар акьай.

Я чу гьами пул дава
Iу ягъас гьурклай дава,
ГIерекьи хъудай хьучин
Зе оппетит вей дава.

Чун Iейиб акьу чира
Бурджар зак ппара кея,
Фи ина кетти хьайчин
ДахIай зас гъамар кея.

Хала пул анда хIела
ХIур гъушас шинивккарис,
Хъае са хIуни ини
Екк гъуша джугьутIарис.

ХIуни иф хабар хьуна
Туканчи аттар хьуни,
ХIур гъушасра дахьуна
Бурдж ке пуна фавшуни.

Пул фавшуф ахIар хьуна
Хьир рес фай аттар хьуни,
Са Iу тIапI акьуф на сад
Рес кьатI хьуна бахтт хьуни.

Ппара идже хьир и зе
ЙиркIурас даккан дакьуф,
Ми гIерекьин кар хьуни
Чин Iудар душман акьуф.

Типагъ IатIарин Мазай
БицIи залас ахIафи,
Ачар хIай уха гуна
Истиканар аргIафи.

Касиб IатIарин Мази
Ухубас давам ини,
Ти хъасра кей гIерекьи
Зе джандис загьмет ини.

Сад пу рес киркьу гуна
Зе гIунин кIил аргIуни,
Iуд пуфра киркьуф на сад
Зе пиян вел гулуни.

Зе Iуьмурди бахттуни
Рес яIуьнас кьатI хьуни,
Гьали ягъ кихьун хав мич
Зунна ички IачI хьуни.

АСИЯТ

Джагвар назик еккарин
Хъудуьхьуь джасадарин,
Мерте багьа кунари
Алургвая Асият.

Хъуьхъве дараин кунар
Ире хурум чакмавур,
Ярхе кlаре кучарар
Хуб духьей Асиятис.

Кlаре нур ицlа улар
Джагвар магьин силевар,
Гlадул ширин хасият
Хъудухьей Асиятас.

Батlар велра девлети
Инсандис и са бахтти,
Бахттавар руш Асият
Вас шувас вес гьал вахтти.

Хъуьсу батlарф и пуна
Инсан батlарф хьастава,
Хуш тlабиlет батlар йирвкl
Гьартисра ицlаф дава.

Дуньяйин тlабиlетди
Багъиш акьу девлети,
Нагагь бедназар хьуна
Чlир дахьас ухl миннати.

Йиркlурас хуш Асият
Акьай зун вас вассият,
Ппара lае миннати
Чlир макьа ве хасият.

Эй Асият, вун зе джандин дармани
Макьа Iаеф джан мадива амани,
Дуньяйил хьес ицIафра, са чIукь вахтти
Кьана макьа ихIтибарсуз дунья и.

ХIАДАД

Вун Iекьулар игуна
Хуш вей дуй зас хIадад,
Ли чIалар зас пас гучIай
Къирагъ вей зун хIадад.

Заласра ушу IехIмакь
Агугуна шад вей зун.
IехIмакьи пу чIаларил
Хъухуна рази вей зун.

Зе кIил алдава карари
Даллу акьай хIадад,
Алдава кар зун акьай
Кабаб акьай хIадад.

Фикьаси вун IехIмакь вел
КIилис ахIа бала и,
АхIатти пуф дакьуттин
КIилил вереф кьаза и.

Вун пу чIалар хIадад
Джалла кIилил адини,
Вун путтар дакьу хIела
Зи хилар цIи угуни.

Агугуна ве хъуьссу
Намус вей зас хIадад,
Ве камаллу Iекьулар
ЙиркIурал вей хIадад.

Ве рахIимлу фикирар
Сагъ акьурай хIадад,
Захъас вас хьу гIезабар
Багъиш акье хIадад.

БИЦІИ АМИ ККАН ХЬУБ

Лап бицIи ми йиркIура ас ккан хьуфи зас вун
Гъархьаф дуй, ярхе Iуьшди йиркIура ай вун,
Гьачар хьуна, вахъай гъургъас ппара ккан вей зас
Фи пунара батIар чIалан хIуьлмат акьас вас.

Ягъалас—ягъ, исалас—ис батIар хьуни вун
Iуьш, ягъ дагъай вакас фикир акьай хьуни зун,
Зас дахьуна, сарайис вун кьисмат хьасигьан
Агъай гьаммишанди, вахъас гъамар акьай зун.

Зас вун кканди , вас пас пуна кьастар акьай зун
Вун гьчархьуф , намус хьуна начар акьай зун,
Лекулас варт, кIилилас ахъ, къуттурфай зун вас
Вун дихIенра пунчи-- агъай, гIезаб ицIай зас.

Зас дихIен вас, гIезаб кееф, ахIайдуй хи зас
АхIар хьунчи, Iежиз хьастуй, ихтилат пас вас,
Ихтилатар ярхе акьай, инчIар акьай вун
Ягъалас—ягъ ве гъамуни, угвас акьай зун.

Фишти ичи, бтIар чIалал, ахир пуни вун
Ппара вахтт и йикIура ай, васра кканди зун,
ЙирвкI шад хьуна, бицIи ами алгъадаркас зун
Алгъадаркаф ахIар хьуна, зун фацуни вун.

Баркалагь вас, зас Iуьмурдин илдеш хьуни вун
Дунья джала зас идихIен, шад хьуна а зун,
Дуньяйин мал давлатилас багьа и зас вун
Зе Iуьмур вас, багъиш акьас, рази хьуни зун.

ДАГЪУСТТАН

Дагъусттан вун гьва суван мегIдани
Гьар са хIури са чIал гъургъа уьлкве и,
Суван, галун, аралугъдин нугIматар
ИцIай халкьар ухIас вере ватани.

Ягъцiур чIалал мегIнивур акьагуна
Ягъцiур форма алакIай лухъагуна,
Джалла халкьар сад суман дурхъагуна
ХIейран вей вал, миде халкьар Дагъусттан.

Гьва сувар ацIу хIуппар, малари
Майдан чуллар фацу тIибитI багълари,
Аралугъди ае бусттан, багълари
Абур хай вал агугуна Дагъусттан.

Iуьссе хьуна кIил джагвар хьу сувари
Сувари а ругъу мерте хьеттари,
БатIар серин шавгьар ицIа хIуьлари
Хуш акьай вун агуттарис Дагъусттан.

ХIуькуматдин тапшуругъар кIили хай
Фабрик, завод ле девлетар вартт акьай,
Суван зиринг кьахIел халкьди кар акьай
Ягъ—ягъалас батIар хьуни Дагъусттан.

ЯгъцIур миллат сад хьуна са кар акьай
Сайис даккан сарайи са кар дакьай,
Джалла дунья, ве кардил пахил акьай
МехIкем хьурай ве хиялар Дагъусттан

ДЕВИР

Мурдал касар агъалас—ягъ ппара вей
Намус Iейиб дуньяйилас гулая
Iедалатдин кIил фаетар чIир хьуна
Гудж кеети кедаватар IутIая.

ХIекьна нахIекь джалавурис ахIая
ХIекь пу касар хабар давай рухIая,
АвхIелатдин гъавурди аеттари
Яваш—яваш вархал вей кIил ухIая.

ДУНЬЯ

Я дунья вун ахlафи
Карар ппара агуфи,
Ширин кьуркьул тем акьай
Ахтармишар акьуфи.

Яшар ппара хьучира
Я дунья вун наши и,
Луджарилди инсанар
lуьтlа ахlа вехlши и.

Дунья вун са зад дава
Гlун хъихьас са шейъ дава,
Гlун хъихьу идже касар
Вафас ухlас хьуф дава.

Дунья вас ве хассият
Ппара бегенмиш хьуни,
Чара адава хlела
Чинра лик вардиш хьуни.

Дунья ве хири иклай
Са хайли чин ухlай вун,
Са бицlи хъел хьу гуна
Са—садди рухlай и вун.

Хlекь путарин вас хъел вей
lемалдарар вас ккан вей.
Дунья джалла вас пасра
Вагьас ппара намус вей.

Намусуз кар акьутар
Вас кьане кар дакьутар,
Михlтаж хьуфи вун дагвай
lудар улар аеттар.

Зулум акьа мурдалар
Хири икlай ухlай вун,
Мух алахъай кук акьай
Валас ахlа акьай вун.

Ай дунья залум дунья
Халкь тараш акьу дунья,
Джанлувур джансуз акьай
Гъаззамат акьа дунья.

Дунья че миннати вас
Хасият дагиш акье,
Чин агъа ихтилатар
Бицlи аннамиш акье.

Вас lекьулар эс дихlен
Зун валас ахlаф дава,
Дунья вун мутlуьlу акьас
Валасра зурба дава.

Дунья зун ашубка и
Мидихlентар вас пуфра,
Хъел дахьурай пуна и
Гьалдис дихlен дапуфра.

Зулум карар дуньяйил
Хlелак хьуна а ппара,
Аттивая аттумар
Акьас вун пара—пара.

Дунья вун кихьун хав
Аефи lедат закун,
Зулум акьу касдис уч
Аефи ахир зулум.

Я дунья вун че дади
Макьа Iаеф ин дади,
Яшамиш хьас ве вартал
Аллагьди и мандати.

Джалла дала дуньяйил
КIиб ахIа зулмат ягъи,
Акьу зегьмет девлетар
Атуна вере ягъи.

Iуьмурди фадатихьу
ЙиркIурас ккане дусттар,
Атуна гьативура
Агуна гула ягъи.

Ли вун ккане дусттарин
Iекв тIуссу мучIе ягъи,
Вун даккан душманарин
Лап алхъе дурхIа ягъи.

МучIе ягъал душманра
Алхъес ярамиш дава,
Кьавахъ мучIе ягъ хъудаф
Дуньяйи аеф дава.

Гагь мич атай вун, гагь тич
Чин сакинди адатай,
Гьал фи и гьан вас акьуф
Iеджизарис ул датай.

ДЖАГВАР ГІУД

Кlаре джилил джагвар гlуд
Вун вархалас ахlар вей,
Джан алмиди вун lуьтlас
Агуттарин тамехl вей.

Вун тундраин нахшир и
Джагвар уьхьтил ахlа хьуф,
Миде гlударилас вун
Кlаре джилил багьа хьуф.

Ппара йиркlурас кканди
Икьуна вахъай дурхlас,
Арабир хил алдатай
Хири икlуна ухlас.

Хlуьрмат акьас ният ай
Вас тимер акьа гуна,
Зе хиларис хабар вей
Ве йирвкl атиша фурма.

Я гlуд зун лаlъ дава хи
Чlар алмиди вун lуьтlас,
Зун вехlши хисаб акьай
Лиштин загьас гучl акьас.

Джан зе ккане малайик
Гучl макьа вас миннати,
Вас хиянат кар дакьас
Зе йиркlуран наяти.

ДЖЕЙРАН

Серин сувари ае
Чарвк хъае джавар джейран,
Агуна ве гуьл—джамал
Хьуни зун ваал хIейран.

Джейранан леIелин улар
Фи батIар ду муулар,
ХIезури зун вун бадал
Хардж акьас дуьйин малар.

Iуьшди--ягъди гъадархьай
Са ис и зун вахъас руцай,
ЙиркI Iешали ацIуна
Суварихъас хъуруцай.

Гьишина маве джейран
Мич алурц инсанф акье,
КIина вере дуньяйи
ЙиркIурас рахIет акье.

Эй, джейран--джагвар джейран
ЙиркIурас ккане джейран,
Миннати вас хъел макьа
Дардунис акье дарман.

Вун джейрани—джейрани
Зе дардунин дармани,
Суван кIукIари руцаф
Ли вас ухшар марали.

Гуьл-джамал—дуьхьуь джанарин батIарф

ИНСАНДИН ХЪИЛИХАР

Агуни зас инсанарин джуравур
Инсанди хъай ихтилат—сухIбет дакьаф,
Угай агъай саракас агвай—агвай
Уф акьуна цIа кеттас кумак дакьаф.

Удигь батIар, кьавахъ Iайи гъургъатар
Сара касдис иджеф хьуна даккантар,
Чав халкьарин ихIтибарди учIуна
Чипин хили халкьар Iеджиз акьатар.

Инсанар а хамелиондис ухшартар
Ягъа ери формайилди руцатар,
Вархалас чав шургеди агвар акьай
Чипин гIана кIаре зазар аетар.

Вархалас шурге агуф
Ли ве гIунихъ хъимикIа,
Ми зас герек хьас пуна
Ли ве джибиф амикIа.

Зас хъуьссуйи теIериф акьас хьуф дава
Улис агуф дапуна кехуф дава,
Дугъри чIалар удигь акьаф, халкьарисра ккан дава
Фи кьаси вун и тIабиIет зафас хъихьас хьун дава.

Ли чвас агуф Шериф дава Iерифи
ЧIирхе касдис мукьу хьасра хIейифи,
Таяр тушарин арайи удигь кIили аефи
Дустт ашнавурин арайи, хIекь хIуьрматра ккнефи.

Я «эхIмакь» Арсугъ Шериф
Фас акьай вун ве теIериф,
Гьинас и вун ккандиаф
ХIекь дугъри ракъуь вереф.

КАВКАЗ

Кавказ вун мехIшур мукьи
НуIуматарин бул мукьи,
КIилди дуньяйин халкьар
Вал пахил акьу мукьи.

Зурба гьва сувар ве
Серин батIар хIуьлар ве,
Агуф миде халкьарис
Йиркьуралас вей да ве.

Кавказ духьуь хунча и
Гьар шейъунис тIем акьаф,
Гьам уч карвансарайи
Адитар сакин акьаф.

Ади ушу халкьарин
Кавказ вун сивил хьуни,
Хайир даккан касарин
Вун Iае улин хьуни.

Верш исарин тарихи
Чуппар суман духьуь халкь,
Фира давай гьавайди
Чаб чипис душман хьуни.

Душманарис кканда хи
Кавказ са хизан хьуна,
Кавказдин игит халкьар
Чипилас гьава хьуна.

Мезар Iемалар акьай
Иблис макурар акьай,
Халкь сад сайил алчикай
Миллатар телеф акьай.

Кавказдин духьуь халкьар
Фитнайин цIи угая,
ЦIихъ икьуна душманди
Хилар ибгIа акьая.

Душман уч фендегери
Фендегердин некк ухъуф,
Сакин хизан а хулан
Душманарис ракк дахъуф.

Баджарагьлу зурба халкь
Фаттихьай тур таффангар,
Бигьам дакьас душмандин
ЙиркIура а мурадар.

ККАН ХЬУБ

Іуьш—ягъ вахъас фикир акьай
Зе йирвкІ вахъас руцІая,
Ве улар зак киркьугуна
Зун уьхь суман уцІая.

Аман миннат дад—бидади
Зун дардуни угая,
Вун бадал зун Іеша дихІен
Іудар улар рукъая.

Ккандa Іуьмур вун хъуда вай
ФидихІен зас ицІайчира,
Угас макьа гъам дардуни
Минати вас акье чара.

Ве батІар вел, ве гуьзел вел
Зас дуньяйин девлети,
Вахъай Іуьмур гъайикуб зас
Ми дуньяйил джаннати.

Сад—сайис хьин кьисмат хьучин
Шатти хурамди дурхІаси,
Сарайис вун ушуна хьучин
Вас Аллагьди ярхІаси.

Зас Іемалар вун акьучин
Вас икІу некьв дар хьаси.
Мункир, Накир валди адиф
Мез фацуна лал хьаси,

Мал девлетар са шейъ дава
Ме дуньяйин чиркари,
АхІиратис муг дакьу кас
Аллагь дисра инкари.

ККАНАНАЙ

Дахин хав мич ккането
Ккананай вун йиркIурас,
IуьтIай агъа фун дацIа
Африкайин ананас.

Ккананай бицIи ккели
Iу бабал алди ухIуф,
IетIлас—либас алакIай
Бенбегигъ гIикIай ухIуф.

Ккананай батIар руши
Агвай агъай ул дацIаф,
Африкайин емиш и
IуьтIай агъай фун дацIаф.

Ккананис ккането акье
ЙиркIурас рахIет акье,
Гьар ягъа хил алдатай
БатIарди тимер акье.

Шинивкк—шарагин хилар
Киркьвай ли тIекьван хьаси,
Джуриди са хал акье
Икьвас батIар мукь хьаси.

Ккананай икьва усра
Са бицIи гьава акье,
Къугъдин мерти Iуьрдикен
Кигьуна гIадул акье.

Ккананай икIай ухIас
Шушейин къефес акье,
IуьтIафра уьтт алихьай
Къенфатарин аш акье.

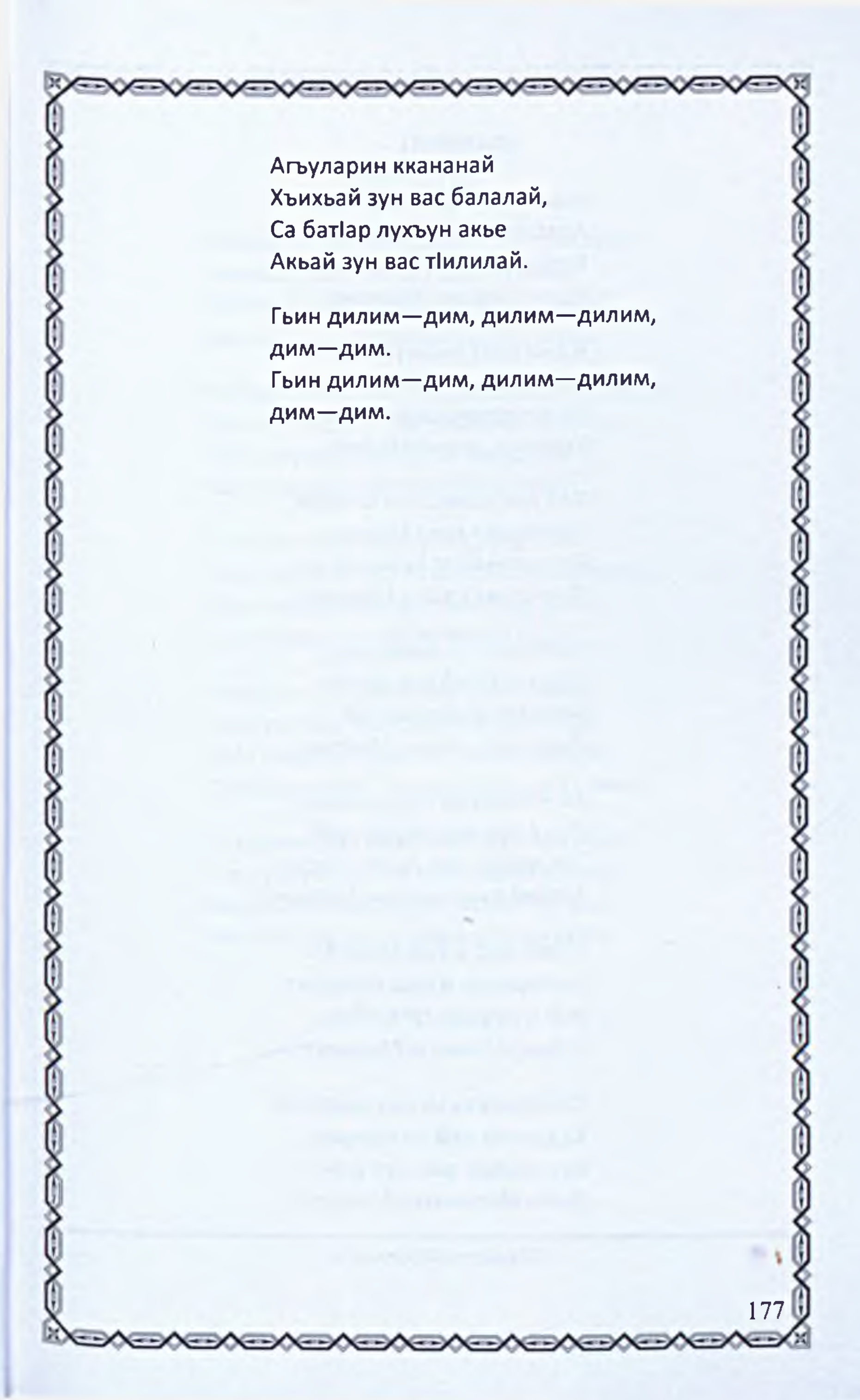

Агъуларин ккананай
Хъихьай зун вас балалай,
Са батIар лухъун акье
Акьай зун вас тIилилай.

Гьин дилим—дим, дилим—дилим,
дим—дим.
Гьин дилим—дим, дилим—дилим,
дим—дим.

МАВРИЯТ

Къизилар а джагвар гардан
Арабир агвар акьай вун,
БатӀар инчӀ фа ихтилатди
Угас акьай вун Маврият.

Иджи наят йиркӀура ай
Вун адини зал Маврият,
Ве дардунис дарман дахьуф
Угуни хи джан Маврият

Хил див залас, зун тахсири
ЙиркӀуран хиял Мэврият,
Ве мухӀуьббат йиркӀура ай
Фикирдик ке зун Маврият.

БатӀарвел уч идже зади
Бахттара фай ина хьучин,
Фикьаси вун дайигуна
ЙиркӀуран мурад Маврият.

Ве йиркӀуран мурадарихъ
Вун Аллагьди хъучатурай,
Зас дихӀен вун Аллагьдисра
ХӀейиф хьурай джан Маврият

ЙиркӀурас и хуш Маврият
Джандисра и нуш Маврият,
Вун Ӏуьмурди сагалайра
Дахьурай нахуш Маврият.

Са чарккв хъай вун руцагуна
Хаджалат вей хи Маврият,
Вун хӀейиф вей, зун угая
Джан Мавриятан Маврият.

Нахуш—иттар хьуб.

МЕТЛЕБАР

Ккандихи зас, кlес дихlен джагьл хьуна
Халкьарилас lекьулу агьил хьуна,
Дерин фикир халкьарис бадил акьас
Зас хабарда карар чав загьир хьуна.

Ккандихи зас, гьар са шейъ дадмиш акьас
Ширин кьуркьул, джалара ахlар акьас,
Мез, ивурихъ са мусра хъдурхуна
Кар лахунар, улил ихlтибар акьас.

Ккандихи зас, цlае мехlсулар узас
Лихъ хъуджихlас, батlар бигьерар ицlас,
Цlае мехlсул куьгьнетилас ахъ давай
Гьар базари кканетис масса ицlас.

Ккандихи зас, мучlетар lекве акьас
lекветар чав, ранг атай батlар акьас,
Ицlа кьимат, гъушатис хlейиф давей
Халкьдис ккане, темехl вере шейъ акьас.

Ккандихи зас, вартт вере кар ахъ акьас
Худ архьуна, удигь веф кьавахъ акьас,
Хардж харабат, зурба зегьметил акьу
Хил гlикlуна, ли нуъlматар чlир акьас.

МИХIТАЖ МАКЬА

Ярраби вун джан ина
Сагъвелихъ михIтаж макьа,
Сагъ велра хъай джан ина
Мураддихъ михIтаж макьа.

Ккане шуйна хьир хьуна
Шинивккихъ михIтаж макьа,
БицIи ами шинивккар
Дад, бавахъ михIтаж макьа.

Уссалас девлет ина
Игит кас касиб макьа,
Уссалахъ игит инсан
Гьич мусра михIтаж макьа.

Iу ул ина сад андай
Ул—улихъ михIтаж макьа,
Iу хил ина сад гьундай
Хил—хилихъ михIтаж макьа.

Iуд ккане чуппар хьуна
Чуй—ччуччухъ михIтаж макьа,
Лап йирвкIале шинивккихъ
Iуьссе дад михIтаж макьа.

МЕГIЕЛИМ

Мегlелим вун имуни
Кардисра вун дуруми,
Вун час ицlа lекьулар
Гьрса гаф миллиони.

Исарилди гьар ягьа
Че геледжег бахтт бадал,
Бизар давай дарс ицlай
Фидихlен ве йирвкl руцlай.

Ерхьи исан lуьмурди
Чlалра дахlа вахттуни.
Ваал чин алчархьуни
Аллагьди и бахттуни.

Ерхе ягьди чакк, ппара
Инджитмишра вейи вун,
Къад, хьибцlур чаркквара хъай
Гlуд суман руцайи вун.

Бицlи чарккварикес вун
Ккеккер, пеlер акьуни,
Валасра баджарагълу
Мегlелимар акьуни.

Маншаллагь ве сабурдис
Ве намуслу абурдис,
lехlмакь lекьул сузарис
Дуз рехъ агвар акьутис.

Баркалагь вас мегlелим
Ве lуьмур ярхеф хьурай,
lуьмурди вас ицlатар
Лап ахlа бахттар хьурай.

НАЗАНИ

Батlар назик джасадарин
Ве алаклуб дуьхьубари,
Iешкъ алгъата руцубари
Даллу макьа халкь назани.

Ул унетIин уюнари
Батlар ширин Iемалари,
Наз фай руца юрушари
Угас макьа чин назани.

Гъургъайи вун ширин чIалал
Агвар акьай кIилин чIарар,
Батlар гIадул ве инчIар
ТемехI хай вун вал назани.

Джаннатиас хIуьрипери
Хъудухатар хъухас акьас,
Вун дуньяйил гьайикуни
Инсанарис авгар акьас.

Зас агуф да мехIелди кас
Ли вас ухшар тай назани,
Угас макьа ве гъамуни
Миннати вас джан назани.

Такабур вел идже зади
УхIас хьучин учин сабур,
Макьа артухъ такабур вел
Гулас акьай ли ве абур.

РАГЬУН

Фаси вун ми кар акьуф
Іекве ягъ мучІи акьуф,
Сара дунья дагурай
Пуна улар алакьуф.

Фаси вун ми кар акьуф
Джалла вагьас ІачІ акьуф,
Вун ккане вас ккането ар
Гъамуни угас акьуф.

Дунья вас даккан чира
Чахъра ве ул хъудуйив,
Чин атуна вун гулас
Вас че язукь давуйив.

Ве зегьметар, девлетар
Дуньяйилас багьа и,
Вун андава ми дунья
Рагъ айчира мучІи и.

Вун ккане вас ккането ар
ЯгІа ве кІилихъ хъая,
Ве ачухъ сифат агвас
Джаллавурин ул хъая.

Джалла ина миннати
Са бицІи час ул къуттурф,
Вун ккане вас ккането ин
Са бицІи чІалас къуттурф.

Джалла мал дуньяйилас
Час вун ппара багьа и,
Чин атуна вун ушуб
Ппара Іайи къагьари.

Магьа джалла адини
ЯгӀа вун ракъуьл акьас,
Пуна а гаф—чӀаларин
Ве удигь Ӏеффу акьас.

Ругъу ругар гъванар вас
Хьей дала гӀадул хьурай,
Дуньяйил багьа нуъӀмат
Вас сафар ягъур хьурай.

Фи кьаси вун дуньяйис
Гудж зулумар фаеттис.
Зулум зиллеттин хили
Халкьар Ӏеджиз акьаттис.

РУШ НА ГЕДА

Я руш зас ккан хьуни
Вун йиркIурас хуш хьуни,
Эгер вун рази хьучин
Вун гъушас зе кьаст хьуни.

Я геда вун фи агъай
Гъавурди адай гъургъай
Зас мехIел ун хьуфтава,
Гьалиштин чIалар гъургъай.

Руш вас фас даккан хьуни
Зун хIекь са чIал пугуна,
Вак мушкей йиркIураас
Ихтилат акьу гуна.

Ихтилатар вун акьас
Зун рахIу аеф дава,
Зас руш, вун ккан хьуни пас
Зун IуьтIа къейффат дава.

Я руш зун вас фи агъа
Фиштин чIалалди гъургъа,
Хье чIалалди пугуна
Макъа вун вас къадагъа.

Къадагъа вур вас акьас
Зун хIурин гузур дава,
ЙиркIурас хуш хьуни пас
Зун гьидин гьава дава.

Ли дихIен Iайи гъургъас
Я руш вун закк бизарив,
Дехьичин зе чIаларик
Кееф Iае азарив.

Гъавурди а чӀал пучин
ЧӀаларик бизар дава,
Вун гъушас кьаст хьуни пас
Базарди а мал дава.

Я руш вун фи Ӏекси и
Зе гафарис Ӏекси и,
Са батӀар чӀал пугуна
Зе чӀал вас фас даккани.

Зун пун дахи геда вас
ЧӀалак азар ке пуна,
Вас зун фас Ӏайи агвай
Зун хӀекар агъагуна.

Вун Ӏайи агуничин
Зун вагьди адис давуй,
МидихӀен миннат акьай
Я вахъай гъургъас давуй.

Я геда зун вас агъай
Зун Агъулас и агъай,
Агъуларин Ӏедатар
Вун фас акьаф дава агъай.

Зун Агъулас ичира
Ӏедат зас ахӀаф дава,
Ӏедатар агъай хьучин
Лисра зун инкар дава.

Хуши- нуши кканди зас
Агъай дала рушарис,
Акьафи джинди суман
Ихтилатар дадарис.

Дадас зун пуна хьучин
Зун путил рази хьаси,
Нагагь ве тур фацучин
Хъара ппара шад хьаси.

Зун путил рази даве
Зе дадра ІехІмакь дава,
Іударин чІал сад хьучин
Ваъ пас зун даллу дава.

Баркаллагь хье дадарис
Хьин Іудар кканетарис,
Хьин путил рази хьуна
Мурад дуз акьатарис.

Дадар маслаІет хьуни
Руш на геда сад хьуни,
Зурба цІакІин акьуна
Бахттавар хизан хьуни.

СУВАРИС

Агъуларин сарин сувар
Булагъарин мегIдани,
Сарин суван яйлахар
Малдарарин ватани.

Агъуларин гьва сув
Вун хъара гьава хьурай,
Мал-къара ппара хьуна
Халкьарис мехIшур хьурай,

Серин суварин гьва
Сагъламвелдин мизани,
Ле суварин назик тук
Гьар дардунин дармани.

Эй ватан дадар ватан
Баркаллу малдар ватан,
АцIуна мал-къарайив
Хъара хьурай авдан.

ГIул адина ибхIа хьуф
Сувар тукарив ацIай,
Гьар рангунин тукари
Якьу бугус нур ицIай.

ГIулин куче гьавайик
Шавгьардира дад ицIай,
КIил алар хIай сад-сайис
Тукари салам ицIай.

БатIар шейъи суван тук
Духи суман ни ицIай,
Тукари ацIу сувар
Агугуна фун ацIай.

Яйлахар—гIулана IутIа чIир.

СУНАХАНУМ

Ве гьейбатвел агугуна
Буш хьуни зун Сунаханум,
Са пас вере чIал даджикIей
Лал хьуни зун Сунаханум.

Зас ахIайда фи кар и чин
Ли вак кееф Сунаханум,
Ве улар зак киркьу гуна
Пиян вей зун Сунаханум.

Джинин фикир йиркIура ай
Вун зун сухIуьрди амихьа,
Закас ккане мурад—метлеб
Халвати уп Сунаханум.

Ве мерхIематлу хиялар
Зас кьабули Сунаханум,
Ве угу йирвкI угас макьа
Зун хIезури Сунаханум.

Гьейбатвел—Iеламатдин батIар зурба

ТАМАША

Я геда ве тур фиши?
Вас кканеф найи руши,
Фаси вун ли джин акьаф
Ккане рушан тур фиши.

Дапучира вас ахlай
Ккане руш найи ичин,
Зе тур вас дахи ахlай
Зун гьинан геда ичин.

Тамаша, тамаша и тамаша
Гьич зас дахlа ун дахьуф,
Зас фишти ахlар вереф
Ягlа дала вун дагуф.

Макьа руш вун хьиличlан
Агу кар инкар акьай,
Зун lехlмакь хисаб акьай
Сарайис ул алакьай.

Тамаша, тамаша и тамаша
Я эллер ми акьаттар,
lуьмурди фикир дахьу
Тахсирар зак кихьатар.

Геда тахсир сайикра
Зас кихьас кканеф дава.
Хьиличlан уч фи гъайчин
lуьмурди ахlаф дава.

Тамаша, тамаша и тамаша
Фас зун сармашан акьай,
Ичира давайчира
Зеф вун хьиличlан акьай.

Зас ккане руш вун идеф
Вас дахин хав ахӀая,
ЙиркӀуран сир джин акьай
Фас вун ли гьал ухӀая.

Тамаша, тамаша и тамаша
ЯгӀа дала зас дагу,
МехӀелдис ивурарис
ЯгӀа дала ун дахьу.

Зун руши, вун геда и
Загьас вун начар акьас,
Зун гьучар хьуф чӀал дакъай
Ли дихӀен гучӀар акьас.

Тамаша, тамаша и тамаша
Ми ккидиркӀва тамаша,
Валлагъ джалла хӀекьари
Зас агъаттар ми руша.

ТЕРС ЗАМАНА

Шинивккар гьал хурай анда бабари
Хуруттара ухIай хьуни эллери,
Шинивккар хъа гьалдин дадар, бабари
Дард гъам дивай нагъвь ра алди улари.

Джакьварира ухIай чипин шарагар
Вархалас хай сиви икIай милехъвар,
АхIа хьуна бицIи хирар къалин хьуф
Муг атуна чав гьишая шарагар.

БицIи гуна сиви икьу милехъвар
Хум вейихи, чав ахIа хуф чаркkварин,
Муг атуна гьар усахъ далгъугуна
Турара кей, хум вей чияр чуппарин.

Ккуккумари чипис муг акьаф дава
Учин мугу гъурегъал акьаф дава,
Сара мугу аттату чаркkварис ли
Хай милехъвер сивира икIаф дава.

Ккуккумарин Iедалат ширин хьуна
Гьал дуньяйил ккуккумар пара хьуни,
Фикир акьа инсанарис дуньяйил
Мивур агвай хаджалат ппара хьуни.

УЛ ХЪАЯ

Вун агубахъ зе ул хъая
ЙиркIурас чIукь рахIет акье,
Ве уларил зун Iешукьи
АвчI байирди агвар акье.

Залди вас адес давейчин
Вун а мукь зас ахIар акье,
Валди адис зун хIезури
Хьес икьва мукь хIезур акье.

Ве йиркIуран мурад—метлеб
Джин макьа зас Iезбер акье,
Залди адис четин ичин
ЛикI бицIи кIедж, хабар акье.

Ачухъди вас пас давейчин
ЙиркIуран сир ахIар акье,
Зун пу гафар ве йиркIура
Гьамишанди ухIай акье.

Вун вере рехъ ахIар акье
КIилди ли рехъ мерт акьа зун,
Вун икьва мукь таъIн акье
Якьу буг тукар уза зун.

УЛЛУБЕГ

Ппара вахтти фикир акьай
Вун йиркIура ай Уллубег,
Ве уларил Iешукь хьуна
Зун угая, джан Уллубег.

Хула икьвас кьарар давей
Ягъди къагалай булахдил вей,
Гьучар хьуна вахъай гъургъас
Ул хъа велди , джан Уллубег.

Са мус ичи вун пу са гаф
ЙиркIура ай, йирвкI угая,
Ли чIал хъара пун чи агъай
Уллубег зе джан угая.

Залас ппара батIар чIалар
АхIайи вас джан Уллубег,
Джалла зас пас даккан хIела
Джин акьай хи вун Уллубег.

Дишегьли уч къизгъин шейъ и
ЙиркIвар Iае назик шейъ и,
Зе чIаларис джуваб дакьай
Угас макьа зун Уллубег.

Мухбирата вас пу чIалар
ЙиркIура ухI вун Уллубег,
Зун путил вун пашман хьаста
ИкI зун хириъ ухI Уллубег.

Буллубеган Уллубегас гьал сара
АхIар хьуни, ве йиркIуран мухIуьббат,
Валас гъайри сара кас, зас ккан дава
ГIуни хъикьай ухIа зу вун Мухбират

ХIЕЗУРИ ЗУН

(Рушан мурад)

Илдеши и зун ли касдис
Хайир зарар ахIатис,
Iедалат суз кар дакьай
Асул намус ухIатис.

ХIезури зун вахъай вес
Джаннат ва жегьелемди вес,
Зе шикил ве хилик ярхI
Зун йиркIуралас давес.

Ккан хьуб ли, са шартI дава
Хатир хIурмат хъадавай,
Хал шинивкк девлет дава
Мурад метлеб хъадавай.

Кканди хи зе йиркIурас
Зурба игит шуй хьуна,
БатIар хал, шинивккра хъай
Бахттавар хизан хьуна.

Якьу къирагъ дуз хьуна
Лиштин кас зас джикIичин,
Iуьмурлугъ лис лукI и зун
Сара фира дахьучин.

ХIУЧ

ХIуппа иса сад хурай
ХIучари ерчIуд хурай,
Фидихlен хуручира
Iу йилас варт дахьурай.

ЕрчIуд хура хIучарин
КIаратI мусра хьуф дава,
Сад хура хIуппан луджар
ХIисаб акьас хьуф дава.

ХIуб фачархьу инсанди
Хил алдатай ухIайи,
ХIуч гьачар хьуф гьар сайи
Алихьуна ярхIайи.

ХIуча фасра хьаси хи
Екк дуIуьтIай, IуькI IуьтIас,
Кьавахъ душман хъадавай
Ачухъди чулди руцас.

ХIуб хIучалас Iеджизи
Ачухъ чулди руцайи,
Гьалидихlен зурба хIуч
ГучIай джинди руцайи.

Фуни ихи зурба хIуч
Халкьарис ахIар акьуф,
Сара тахсир кедавай
Мидихlен душман акьуф.

ХЬИБУ СУВ

Джуфа,Кьукьма,Сарфун сувар
Хьибу муртул гъар хIуна,
Гаф ина а халкьарис
Мал—къара ухIас пуна.

Къурбати ас адитар
Хин ни рази акьаста,
Хье ватандин мал—къара
Мусра Iеджиз акьаста.

Чин хьибуд ахIа чуппар
Хъара хъа бицIи чуппар,
ГучI макьанай Агъулар
Чин ухIай хIуппар, малар.

ЧIала ади хьибу сув
Сад—сайи хъай гъургъуни.
Iурд адина хъучар хьуф
Хьибу дара ругъуни.

Ругъуна хъучатуттар
Хав чIалара адина,
АхIа чуй Сарфун сувас
Джаллайи салам ини.

Сарфун суварилас мич
Къазах, Туркмен чуллара,
Агвая Джуфа сувас
Каспи чулле хIуьлара.

Каспи, Къазах, Туркмен чул
Сарфунасра агвая,
Лилас гъайри Сарфунас
Суре дунья агвая.

Дунья ппара агу кас
Ли яшунин ахIафи,
Яшунин ахIа велдин
КIилра джагвар верефи.

Дагъустандин халкьарис
Ми хьибу чуй ахIая,
Кьисмат хьуна адиттар
Ппара иджи ухIая.

ХЬИД

Зулум кар Іурд киркІуна
Хьидихъ дарку берейи,
УцІуна рагъу мерккар
Хьеттар архьай чуллари.

МархІеметлу хьидин рагъ
Варталас ахъ къуттурфуф,
Кканди дуйхи суе меркк
Уч училас къатІар хьуф.

Суварин суе мерккар
Шур—шур атай хьед хьуна,
Вартиас ахъ алавей
ГъадархІай хІулак хьуна.

Ругъу ругвар гъванара
Бенбег суман гІадул вей,
Ерхьи вазди кІи шейъар
Джан адина дири вей.

КІина чІехьу шейъари
Шадлукъин цІакІин акьай,
Гьартин учин чІалалди
Ширин мегІнивур акьай.

Хьид Іуьмурди даягъи
КІи шейъарил джан хареф,
Гьам девлетин бина и
Джанлувурис мал хареф.

Хьид вун мархІематлу и
Дусттагъар аззад акьаф,
Джан аледи хІен шейъар
Алхъей дурхІай шад акьаф.

Хьидин хуш гьава агуф
Дунья йиркIурас нуш вей,
Нахширарин мукьамар
Ун хьугуна хIейран вей.

Адини хьид адини
Халкьдин йирвкIар шад акьас,
Зулум кар Iурди акьу
АрхIунара сагъ акьас.

ЦIАКIИНИС

Ми цIакIинин эесис
ЦIакIин мубарак хьурай,
Хъара миштин шадвелар
Чинра хъай кьисмат хьурай.

Бахттавар хьу джегьилар
Савда мубарак хьурай,
Чвас Iуьмурди агватар
Шадвелар бахттар хьурай.

ЯгIа узу Iу кIура
Дадлу емишар ирай,
Iудра авадан хьуна
КидиркIва бехьер ирай.

Iу дарал але, Iу тук
Сад-- сайис мукьу хьуни,
Iудар тукар мукьу хьуф
Рагъун ибгIа нур ини.

Хъихь джагьилар мегIнивур
Халкьдин йиркIвар шад хьурай,
Шадвел акъа Iекве ягъ
Уч хъара ярхеф хьурай.

Хъихь джагьилар мегIнивур
ЯгIа хье Iекве ягъи,
Джалла дусттар сад хьуна
Шад цIакIин акьа ягъи.

Шавай дусттар сад хьуна
Шадвелин маджлис акьас,
Руш геда завул хьуна
ЧIепI атай лихъун акьас.

ЧIАЛ

Шуван чIал ахIай анда
Iуьрус чIал гъургъадихIен,
Я чIалас хIуьрмат анда
Шуван тар ругъадихIен.

Ве чIал вун масса ичин
Сарайи веф гъушаста,
Веф вун уссал акьучин
Сараф вахъай гъургъаста.

Макьа вун ве чIал Iеджиз
Сараф лилас варт акьай,
Зеф зас герек дапуна
Сарайик умуд акьай.

ЧIалра, малра, ватанра
Вал алчархьу кьисмати,
Вас герек веф гьамишан
Вун ухIаф ве миллати.

БицIи чIал идже зади
Миде халкьдин арайи,
Сайисра ли ахIайда
Валас гьайри дуньяйи.

ЯгъцIур агъзур Iеламин
ЯгъцIур агъзур чIал ая,
Гьар са Iелам дуньяйил
Учин чIалал гъургъая.

Джаккв джакквари хъай руцай
Луф луфари хъай руцай,
Сад сарайигI гIачар хьуф
Ли вархалас хъуруцай

ШУВАС ХА РУШ

Ппара ккане бабафас
Руш ягIа джури хьуни,
Ккане шуван хула вес
Магьа ми хIезур хьуни.

Алхъей—алхъей, алхъей—алхъей руш алхъей
Яваш—яваш баба гьас вархал хьуни,
Бахттавар руш ккането хула хьуна
ЯгIа рушан метлебар бигьам хьуни.

Шавай рушар джаллайи лихъун акьас
Бахттавар руш, шатти хьин ракъуьл акьас,
Бахттаварар чав хъара бахттлу хьурай
Руш на геда сад сайис мукьу акьас.

ШАМИЛ

Джагьил Іуьмур Іуьссе хьуни дегІуйи
Іуьссе хьун хав архьуни вун есирди,
Ве Іуьмурди акьу дихІен загьметар
Ушуни хи фира давай гьавайди.

Шамил ай Шамил—ушуни хи фира давай гьавайди!

Игит касар ми дуньяйи чІукь хьуфи
Лиштин тарис ачухъ дунья дар хьуфи,
Халкьарихъай ачухъди руцас давей
Ахульгойи ахирахъди хал хьуфи.

Шамил ай Шамил— Ахульгойи ахирахъ вас хал хьуфи!

Вас ве миллат йиркІураас ккан хьуни
Бакьаларис кьалп манатар ккан хьуни,
Ве ассулдин дад чипис дахІатари
Гъархьу уса ахир вун масса ини.

Шамил ай Шамил—хаинари ахир вун масса ини!

Фи бадалди акьуни вун загьметар
Кългун, джикІун акьас ккanди тІаІетар,
УхІас ккaнди бусилмандин Іедатар
Хъудуй хи вахъ миде чІирхе ниятар.

Шамил ай Шамил— хъудуй хи вахъ миде чІирхе ниятар!

Вун ве ругул ве Iедалат хай пуна
Вас бегенмиш дин тIaIет акьай пуна,
Даккантарис вун икрам дакьай пуна
Душманарис даккан хьуни вун Шамил.

Шамил ай Шамил— душманарис даккан хьуни
вун Шамил!

Дагъустандин бицIи халкьдин имами
Учин Iедалат кIили хас нияти,
Къанна Iафу иссти дуньяйин гIана
Ппаччагьарин удигь гъархIу игити.

Шамил ай Шамил— ппаччагьарин удигь
гъархIу игити!

Есир пуна Шамил Iеджиз хьун давуй
Тахсир кихьас ппаччагьдифас хьун давуй,
Ихтилатар фидихIен акьучира
Дин фатихьас Шамилафас хьун давуй.

Шамил ай Шамил— дин фатихьас вафас
Шамил хьун давуй!

ШАФЁР

Агъуларин дар дере
Майдан чул и вас шафёр.
Дар дерейин цIаку рекъ
Дуз шагьра и вас шафёр.

Шафёр пас, шафёр дава
Суварин касманавти,
Фаефра машин дава
Лап ахIа керамати.

Рекъуь ая вун шафёр
Iуьш, ягъ дагъай кар акьай,
БицIи—бицIи арабир
Бензинис хупIар акьай.

Гьар ягъа тимер акьай
ХъуджихIай батIар акьай,
Машин уч рази хьуна
Вун пу суман кар акьай.

Шафёр уч пахмил хьуна
Машинра юхсул хьуна,
Архьаси вун ракъери
Гьар бугухъ ли хъуссуна.

Машинди дуз кар акьуф
Вун хаси тупар атай,
Ракъери хъвахIар акьуф
Ключилди буртар утай.

Машин уч машин дава
Вун дихIен наши дава,
Мезар Iемалар акьай
Валасра бицIиф дава.

Лис чIал ахIайда пуна
Лифди Iайи фамахъа,
Вас намус акьай пуна
Лихъ вун ппара хъамахъа.

Инсаф ада эесин
Ли гъавурди архьаси,
Варха ракъуьн яIуни
Ве гIунарихъ хъахъаси.

ИСЛАМДИН СЕС

Я, И Н С А Н !

Инсан, вун гъавурди архь
Вун Аллагьдин лукI идеф,
Вун халкь акьу халикьдин
Удигь джувабдар идеф.

ЯгъцIур агъзур Iеламин
Арайи вун халкь акьу,
Завар, джилар кедавай
Рагъар, вазар халкь акьу.

Гьар нуъгIматил безетмиш
Акьуна гуьзел дунья,
Сифта хIезур акьун хав
Хавди э вун халкь акьуф.

Шукур акье гьаммишан
Вун халкь акьу халикьдис,
Рази хьуна ле вас и
ЛикIи кьадар кьисматис.

Iессе маве са мусра
Аллагь уч рахIимлу э,
Ве авалра, ахирра
Хили ае кьази э.

Аллагь уч михIтаж дава
Вун акьу хIуьрматарихъ,
Я ле уч Iессе дава
Вас ицIа нуьгIматарикк.

Я шавла, бизар давеф
Гъархьуна гъафил давер,
Фиттихъра михIтаж давеф
Вун халкь акьу халикь э.

Халикь вун бейкеф маркьа
Зун дуньяйил халкь акьу,
Расулас даккан маркьа
Вас исламдин дин акьу.

Вун дуньяйил алмиди
Ахират фикир акье,
Ахиратис лазимтар
Гьалдими хIезур акье.

Ахирратин Iуьмур ве
Ккидиркlва ярхеф хьаси,
Миса хIезур дакьутар
Тиса вас багьа хьаси.

Гьам джинар, гьам шайтIанар
Ле кардил элхъей хьасе,
Муьминар малайикар
Ле кардил пашман хьаси.

Вас и кьадар кьисматар
Дуьньяйилас ккиркIваси,
Iезрайил малайикди
Са ягъа джан диваси.

Некьвди икIуф, сакин хьуф
Мункир, Накир адисе,
Иман, Исламдин шартIар
Вафас хабар гъушасе.

Мункарана, Накира
Сургъу-суал акьаси,
Вас и суалáрис вун
Дугъри джуваб ицIаси.

Иджвеларис-савабар
Іае кардис-гуннагьар,
Іу китаби ликІина
Мевур вагьас гьавчІаси.

Кьиямат ягъ хьасдихІен
Некьвьдикас вас хал хьасе,
Ме некьвьди ицІа Іуьмур
Кьадарсуз ярхеф хьасе.

Аллагьдихъ хъуху касдин
РуьхІ заварил дивасе,
Аллагьди таъІн акьу
Тахтунил ле икьвасе.

Аллагьдихъ хъудухуттин
РуьхІ заварил атастаъ,
Я джиларил атасттаъ
Нендира лис мукь хьасттаъ,
Ми рухІер малайикари
хъзигІай фаттатаси.

Ахир чара атІуна
Ми джилин кІенакк веси,
Дагвас ІачІари учІай
Ми вур миса джин хьасе.

Ахиратин сут дахи
Хьунчи агъай ме рухІер,
Іезаб-гІезабикк хъасе
Дарди чав учІу ІачІар.

Ахирзаман хьас удигь гьамиди
Кераматар агвасе Іуьмурди дагу,
Ваз фацуна джил хьасе мучІи
Рагъ алурцаси дава бугухъди.

Дуньяйил бадил хьаси даччалар
Фитна карар, даlуь карар,
Гуга-Магуга дуьнья lуьтlаттар
Дуьнья мучlе хьасе, алгъар хьуна кум.

Агуф кераматар, lуьмурди дагу
Халкь бизар хьасе, ме дунья агу,
Фи рехlетди а джиларикк ккеептар
Агъай хьаси инсанар ми некьвар агу.

Исрафил малайикди хъихьу турбайин
Са lае ун хьасе ахир замандин,
Чирхъваси йиркlвар,джанлу шейъарин
Къурхуйикк ттутту завар джиларин.

Зав ва, джил ттуттай гlачавеси хулар
Арчlуна суввар дуз хьаси джилар,
Адархъаси джилил, рагъна, ваз, хlадар
Дуьнья хьаси мучlе руьхь веси хlуьлар.

Гьишаси инсанар джан але шейъар
Хири ае шинивккар фаттихьай бабар,
Йиркlуралас весе чав ае мукьар
Са усал завул хьасе нахширар, малар.

lуд пу сефер,малайик-Исрафила турба хъихьуф
Кlеси джалла джанлу шейъар,
Завар джилари аеттар
Гьам хlуьлин кlена аеттар.

Кlеси джинар малайикар
Ахиррахъди lезраилар
Атуна хав са чlукь суман
Аллагьдис лазим идеттар.

Ме муссибат агу дунья
ЯгьцІур ягъа ягъцІур иса,
Угъай тІурфан хьеттин кІенакк
Илгваси ме батмиш хьуна.

Кьадир Аллагь амурлу э
Вун кьадарсуз сабурлу э,
КІес акьафра, чІе акьафра
Ме дуньяйин эеси э.

Ахираттин суттин ягъа
Хьибуд пу ун акьугуна,
ГучІ хьу руьхІер гъагьар хъаси
Чиппин мукьара атуна.

Джилин кІенакк ккее иркkар
Джалла варттал аттахъаси,
Джалла руьхІер чиппин иркkар
Завул акьай хІуьлак хьасе.

Иркkар чІарар хъукъас акьуф
Джанари руьхІер учІасе,
Джан адина чІа хьу гьалар
Чиб-чиблагьди лекул хьаси.

Джагвар девевурил алди дин агьливур
Фун хъучІирхІай, джилилас вей дин суз гьалар,
Сур-суралас хІелак хьаси
Сутдин удигь вере гьалар.

Завар ва джилар ацІуна
Аджудж, маджудж чІа хьу халкьар,
МехІшар майдандил адисе
Аллагьди чІе акьу лукІар.

Гье мисал сут акьа ягъа
Малайикара адисе,
Мевури ве Iу IечIаккра
Са-са китаб кичикIасе.

ХIуьрджал бугукк савабар кеф
Ве удигьас кечикIасе,
ЧагIпул багукк гуннагь кееф
Ти кьавахъас кичикIасе.

Ахиратдин ве сут акьаф
Кьази-Аллагь ле уч хьсе,
Мизан терезайихъ хъаеф
Малайик Джабраил хьасе.

Мизанин джагвар кIили
Ве савабар икIасе,
Мизанин кIаре кIили
Ве гунагьар икIасе.

ГIачатаста Аллагъди ве
Рагъу гIае миськал дихIен,
Ве савабар я гуннагьар
Дуньяйил вун акьудехIен.

Мукьунф бейкеф акьуна
Лис Iаевел акьуттин,
КетатIай савабикас
ХъататIас бурдж кееттин.

ЧIирхIе кар хьиличIандис
АкьудихIен дуньяйил,
Кьимат эсе ме ягъа
Гьеме мехIшар майдандил.

Гунагь саваб алцуна
Гъайикаси гьарса руьхI,
Джегьелемдин вартал але
СиратIал мугIуйилас.

МугI уч хьасе лап иккеф
Ханджал суман мурз алеф,
Джаннаттис верегуна
Уч и вере ракъуьл алеф.

Сут хьун хав ме махлукьат
МухIеммадахъ хъукаси,
Ме арайи гьартисра
Микас кумак ккан хьасе.

СиратIал мугIуйилас
Вес джалла маджбур хьасе,
Гунагькарар вес давей
Джаллара Iеджиз хьасе.

Гунагькар кас алчушуф
МугI уч хъара дар хьасе,
Хил алдаркай къуттурфай
Рекъра мис мучIе хьасе.

КирвькI алаттаях агъа
Махлукь мин кьавахъ хьасе,
Алаттавес дахьуттар
Джегьелемди архьасе.

Дуньяйил мерте касдис
Гунагьар кедаваттис,
Рекъра мис Iекве хьасе
МугIра мис IарIа хьасе.

Ме мугIуйин те кIилихъ
Джаннатдин хIеят хьасе,
Джаннатди архьу гьалар
Кеф дивай сакин хьасе.

Джаннатдина джегьелемдин
Арайи са багъ хьасе,
Ме хIеятди вереттар
Дунья дагуттар хьасе (бицIиттар).

Ме Ал-Араф хIеяти
Саваб гуннагь кедаттар,
Терезил алцугуна
Iудар кIилар сад хьуттар.

Ме Ал- Араф хIеяти
Аеттар гьургъвай хьаое,
Джаннати ва джегьелемди
Мукьунттар гьирхвай хьасе.

Ал-Араф- джаннатдихIен ижефра, джегьелемдихIен Iаефра дава мукь.

ДЖАННАТ

Джаннатдин багъдин удигъ
Хьеттин са дагар хьасе,
Джаннатди ачавес ти
Сагалай хьед ухасе.

Джаннат багъдиас вере
Ме Кевсар булагъин хьед,
Iекве, мерте, уч ширин
НиъIмати ме джаннатин.

Са галай ме хьед ухуф
Сара иштагь атIафе,
Ме уху инсанарис
Джаннатдин ракк дахьафе.

Джаннатдин багъди ае
ГIадул ширин гъавайи,
Гъазе чIичI але махмар
Суман гIадул джилари,
Гьар джурайин рангарин
БатIар ни хъа тукари,
Тукарин кIанакас тич
Некун,уьттан нецIвари,
Агуттар хIейран хьасе
Джаннат и сара джаннат.

Джаннатдин багъдин гIана
Зурба ахIа дар ая, (Тоба)
Джалла джурайин емиш
Ме дарал хIесил вея.

ЙиркIура диву емиш
IуьтIас ккан хьу арайи,
Ме емишар але кул
Ве хилифди уч веси.

Ме багъди руцаттари
Алахьай мерте кунар,
Чав зар-зибаф алахьу,
Гьам къизилдин башмакъар
Якьут мерджан алахьу.

ККехъаф алчахъаф мерте
Я дагу, я ун дахьу.

Гьарса касдин къуллугъиъ
Хьаси верш къуллугъчивур,
Бегьем акьай мурадар
Чиппис тапширмиш акьу.

Къизилдин къабари ай
ӀуьтӀаттар на ухаттар,
ХӀуърипери рушари
Хай хьаси вас кканеттар.

ФидихӀен ӀуьтӀучира темехӀра атӀас дава
ФидихӀен ухучира ухуф суман хьас дава.

Хуш гӀадул гьавайилас
Ун вей хьасе гьамишан,
Ширин мегӀни-даллайин
ХӀуьрипери рушарин.

ДЖЕГЬЕЛЕМ

Еридар джегъелемар, сад-сайин вартал хьасе.

Сад пу мертебайи аттар, Аллагь дахIаттар хьасе, кахIфирар.

Iуд пу мертебайи аттар, ппара Аллагьар хъаеттар, буддисттар.

Хьибуд пу мертебайи аттар, Аллагьдис алухIаттар, индусар.

Якьуд пу мертебайи аттар, джугьутI миллатар хьасе.

Iафуд пу мертебайи христтиан миллатар хьасе.

Ерхьид пу мертебайи, Ирандин сухIуър чивур хьасе.

Ерид пу мертебайи, фассикь бусулманар вартталас агвар акьай, гIана ас хъудухуттар, чиппи акьу гунагьарин джаза дивасдихIен.

Ахир хатам Iалайгьи вассаллам МухIеммад пайгъанбардис 23 иса, заварилас Аллагьу теIелайи, Джабрайил малайик ди фай гъайику играми кьуръанил шак хареттар фассикь мунафикьар, Аллагьдихъ кьуръанихъ хъадухаттар, кагIфирари пуна, тасттикь акьай.

Ва миса ме дуньяйил акьудихIен карарис, кьияматдин ягъа, ахиратдин ягъа, диванил ицIа кьимат: джаннат-ниъIмат, джегьенем-джаза э пуна агвар акьай.

Шукур хьурай вас Аллагь
Ве ккидиркIва сабурдис,
Кьадар хIисаб адава
Хили ае амурдис.

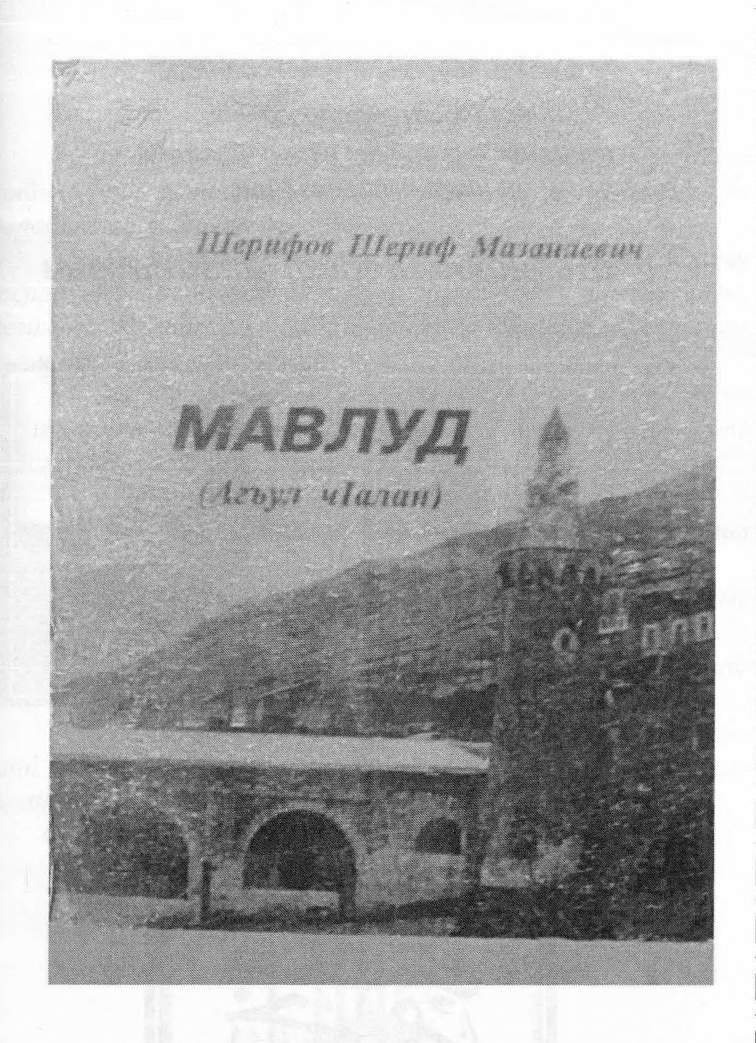

МАВЛУД –переведён с кумыкского языка

Брошюра напечатана 1995 г.

Стр219-272

Кlъасидабур хъитlуф — автор,

ва миде чlалар кумык

чlалаас аттивуна агъул чlаланди

ликlиф — переводчик.

Шерифов Шериф Мазанаевич

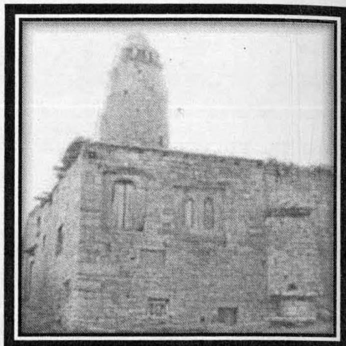

Бисмиллагьи ррахIмани ррахIим

Иннафатахlна лакафат джаммубина.

Лиягъфира ла-каллагъу ма такьаддама мино занбика вама тааххара ва ютIимма нигIматагъу ва гIилайика ва яхIдияка

СиратIаммустакьима, ва янгъсуракаллагъу насран гIезиза лакъад-джаакум, расулумин ангьфусикум, гIезизун гIелайгьим, магIенитум, хIерисун гIелайкум билмуъминийна рауфурраxIим.

Фаинг таваллав факъул хIесби-яллагью ла-илагъа иллагъува гIелайгьи тавакалту, садакъаллагъуль гIлиюголь гIазим вагьува раббул-гIершил гIезим.

Вабалагъа расула-гъуна-биюл хIебибул карим.

АлхIемду-лиллагьи раббил гIеламин, иннагагьа вамалайикатагъу юсаллуна Iеланна-биййи.

Я аюгьаллазина аману саллу Iелайгъи ва-саллиму таслима.

Аллагьумма салли гIела мухIаммадин вагIэла али мухIаммадин васаллим.

Салли Я-раббана вассалим гIела джамигьил амбиян вал-авлия вал мурсалина валхIемдуллилагьи раббил-гIеламина.

ФатихIе!

1. *хьибу кьулгьу*
2. *кьуль агIузуби раббиль фалакь*
3. *кьуль агIузуби раббиль ннас*
4. *фатихIе-АлхIем:*

Я Расул, я Расул, я Расул
Я Расул, я Расул, я Расул
ИшфагIна яв манушур.

Я Расул кьиямат ягъ хьугуна
Я Расул кIиттар чIе акьугуна
Я Расул Аллахь уч кази хьуна
Я Расул часра ун акьугуна
Я Расул вакес и час са кумак.

Я Расул , я Расул, я Расул
Я Расул, я Расул, я Расул
ИшфагIна яв манушур.

Я Расул СиратIил мугIуйилас
Я Расул час алатайях пугуна
Я Расул ери усал гъархI пуна
Я Расул ери суал игуна
Я Расул мивурис джуваб ицIас
Я Расул вакес час кканди кумак.

Я Расул, я Расул, я Расул
Я Расул, я Расул, я Расул
ИшфагIна яв манушур.

Я Расул са суал имандикас
Я Расул Iуд пуфра къулгуникас
Я Расул хьибуд пеф закатикас
Я Расул якъуд пеф сиварикас
Я Расул мивурис джуваб ицIас
Я Расул вун час акьен са кумак.

Я Расул, я Расул, я Расул
Я Расул, я Расул, я Расул
ИшфагIна яв манушур.

Я Расул Іафуд пеф хІедждикес
Я Расул ерхьид пеф дин иманикес
Я Расул ерид пеф къулгунар джикІу бакас
Я Расул дадан, бабан хІекьукес
Я Расул мивурис дуз джуваб эс
Я Расул вун акье час са кумак.

Я Расул, я Расул, я Расул
Я Расул, я Расул, я Расул
ИшфагІна яв манушур.

Я Расул ерхьид пе суалисра
Я Расул дуз хьуна джуваб ина
Я Расул даданна, бабан хІекьи
Я Расул дуз акьундава пуна
Я Расул жегьелемди хагуна
Я Расул мис ме ягьа вун кумак.

Я Расул, я Расул, я Расул
Я Расул, я Расул, я Расул
ИшфагІна яв манушур.

Я Расул шувас хъаттихьу са руш
Я Расул ме руш ккане гедара
Я Расул сайик сайин бурдж кеми
Я Расул сад-сайигь гьучархьуна
Я Расул дагуна вере ягъа
Я Расул мивурис вун са мадат.

Я Расул, я Расул, я Расул
Я Расул, я Расул, я Расул
ИшфагІна яв манушур.

Я Расул саил-са сара касдин
Я Расул ина ккане бурдж алди
Я Расул фашав пуна дайина
Я Расул хІекь кетти хІелал дакьай

Я Расул дивани харе ягьа
Я Расул мис ме ягъа вун кумак.

Я Расул, я Расул, я Расул
Я Расул, я Расул, я Расул
ИшфагIна яв манушур.

Я Расул бициами кIи шинивккар
Я Расул хъае дадана, бабан
Я Расул мик гунагьар ке пуна
Я Расул Iешай бицIиф хъадавчIай
Я Расул ми джегьелемди ха ягьа
Я Расул миштин ягьа вун кумак.

Я Расул, я Расул, я Расул
Я Расул, я Расул, я Расул
ИшфагIна яв манушур.

Я Расул дад лжегьелеми гьикучин
Я Расул зун джаннати учIастта
Я Расул агъай бицIиф хъадавчIай
Я Расул дад джегьелемди хагуна
Я Расул ми Iезабиккас ухIас
Я Расул мивурис вун са мадат.

Я Расул, я Расул, я Расул
Я Расул, я Расул, я Расул
ИшфагIна яв манушур.

Аллагьума салли вассалим ва барик гIелайгьи.
ФатихIе-АлхIем.

Я, АЛЛАГЬ!

Шукур хьурай вас Аллагь
Завар, джиларин ахIа,
ЯгъцIур агъзур Iеламин
Джаллайин ттурар ахIа.

Шукур хьурай вас Аллагь
Рагъар, вазарин ахIа.
ЯгъцIур агъзур Iелам халкь
Хири икIуна ухIа.

Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Мадат я расулуллагь.

Шукур хьурай вас Аллагь
Ве кидиркIва сабурдис,
Кьадар хIисаб адава
Ве хири а амурдис.

Шукур хьурай вас Аллагь
Ве рехIимлу хатирдис,
МидихIен гуьзел дунья
Чин бадал халкь акьутис.

Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Мадат я расулуллагь.

Шукур хьурай вас Аллагь
Ве камаллу фикирдис,
Ми дуньяйин вартал час
Гьар ньыгIмат халкь акьуттис.

Гьич мусра кей ве удигь
Гъафил хьуна дихIенра,
Дахьурай сара русвагь
Я рахIимлу я Аллагь.

Аллагь, Аплагь, я Аллагь
Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Мадат я Расул Аллагь.

Ягъа къабар чIукь хьучин
Чин вас шукур акьайи,
Ахиратра эс пуна
Чин вал умуд акьайи.

Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Амурдин ахIа Аллагь
Ми гуьзел, завар,джилар
Чин бадал ухIа Аллагь.

Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Мадат я Расул Аллагь.

Аллагь, Аплагь, я Аллагь
ХIекь касар ухIа Аллагь
НехIекь касар хабарадай
Сад пуна рухIа Аллагь.

Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Чин ве удигь э русвагь
ХатIа-тахсирилас че
Хил гъуш я Расул Аллагь.

Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Мадат я Расул Аллагь.

Аллагь, Аллагь, я Аллагь
МухIаммад Расул Аллагь
Чин гьамишан агъайи
Шукур я Расул Аллагь.

Аллагъ че вас минат э
Дад-бидади амани.
Вун халкьакьу, вас ккане
МухIеммадан уммат э.

Я Расул Аллагьия
Хайри кулли анбия
Наджинамин гьавия
Я закиял мансаби.

Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Мадат я Расул Аллагь.

Кьадир Аллагь хIуьрматлу
Чин дуньяйил халкь акьу.
Вун кьаламил ликIина
Час исламдин дин акьу.

Аллагь вас дайим шукур
Час зурба хIуьрмат акьу,
КуллигIэлам - халкьдикес
МухIаммад уммат акьу.

Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Мадат я Расул Аллагь.

Сур-сурас ахlар акьас
Сад-сайис кумак акьас,
КуллигIэлам халкь акьу
Аллагь вас икрам акьас.

Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Аллагь, Аллагь, я Аллагь
Мадат я Расул Аллагь.

Фатихlе-алхlем:

Я, МУХIАММАД!

Ахирхатам пайгъамбар
Хуру ягъа дуньяйил,
Чаб-чиппилас идолар
Алар хьуни джиларил.

Хуру ягьа МухIаммад
Икрам акьа цIавурар.
Кеттушуна Ирандиъ
МучIе хьуне килисар.

Ат ва хубул “Аллагьар"
Агъай гIярхьу Иранар,
МехIтал хьуне кеттушуф
ЦIикас акьу “Аллагьар”.

Хурагуна МухIаммад
Хабарсузди джиликкес,
МехIтал хьуне Аминат
Iеквь ккеттар хьуф кIениккес.

ЧIире рекъуь ае халкь
Дугъри рекъуь хаспуна,
Гьатуна а МухIаммад
Аллагьдин вакил пуна.

Найи бугухъ Аллагь хъаф
Чиппис дахIа касари,
Акьай хьуне хIульматар
МухIаммад а усари.

Хуьджатин кIили аеф
Вархантара давуйи,
МухIаммад ругъас акьаф
Адад Абдул-Лахаби.

Ягъа МухIаммад фуник
Хьуни агъай гъургъуне,
Ми ягъа чIала аде
Кьурайшарин маллара.

МухIаммад хурагуна
Дад хула адай хьуни,
Сирийи ас хула веф
Ми рекъуь кичмиш хьуни.

Ми хуруна Iу ваз хьуф
Дад кIина Етим хьуни,
Са шиниккв дала дахьу
Аминат ашкIин хьуни.

Чатин шартIарин гIана
Аминат Iеджиз хьуне,
Тук суман батIар шиниккв
БатIарди ахIа хьуни.

Ерхьи ваз хьуф МухIаммад
Сарайиф ухIас ицIас
Маджбур хьуне Аминат
Мис сара бизи ицIас.

Макка шагьур уч ппара
Iайи куче мукь хьуни,
Серин сувари ухIас
Шиникквар ицIай хьуни.

Шинивкк ухIас гъушаттар
Кьимат канеттар хьуни,
БатIар кьимат ицIаттар
Девлет хъаеттар хьуни.

Шиникквь ухIас гъушаттар
Базарил завал хьуни,
Етим агъай МухIаммад
Гъушас дакканди хьуни.

Ми ягъа базардира
МухIаммадан бахттунис,
УхIас ицIа шиникквар
ЧIукь дала адай хьуни.

Сувариас адина
Ал-арисна, ХIелимат,
УхIас шиникквар гъушас
Базарди руцай хьуни.

Давлатлуйин шиникквар
Чиппис фачдар хьу хIела,
Маджбур хьуне ХIелимат
Гъушас етим дихIенра.

УхIас маслигIат хьуна
МухIаммад Амината,
Магь пуна фача ицIай
Гъушая ХIелимата.

ХIелимата МухIаммад
БатIарди хири икIай,
Гаш хьуф хьасира пуна
Мис чегIпул бизи ицIай.

Ми бизи МухIаммада
Фикьунара фацайда,
ГIурджал бизи фачайиф
Мис дакканра акьайда.

Ми кар агуф ХIелимат
Ппара Iеламат хьуни,
Шиникквин тIабигIетдил
Ми учра рази хьуни.

МухIаммад ухIай хьун хав
Ал-арисна, ХIелимат
Садпуна девлетлу хьуф
Ми кардил вей Iеламат.

Якьу ис яш хьасдихIен
Учинфра МухIаммадра,
Некк ицIай ХIелимата
УхIуни суван гIана.

Неккдин чуйна МухIаммад
Ягъарикас са ягъа
Гъайикай ХIелимата
Ккеларис хуттурф пуна.

Чардахикес чIукь варха
Акьай зарафат хIенаг
Икьуна а мевур Iуд
Хуттурфай ккеларисра.

Са арайи сад пуна
Бадил вей Iуд инсанар,
АликIуна чиппилра
Ибхь суман джагвар кунар.

Сайин хили фацуна
Са къизилдин таш ая,
Ташуран гIан ацIуна
Нур ицIай уьхьра ая.

МухIаммадалди мивур
Ми арайи адина,
Ми алурцай мевури
Фун багв вартал акьуна.

МухIаммад алурцуна
Мин йиркIв вартал аттивай,
КеттатIуна кIаре шейъ
Алурцуна фаттатай.

МухIаммадан гIан-джанар
Джагвар ибхьифай Iуччайи,
Iуччуна икIунахав
Аесуман дукьайи.

Ми кар ккиркIуф Iудара
Джагвар кунар алеттар,
МухIаммадра атуна
Чав уликкас гулайи.

Ми кар агуф гучI хьуна
Неккдин чуй гьарай фай вей,
Хъакьая дад, бабарис
АхIвалат негъв алавей.

Аттархьуни дадна баб
ТегIди МухIаммад агвас,
Хьуна ае ахIвалат
Чиппин уларис агвас.

Ранг атIуна МухIаммад
ГъархIуна лекул алди
Хьу ахIвалат хъакьай ми
БатIарди мезуралди.

Ал-арисна, ХIелимат
Ми кар агуф гучI хьуна,
Маккайис хай МухIаммад
Учин бабав эс пуна.

Аминатан хулара
Ае кумак са лукI вей,
Дишегьли лукIуран ттур
Агъайчин Баракат вей.

Са Iу иса МухIаммад
Бабан бугу Маккайи,
Баб-баб агьай гьамишан
Баба хъай ми руцайи.

Ерхьи ис хьуф МухIаммад
Бабан мукьу-кIилинттил
Алурцас са кIил дивас
Баба хъай Йисрибди вей.

Йисрибдиас Маккайис
Алурцуна вегуна,
Кечмиш хьуне Аминат
МухIаммадра атуна.

Дадра, бабра хъун дава
АлгъатIу Iаре ятим,
Алчар хьуне хIададал
УхIас учин тум-тухум.

ХIешимарин тухумдин
АхIаф МутIалиб хьуни,
МухIаммад МутIалибан
ЙиркIурас кканеф хьуни.

МутIалиб уч гьамишан
Маккайин къаравул э,
Икьвай хьуне МухIаммад
ХIададан бугулив.

Iу исалас хадад
Абдул-МутIалибра кIей,
Муе ис хьуф МухIаммад
УхIаф гьал сараф джикIей.

Уч кIести бицIи удигь
Ун акьай МутIалиба,
ТIалибасна, Абасас,
ХIемза, Абу-лахабас.

Сафия, Бару, Атикат
Уммахаким, Умайми, ва Арвайис,
Якьу геда, ерхьи руш
Акьай вассият джаллайис.

Тухумдин кIили гъархIуб
ТIалибас буйругъ акьай,
МухIаммадас хуттурфуб
Микас лап тIалаб акьай.

Мисал Абу-ТIалиба
МухIаммад кьабул акьай,
Дада акьу вассият
ЧIир дакьас ми гаф ицIай.

МухIаммада ададас
Кканесуман кар акьай,
Абу-ТIалиб ададас
МухIаммад ширин акьай.

Гагь цIегьерихъ, хIуппарихъ
Гагь деревур, маларихъ,
Вей хьуна а МухIаммад
Гагь мудурар, ккеларихъ.

Абу-ТIалиба учи
Ариш-вариш кар акьай,
Учихъай хай МухIаммад
Яваштви вардиш акьай.

МухIаммад хъай ушу рекь
ТIалибан дуьхьей хьуне,
Маса ицIа гьар са шейъ
Пу кьиматис вей хьуни.

Хьас миде карарикас
МухIаммада агъай хьуни,
Мин чIалар ун хьуна
ТIалиб мехIтал вей хьуни.

Деревурин карван фай
Мивур рекъди вей хьуни,
Къири алда куче ягь
Рагъура угай хьуни.

СаIетилас угъаси
Пугуна МухIаммада
ЦIаде ягъа угъафтта
Агъай хьуне ТIалиба.

СаIетра верегунас
Iераб чул мучIе хьуни,
МухIаммада пу суман
Угъафра тIурфан хьуни.

Ягъалас-ягъ МухIаммад
Вейдала батIар хьуне,
Мин ширин тIабиIетар
Халкьарисра ккан хьуни.

МухIаммадан яшар гьал
Къанна гIафу ис хьуни,
Хардж-харабат хьир акьас
ЛидихIен хъудай хьуни.

Ми вахтари Маккайи
Хувайлидан хандин руш
Са девлетлу шуй кIина
Хадиджат ашкIин хьуни.

Хадиджатас IемкI агвай
Хьеттин къуйдиас агъчIу,
Iуьшуй мучIе дуньяйис
Нур ицIай ибгIа рагъу.

Идже савдагар пуна
МухIаммадан таIериф вей,
Ми кардикас ахирди
Хадижатас хабар вей.

Хадижата са ягъа
Гъайикай лукI Майсарат,
Уп пуна МухIаммадас
Файшурай мал масса эс.

Хадиджата ушуна
Агьай Абу-ТIалибас,
Гъайиксара МухIаммад
Зе малра масса йцIас.

Абу-ТӀалибас учис
МухӀаммад уч хъудавай
Кканди адуй гъайикас
Учин малра фадавай.

Рази хьуна ТӀалибра
МухӀаммадас агъая,
Хадиджата пуф акьен
Пуна ми гъайикая.

Хадиджатан малра фай
Бусри агъа шагьурди,
Идже базар вей пуна
Вейи мивур сафарди.

МухӀаммадас кумакис
Хадиджатан лукӀра вей,
Мин лукӀ Майсаратасра
Бусри шагьур таниш вей.

Шам вилаяти ае
Бусри шагьурдин мукьуф,
Алаттивай шейъ-шуйъра
Чиппил эманат акьуф.

Мивур даралан кӀенакк
Икьуна а вахттуни,
Нистур агьа кешиш вей
Мивурис и бахттуни.

Нистурас ми Майсарат
Агуф на сад ахӀар вей,
МухӀаммад пайгьанбар идеф
Мин йиркӀурас Ӏеян вей.

Ми кардикас Iеян хьуф
Кешиша шагьадат хай,
Хатумал анбил пуна
Муджурилас хилра хай.

Вара Шамди мавенай
Пуни Нистур кешиша,
Хав алдаркай ватандис
Мал миса масса ина.

МухIаммадан савдавур
ДжугьутIарис даккан вей,
Мис Iайи макур акьас
Бусри шагьурди ае
джугьутIарин кьаст авей.

Мал миса масса ина,
Хав алдаркай а мивур
Тич Бусрисра душуна.

Мал фай базарис ушу
Савдагарар адини,
Мин савдайил Хадиджат
Кьадар суз рази хьуни.

МухIаммадал Хадиджат
Лап айи Iешкь хьуни,
Уч хьирди акьен пуна
Майсарат хъучикуни.

МухIаммада ми хабар
Ададас ахъа акьуни,
Рази хьуна ТIалибра
ТегIди никахI акьуни.

Хадиджат кканеттара
Маккайи ппара хьуни,
Хадиджатас идже щуй
МухIаммад кьисмат хьуни.

Аллагьуммасали ва саллим ва барикг Iелайгьи.
ФатихIе!—АлхIем:

МУХIАММАДАН КУЬЛФЕТАР

МухIаммадан йиркв але
Вафалу, баракатлу
Гьам Iуьмурдин, гьам диндин
Илдеш хьуни Хадиджат.

Аллагьдин бугу касдис
ЙиркIуран мерте касдис,
Дуньяйин, ахиратдин
Илдеш хьуне Хадиджат.

Хьибу геда, якъу руш
Дуньяйил бахил акьу,
ТеIэрифлу Хувалидан
Хандин руши Хадиджат.

Ракьиятна Зайнаб
Мукусумнна, ФатIима
Турар але якьу руш
Хуруне Хадиджата.

МухIаммадан йиркв але
Ал-касумна, Iебдуллагь
Хьибуд пу шинивккисра
Агьай хьуне Ат-ТIагьир.

МухIаммадан якьу руш
Шуварин хула хьуни,
Хьибу, якьу шинивккин
Iуьмурар джакьи хьуни.

ГIафцIур ис хьу МухIаммад
Атуна ми дуньяйил,
Мин гирами Хадиджат
Ушуна а рехIматис.

ГӀафцур ис хьу МухӀаммад
Хьир кӀина ашкӀин хьуни,
Сасра хунбар хула хас
Ахир ми маджбур хьуни.

Ахиримджи Іуьмурди
ЦӀауъ исан гӀяна,
ЦӀауъ хьир хула хас
Ми касдис кьисмат хьуни.

Хунбарикас ке бицӀиф
БатӀарф Іейишат хьуни,
Марьям агьа хьиракес
Шиниккв Ибрагьим хьуни.

ЯхьцӀурна хьибу ис хьуф
МухӀаммад ме дуйиас айчӀуне
МухӀаммадан ерчӀу хьир
Щуй хьудай ашкин хьуни.

Аллагьуммасалли вассалим ва барак гӀелайгьи.
ФатихӀе ! — АлхӀем:

Аллагьдин тапширугъар, кӀили файшуб ният ай
Халкъ дугъри рекъуь ихьай, хъучушуне МухӀаммад.

Икьуна рахӀет давай, гъархуна сакин давай,
Бусурман уммат акьас, хъучушуне МухӀаммад.

МархӀабая-мархӀабая- мархӀаба
ЧӀаттал хӀуьсей мархӀабая- мархӀаба,
Четин рекъуь МухӀаммадас кумак хьуф
Уч халкь акьу, амур акьу Аллагьи.

Ватан агьли Iерабар, гьам мин мукьу, бугунттар
Дуз дава агъай гъархIуне, батIул акьай МухIаммад.

Къурайш миллат арайи, зурба тухум хIешимар
Тек са Iелилас гъайри, хIекьи пунда МухIаммад.

МархIабая-мархIабая-мархIаба
ЧIаттал хIуьсей мархIебая-мархIеба.
Чатин рекъуь МухIаммадас кумак хьуф
Уч халкь акьу, амур акьу Аллагьи.

Идоларис Аллагьар, агьай гъархIу Iерабар
Ислам дин батIул акьай, ругъас акьай МухIаммад.

Диндис Iекси инсанар, Маккайи ппара хьуни
Ахирди ватанилас гъаркI хьуна а МухIаммад.

МархIабая-мархIабая-мархIаба
ЧIаттал хIуьсей мархIабая-мархIаба,
Чатин рекъуь МухIаммадас кумак хьуф
Уч халкь акьу, амур акьу Аллагьи.

Дуньяйин мал, девлетар, фаттихьас рази хьуна
Ахиратдин рекъуь вес, хIезур хьуне МухIаммад.

Учин хал, мал, девлетар, фатти хьуна Маккайи
Ислам дин такбир акьай, алучIуни МухIаммад.

МархIабая-мархIабая-мархIаба
ЧIаттал хIуьсей мархIабая-мархIаба,

Чатин рекъуь МухIаммадас кумак хьуф
Уч халкь акьу, амур акьу Аллагьи.

ЙицIу истти Макка шагьурдин гIана
Дин сузари Iесси акьу МухIаммад.

Аллагьди мис буйругь акьу мукьуйи
АсхIебар хъай йисрибди вей МухIаммад.

МархIабая-махIабая-мархIаба
ЧIаттал хIусей мархIабая -мархIаба,
Чатин рекъуь МухIаммадас кумак хьуф
Уч халкь акьу, амур акьу Аллагьди.

Диндис мутIеьгI дахьу гьалар Маккайи
Фирра давай МухIаммада хъай укъайи,
КагIфирарис ми МухIаммад ругъуни
Аллагьдин нур МухIаммадал угъуни.

Фуник хьастти Аллагьдин ихIтибарлу
Ми уч хьуне, халкьарис махIематлу,
Уч халкь акьу са халикь дилас хьуни
Дин сузарин къурхуйис мутIеьгI дахьу.

Илагьия-илагьия-илагьи
МухIаммадас амур акьуф Аллагьи,
Дин сузарин къаразариккес ухIас
Мис хил гьихьуф гьамишан ли Аллагьи.

Дадан хъувссу агуф давуй МухIаммад
Бабакесра иджев хьуф ттай МухIаммад,
Хуру ватан, мал-давлатра атуна
Дин бадалди гъаркь хьуни вун МухIаммад.

Аллагьдис вун ккан хьуни хи МухIаммад
Халкьара вас мутеьгI хьуни хи МухIаммад,
Ислам-диндис мутеъгI дахьу душманар
Ахир чав пашман хьуни хи МухIаммад.

Илагия-илагия-илагьи
МухIаммадас амур акьуф Аллагьи,
Дин сузарин къаразариккес ухIас
Мис хил гьихьуф гьамишан ли Аллагьи.

Ве умудке, ли ве миллат кьуришар
Хьун дайхи вас ливурикас илдешар,
Я вун дахIа, я вас дахIа инсанар
Кумак хьуне, мадинайин инсанар.

Душманарис агва уса Маккайи
Къулгун акьас атайдуй вас МухIаммад,
АсхIебар хъай къулгун акьа вахттари
Чара адай суварил вей МухIаммад.

Илагьия-илагьия-илагьи
МухIаммадас амур акьуф Аллагьи,
Дин сузарин къаразариккес ухIас
Мис хил гьихьуф гьамишан ли Аллагьи.

Гъванар, кIурарис Аллагьар агьаттар
Джалара душман хьуне вас МухIаммад,
Душманарин къурхуйис мутIагIра давей
Макка шагьур дар хьуне вас МухIаммад.

Iуьштти малайикари хъай гъургъай вун
Ягъ хьуф ве асхIебари хъай икьвай вун,
Бизар давай Аллагьдис икрам акьай
Иман, ислам халкьдис ахIар акьай вун.

Илагьия-илагьия-илагьи
МухIаммадас амур акьуф Аллагьи,
Дин сузарин къаразариккас ухIас
Мис хил гьихьуф гьамишан ли Аллагьи.

Аллагьумасалли вассалим ва барак гIелайгьи.
ФатихIе!—АлхIем:

ХIИДЖРАТ

(Маккайис, Мадинайис)

ЯгъцIур ис яш тамам хьуф
Хабар давай са Iуьшуй,
Маккайис вей малайик
МухIаммадас хабар фай.

МухIаммад зун завулас
Гъайикуне ваалди
Ахир-хатам пайгъанбар
Вакас акьай Аллагьди.

МухIаммадас хабар и
Малайик заварил вей,
Ми кардикас хабар хьуф
МухIаммад фикирдик вей.

Ахирки МухIаммада
Ми карар ашкар акьай,
Учин кьурим тухумдис
Джаллайис унар акьай.

Учис агу эхIвалат
МухIаммада хъата кьай,
Мин ихтилат алгъа датай
Лагьаба къал акьуни.

Фас дадарин дин-тIаIet
Вун ваалди чIир акьай,
Абдул-лагьаб зигIай мил
Гъурдара агвар акьай.

Хьимуна са мукьари
Къулгун акьа усари,
Са чӀукь ами МухӀаммад
ДакӀина уссалари.

Макка ахӀа шагьурдин
Гуджлу хан Абу-Суфьян,
Учис Ислам дин даккан
МухӀаммадас и душман.

Ислам дин дис душманар
Маккайи ппара хьуни,
МухӀаммадас ми карди
Лап Ӏайи ассар ини.

Дин дис Ӏекси душманар
МухӀаммад кӀес кьасттар хъай
Адина а хулади
Хилиф ханджал-яракь фай.

Душманари хъихьуна
Ми МухӀаммад кьес пуна
Маккайиас гьишай ми
Мадинайи вес пуна.

Ӏуьшуй джинди авчӀуна
Абубакар, МухӀаммад
Джин вей мивур Ӏудара
Са улуд а дагьари.

Мивур учӀу улудин
Удигь са дар хӀесил вей,
Дарал Ӏу гъурегъал кке
Луфуран муг бадил вей.

УчӀу улудин раккас
Джемджехира чал ярхӀай,
Мишти агу инсанар
УчӀунда пуна хъухай.

Мивур гьишиф ми Ӏуьшуй
Душманарис хабар вей,
Мивур Ӏуд телеф акьас
Хъищина кьавахъай вей.

Душманар ппара агуф
ГучӀ хьу Абубакара
МухӀаммадас агъая
Хьин Ӏуд и тивур ппара.

МухӀаммада мис пуне
Хьин Ӏуд дава хьибуд э
Хьибуд пу хье илдешра
Хьин халкь акьу Аллагь э.

ХӀейванарил аликьу
Са кьатӀ дин душманар
Ми вур улуди а пуна
Мисал гъархӀай адина.

Ми вур улудин удигь
Мугар, чилар агуна,
Алурцуна кьавахъ вей
Са касра адава пуна.

Хьибу ягъди, хьибу Ӏуьштти
Ми дагьарин улуди
Илгвай мибур гьамиса
Са мучӀи ламу усаъ.

МучӀи Ӏуьшуй Ӏеквь хьасти
Хьибуд пу Ӏуьшуй миса,
ӀуьтӀаф хайи мивурис
Бакаран руш Азима.

Якьуд пуна а Ӏуьшуй
Абу-бакран нукарди,
Девевур фай адини
Зав куруна Ӏеквь хьасти.

Мибур Ӏудар Ӏеквь хьасти
Чав девевурил алди,
Рекъуъ учӀай тегӀдиди
Аллагь йиркӀурал алди.

Халкьар лиха рекъуьас
Мивур чав ушун дава,
Кьавахъ душманар вереф
Мивурис ахӀар хьуна.

Ире хӀуълин къирагъ фай
Мивур джинди вей хьуни,
Душманарин къушуни
Мивурин рекъ атӀуни.

Абу-Бакарас хъара
Ппара Ӏайи гучӀ хьуни,
МухӀаммадан гьамишан
Аллагьдил умуд хьуни.

Душманарин командир
Сарак Ӏае кас хьуни,
Мин гьунарар агуттар
ГучӀала гьишай хьуни.

Сарак хӀейванил алди
МухӀаммадал рас хьуни,
ХӀейван лекарил гъутӀуф
Кьавахъди алар хьуни.

Хейванра уч алтутӀуф
Ми рухӀдиас ушуни,
Мис гучӀ хьуф МухӀаммада
БицӀи аят хуруни.

Мин аяти Саракас
Кьадар суз асар ини
МухӀаммад хил див агьай
Уч миннатис адини.

Ми хӀел агуф мин кьушун
Къавахъди алдар куни,
МухӀаммадас гьалсара
Саламатди ях пуни.

Мадинайи хъучар хьас
Са чӀукь манзил амиди
Мин деве уса икьвай
МухӀаммадра алмиди.

Ал-касва агъа деве
Амурдис мутӀугъӀ хьуна,
Икьуна а ми джилил
Ми батӀар мукь э пуна.

Ми усра уч агъайчин
Лап авадан мукь хьуни,
Гьар джурайин нуъуӀматар
Миса бутмиш вей хьуни.

Шагьурдилас ми ус уч
БицIи гьава мукь хьуни,
КегIба агъа гьаме мукь
МухIаммадас нуш хьуни.

Даве икьу мукь гьалра
Халкьарис агвар акьай,
Ми хьу кьиссайис ппара
Джалайи хIуьрмат акьай.

Ми мукьуйин хIуьрматис
Ал-Таква маздик акьай,
Маздика завул хьуна
Халкьди ъIбадат акьай.

МухIаммад Мадинайи
БатIарди сакин хьуни,
Михъ хъучавей ппара халкь
Дин дисра мутIуъгI хьуни.

Дин агьливур ппара хьуф
Хъара маздик ккан хьуни,
Ми учи кумак акьай
Сарафра алихьуни.

Ми маздикал Ал-наби
Агъай тур алихьуни,
Гьами маздик ае гIана
Мис некьвра кьисмат хьуни.

Аллагьумассалли вассалим ва барак Iелайгьи.
Фатихle ! -Алхlем:

ІЕЛАЙИ ВАССАЛИМ МУХІАММАД ПАЙГЪАНБАР, ЗАВАРИЛ АЛЛАГЬДИН БУГУ УШУ ВАХТТ

Раджаб гирами ваз э
Къана ерид пу Іуьшан,
МухІаммад завул ушуф
ЙиркІура ухІ гьамишан.

Раджаб вазалан ме Іуьш
Лап Іайи мучІеф хьуни,
Са фиттинра ун адай
Къадар суз сакинф хьуни.

МухІаммад уч ме Іуьшуй
Гъархьуна са хула уй,
Фиттикесра хабар дай
Учра лап сакинди уй.

Сур Іуьшарин арайи
Зарбунди унар акьуф,
КетІуна а МухІаммад
Ме кераматар агуф.

Гъайиш гъархьуна аеф
Пуна ун акьу гуна
Агвайи мис малайик
Учин удигь гъархІуна.

Малайикдин сифатар
Инсандис ухшарттари,
КІилина джанар-джасадар
Нахчирис ухшарттари.

Мин сифат агугуна
Іуьхь далара джагвар э,
Мин кІилил але чІарар
БатІар кІаре ярхефе э.

Хирар нахширин суман
Чав джагвар арсуранттар,
Кунара лап нур ицІай
ЛеІели, мерджан алеттар.

Малайикди МухІаммад
Гьучахай хІейванигьди,
Миштин джагвар керамат
Мис агуф дуй Іуьмурди.

Мин хъуьссу инсандиф э
КІекъван къулар хІейванин,
Улар Іайи рекІв ицІай
Чав хІадар суман азман.

Яуънин дар арсуран
Рагъу суман нур ицІаф,
Ме хьуне хвар Ал-буракъ
ТегІди вере цІай суманф.

МухІаммад гьачушуне
Ал-буракъил аликьвас,
Буракъи атун дава
Ме кас учис мукьу хьас.

МухІаммада хил дагъуф
Ал-буракъ тич гьаттишай,
Мигь МухІаммад гьачушуф
Удигь лекул гъайишай.

Вун дузди гъархI Ал-буракъ
Пуна а Джабраила,
Мишттин ирами инсан
Ваал аликьуф дава.

ХIуьрмат акьен инсандис
Аллагьдис ккане касдис,
Пайгъанбардин тур ина
Дуньяйил гъайикуттис.

Мин гаф ун хьуф Ал-буракъ
Лап Iайи терIжуб хьуни,
Ай гирами малайик
Джабраилас ми пуни.

Зал аликьуна ушу
Те Ибрагьим пайгъанбар,
Аллагьдис лап ккане дустт
Хьастту михъай барабар.

Ай Джабраил малайик
Идеф хьасе ме касра,
Аллагьдин рекъуь аеф
Гьал цIае дин акьафра.

Дузе хIекьи Ал-Буракъ
ЦIае дин таъIн акьа,
Ахиран пайгъанбар э
Ме Iебдулагьан геда
Бахттавар МухIаммад э.

Адамалас мич аде
Джалла пайгъанбарари кас,
Гирами пайгъанбар э
Аллагьдис ппара ккане.

Аллагьдис ме касди
ТӀалаб дакьу са касра,
Гъайикастта джайнатдис
Я джан але са шейъра.

МухӀаммадан тӀалабар
Аллагьдис кьабул хьаси,
Ме тӀалаб акьу касар
Джаннаттис гъайикаси.

Джабраила миштти пуф
Ал-Буракъи мис пуне:
Ай! Джабраил, уп сара МухӀаммадас
Кьиямат агъа зас кумак акьас.

Хъух вун захъ Буракъ
Зун вас гаф йцӀай,
Вун жаннатти вес
Зун кумак акьай.

МухӀаммада ме чӀал пуф
Буракъра мис мукьу вей,
Ме уч уса икьуна
Учил аликьуб ккан вей.

МухӀаммадна, Джабраил
Ал-буракъил аликьвай,
ЦӀайлапандин цӀай суман
Мевур завус гъайишай.

Завун, джиларин арайи
ТегӀдиди вере берейи,
Джабраила мис агъая:
Я, МухӀаммад, гъурзар акье
Вун ме джилил алайчӀуна
Ӏу рукехӀет къулгун акье.

Ме ми джилил алайчӀуна
Ӏу рукехӀет къулгун акьуф,
МухӀаммада хабар гъушай,
Фас э мисал гъурзар акьуф.

Джабраила мис пуна а
Ме гьава Синай сувари,
Ме суваас Аллагьди хъай
Муса пайгъанбар гъургъуни.

Хабра мебур заварилас
Чаб тегӀди вере арайи,
Джабраила хабра агъай
Я МухӀаммад ! гъархӀас акен,
Вун ми джилил алавчӀуна
Ӏу рукехӀет къулгун аквен.
Ме ми джилил алайчӀуна
Ӏу рукехӀет къулгун акьуф
МухӀаммада хабар гъушай:
Мисал фасе гъурзӀар акьуф.

Джабраила мис пуна а
Фас пучин гьаме джилил,
Играми Майрамас
Иса пайгъанбар хуруфи.

Хабра мевур завус ушуф
ХӀуьрджал бугу хьасти сайи,
Унар акьай мис агъая:
ГъархӀ МухӀаммад са минути.

Я, МухӀаммад засра кканди
Вахъай са Ӏу чӀалар гъургъас,
Зунра джанлу са инсан э
Зун хӀезури вун пуф акьас.

МухIаммадас мисал
ГъархIас акьас хьун дава,
Аллагьдин амур давай
Ал-буракъ гъархIун дава.

Хавра са саравура
ГъархI МухIаммад агъаттар,
Унар акьай ун вей мис
Михъай гъургъас ккането̄ар.

Ми кардин уч ахIаф даф
МухIаммадас ахIар вей,
ГъархI путтарис ул датай
Буракъ дивай удигь вей.

Хъара рекъуь са усал
Са батIар руш гьучархьай,
АлакIуна зар-зибаф
Я, МухIаммад гъархI агъай.

МухIамаддас ме руша
Гъудулди инчIар акьай,
Ми учин агубарил
МухIаммад хIейран акьай.

ГъархI МухIаммад са бици
Зас вахъай гъургъас ккан де,
Джанлу шейъарикас зун
Вас вафалу инсан э.

ГъархI агъаттарин удигь
МухIаммад гъархIун дава,
Аллагьдин буйругъ давай
Буракъ рази хьун дава.

МухIаммада ахирахъ
Джабраила гьас гьирхвай:
Фишаре зас гъархI путтар?
Рекъуъл але руш фише?

Сифтта сафер вас ун акьуф
Те джугьутIе Макур акьаф,
Нагагь вун ти пуф акьунчин
Умамат хьасий джугьтIин тереф.

Iуд пу сафер вас ун акьуф
Ти кас уч хачпара
Нагагь вун ти пуф акьунчин
Умамат хьасий хачпара

Нагагь руша пуф акьунчин
Те руш уч э кэфар кканеф,
Ахиратдин къайгъу давай
Ме дуньяйил кканеф.

Руш серсерхьу кIили адаф
Дуньяйис хабарар адаф,
Ве умматра тиштинф хьасий.
Халкьар учил алхъес акьаф.

Мебур агъай чаб рекъуь вей
Иерусалимди хъучархьай,
Мевур мисал алавчIуна
Чав мазгитади ачавей.

Ме мазгита МухIаммадас
Иса, Муса, Ибрагим аргвай,
Джалла пайгъамбарар фай
Уч имам хьуна гIибадат аркьай.

МухIаммад къулгуни кеми
Завуас ахъ мугI адавей,
АхIа гъайванди алихьуна
Джабраила ме дуз акьай.

МухIаммад хъай ме Джабрайл
МугIуйиас варт алгъавей,
Алакьу ул дархъагунас
Сад пу заварил алгъавей.

Ми заварил алчавести
Джабраила къайу утай,
Фиш э ли къайи утаф?
Гъана атти хабар гъушай.

Джабраила зун э пуна
Гъана атис джуваб ицIай,
Фиш хъа пуна хабар гъушуф
МухIаммад хъаф ахIар акьай.

Ли Аллагьди учис иде
ВахIай кIили файшуна аф
Файшуне пеф гIана атти
Ме Iударис раккра дархъай.

Ракк дахъуна гIана учIуф
Мигьди са къуджа гьачавей,
Ме ве дад Адаме пуна
Джабраила агвар акьай.

МухIаммада дад Адамас
Хил фацуна салам ицIай,
Адам гардани архьуна
МухIаммадан теIериф акьай.

Іуд пу заварил алгъушуф
Мисалра къапуил гъархІай,
Сургъу - суалар акьун хав
Мисара мевур ачавей.

Ме заварил МухІаммадас
НухІ пайгъанбара гьучархьай,
НухІу гардани архьуна
МухІаммадан теІериф акьай.

Хьибуд пу завул алгъшуф
Къапуйиас тич ачушуф,
Удигь азман китабра гьай
Малайик Израйл авей.

Ме гъадархІай ми китабик
Сад чІир акьай-сад ликІейи,
Хуруф ликІей, кІиф чІир акьай
Сакин давай кар акьайи.

Якьуд пу завул алгъушуф
Къапуйиас тич ачушуф,
Миса са малаик авей
Гьамишанди хъуссу тІугъуф.

Ме пуна а Джабраила
Малайик э Іешас акьаф,
Гунагьар ке инсанарин
ЙиркІ Іешали ацас акьаф.

ГІафуд пе заварил ушуф
Къапуйиас тич ачушуф,
Пайгъанбар Гьарун алчархьай
МухІаммадас салам ицай.

Ерхьид пу заварил ушуф
Къапуйиас тич ачушуф,
Муса пайгъанбар алчархьай
МухIаммад агуф ме Iешай.

МухIаммада хабар гъушай
Фи э акьуф, фас вун Iешай?
Мусайи мис джуваб акьай
Захъай дайе зе джугьутIар
Ва хъай гьал вахъ ахъишай.

Ерид пу заварил ушуф
Къапуйиас тич ачушуф,
Пайгъанбарарин ахIа дад
Мисал Ибрагьим алчар хьай.

Ме заварин батIар велар
Хье чIаларил пас хьас ттава
Хье чIаларил пас хьучира
Я инсанар хъухас ттава.

Джабраила уч хъудавай
Аллагьдил вес такалиф акьай,
Аллагьдира ме МухIаммад
Учин бугу кьабул акьай.

Ярцур агъзур пардайин къавахъ
Аллагьди хъуьссу джин акьай,
Къурьанин са, Iу аятар
МухIаммадас ахIар акьай.

Гьарса ягъа Iафцlур къулгун
Мусульмандис такалиф акьай,
МухIаммада Аллагьдикас
ЧIукьди акьуб тIалаб акьай.

Аллагьдира МухIаммадан
Пу тIалабар кьабул акьай,
Мусульмандис гьарса ягъа
ГIафу къулгун таъIн акьай.

Ми маслихIет ккиркIуна хав
МухIаммад уч хав алдаркай,
МугIуйиас адайина
Иерусалимди алавчIвай.

МухIаммада хъитIу усал
Ме Ал-буракъ гъархIуна вей,
Аликьуна ме Буракъил
Ми уч гъархIу мукьуйиди вей.

Гьич ун дахьу керамат
МухIаммадас агуне,
Аллагьдин буйругъилди
Ми заварил ушуни.

Раджаб агъа вазалан
Къана ерид пу Iуьшуй,
Аллагьди хъай гъургъвас вес
ХIезур хьуни хIалашуй.

Джабраил малайикди
Зурба Буракъил алди,
Заварил хай МухIаммад
Аллагьдин салам алди.

Заварил вере рекъуь
Мариаъ агъа сувал,
Иса, Муса, Ибрагьимас
Агвайи мис Буракьил.

Заварин ахIа къапу
Адама мис дахъуни,
Ерид пу заварил ми
Аллагьдихъай гъургъуни.

Къана ерид пу Iуьшан
Раджаб вазалан тарих,
Инсанарис дуньяйил
XIуьрмат акьас э лайих.

Аллагьума салли вассалим ва барик Iелайгьи.
Фатихle!

ІЕЛАЙИ ВАССАЛИМ МУХІАММАД ПАЙГЪАНБАРДИН АХИРАН ИС

Йицlе Іу ис хьуна хав
Хадиджат кечмиш хьуна,
Ибрагьимра иттар хьуф
Хаджалат вей мис ппара.

Ахиран бицІи шинивкк
Ибрагьимра иттар вей,
Хьибу-якьу ягъалас
Ми кlефра мис ахlар вей.

Ях Ибрагьим агъай ми
Іу хупІ Іешал акьуна,
Ве къавахъ зунра хъая
Зунра кьан акьасттава.

Ибрагьим уч кІи ягъа
Мин йирвкІра кІаре хьуни,
Рагъ фацуна Іераб чул
Іуьш дала мучІи хьуни.

Ибрагьим сакин акьуф
Хьибу, якьу ягъалас,
МухІаммада пуна а
ФатІимисна, Іейишис.

Зас кканди кар гІаттивас
Зун зас кІиб гІаттивуни,
Ми гаф ун хьуф ФатІима
Агьи акьай Іешуни.

Мис маІешара пуна
БатІар инчІра фай сивив,
Іейишис агъай ми
Вас удигьас кІес ккандив.

МучI хьу суман сад пуна
Ваъ пуна а Iейиши,
МухIаммад са джура хьуф
Сара фурмайил пуни.

Ибрагьим сакин хьуна
Са Iу, хьибу ваз хьуни,
ХIедждил вес Маккайиди
МухIаммад хIезур хьуни.

МухIаммад рекъуьл акьа
Са кьадар халкьара хъай,
Вея мибур хIедж акьас
Учин ерчIу хьира хъай.

Ми зе ахиран хIеджи
Пуна а МухIаммада,
Акьая ми ахIа хардж
Ина ахIа садакьа.

ЯхьцIурна хьибу деве
Ми кедавай са хIуни,
Руккуна гьами бура
Ина а халкIдис гуни.

ХIедж акьуна ккиркIун хав
Iу ваз хьуф иттар хьуни,
Аллагьдин салам алди
Ме джннатис файшуни.

КIи мукьуйи некьвра хьуб
Ми дуруси агъайи,
Уч кIи хулан гIана мис
Акьуна некьв икIуни.

Аллагьумассали вассалим ва барак Iелайгьи.
3 галай салават,
33 галай астафирилагь,
3 аллагьу масали
100 галай зикри.
ФатихIеI-АлхIем:

ІЕЛАЙИ ВАССАЛИМ МУХІАММАД ПАЙГЪАНБАРДИН ХАСИЯТАР, СИФАТАР

МухІаммада урта буйин
Еккари ацІу джандин,
Хилар, лекар къадарин
КІилра батІар калибин.

Сурат ацІу еккарин
Ире джагвар рангарин,
Ул-унетІра кІарефи
Муджур кІаре къалинф э.

Силеб батІар джагварттар
Чабра бицІи серекттар,
Улар батІар рекІв ицІай
Чав къайдайин кІареттар.

КІилин чІарар кІарефи
Са чІара джагвар дахьу,
Чабра батІар нур ицІай
ГІунарилди алархъу.

Руцуб-керуцубар мин
Фурс фадавай илгунфе,
Усак киркьвай-кидиркьвай
Лап илгунди верефе.

Сурат-сифат аттатІу
Кьадардилас батІарфе,
Сурати а баракат
Агуф хІейран верефе.

Хасият –тIабиIэтар
Агубарис сакинф э,
Ахтилатар сухIбетар
Кьадар дилас ширинф э.

Инсанаригь гьучархьуф
Учи салам ицIафе,
Фацуна хил ахтилат
СухIбетара акьафе.

Ми бицIифе ахIафе
Девлетлу э, касиб э,
Гуджлу э ме заъIф э
Мис джалла сад верефе.

Шит карна чIал кеефдуй
Я пашманвел ахIафдуй,
Эгер са кас гъургъайчин
Тис мушатра акъафдуй.

АлакIай касиб фурма
Гагь-гагь алатIу кунар,
Акьафи ми гьамишан
Къуллугъис дуьхьуь карар.

МухIаммадас кканеф дуй
КIаздикас акьу кунар,
Къизил тIубул,ире кан
Акьай хьуне мис даккан.

Сара кас бизар дакьас
Ппара Iайи кканефе,
Учис ккане шейъ гъушас
Базарис уч верефе.

Хуруб-ликIиб кееф дуй
Iекьулдин дереджайис,
Iедатдин инсанарис
Иттилас артухан фи.

МухIаммадакас ккане
Ахиратдин кумакар,
ТIалаб акьа касари
Фаяхай салаватар.

Зе эесси са Аллагь
Пайгъанбар ХIебибуллагь,
Дин Ислам таъIн акьу
Шукур алхIемдулиллагь.

Аллагьумасалли вассалим ва барак Iелайгьи.

ФатихIе!—АлхIем:

АЛХІЕМДУЛИЛЛАГЬИ РАБИЛ ІЕЛАМИН

Аллагьу масали Іела
МухІаммадин ва Іела
Али МухІаммадин ва саллим. Амин.

Къудратин ахIа Аллагь
Махлукьат вун халкь акьу,
Гъафил давей къуттур фай
Кьацра ул алдакьу. Амин.

Ахиратди са-сатти
Чин ве удигь адесе,
ХатIа бурилас хил дивуб
Вакас тIалаб акьасе. Амин.

МехIшар диванин ягъа
КIина чIехьу халкьарин,
ТIалаби язукь акьуб
Вун халкь акьу лукIарин. Амин.

Сургъу -суаликкас ухI
Вун чин мехIшар диванил,
Ве удигь Іекве акье
ХІересатин майданил. Амин.

Аллагь вун бахттлу акье
Вун халкь акьу агьливур,
Итаттара сагъ акье
Варха акье балабур. Амин.

Вун йиркIура фацуна
Акьу дуьгIе садакьа,
Кьабул акье я Расул
Акьай чин вас тавкьа. Амин.

Ми маджлисин эессис
РехІми акьуб гьамишан,
Чин вакас тІалаб акьай
Зикри-Іибадат акьай. Амин.

Ми маджлисин эессин
Садакьа кьабул акье,
Хьуна ае гьунарар
Ягъа мис Іефу акье. Амин.

Гьарса бала-кьадабур
Милас вун варха акьен,
МухІаммадан хІуьрматтас
Че дуьгІе кьабул акье. Амин.

МухІаммадан умматар
Ягъа чин завал хьуни,
Лин вассият кІили хас
Чин джалла рази хьуни. Амин.

Ахираттин нуьІматар
Чин вакас тІалаб акьай,
МухІаммад уч кІили ай
Аллагь вас икрам акьай Амин.

МухІаммад пайгъанбардис
Акьу зикрин хІурматис,
Іефу акье гунагьар
Че кІи мукьу бугуттис. Амин.

Дунья вун ислехІ акье
АхІаттар бицІиттарис,
Вун хатир-хІуьрмат акье
Че мукьу бугуттарис. Амин.

Ярасулуллагь
Дуньяйил неIенайи кас
Ахиратин Iезаби кас,
УтIу инсанарин фиIилди кас
Вун чин ухI Аллагь. Амин.

Астагьфируллах!
СубхIен Аллагь, субхIен Аллагь,
СубхIен Аллагь.

ФатихIе!
СубхIана раббика раббиль
ГIиззати гIамма ясифуун ва саламун
гIалам мурсалина.
АльхIамдулиллагь раббиль гIеламин.

Ахиран агъа чӀалар

(Послесловие)

Из источника «Вести Агула»

Кто следит за формирующейся агульской литературой, обратил внимание на поэтическую активность Шерифа Шерифова. За последние годы на страницах районной и республиканских газет им опубликованы большие подборки стихотворений. Творческая активность Ш. Шерифов наконец-то вознаграждена-опубликован его первый сборник стихов "**Цайи агу Іэквь**" ("**Далекие зори**") на родном агульском языке. Книга вышла в Дагестанском книжном издательстве совсем недавно. Причем, она достаточно добротно оформлена и имеет немалый объем (80 с).

Большая заслуга в этом принадлежит Ю.К. Бигаеву и редактору сборника Г. Каидову, которые помогли выходу книги. Шериф Шерифов - немолодой человек. Он родился в селении, Арсуг Агульского района в 1926 году. После смерти отца в 1941 г. на плечи четырнадцатилетнего юноши легли взрослые заботы и хлопоты о семье. Его трудовой стаж начинается с 15 лет: служил на трудовом фронте, после окончания 7 класса сначала работал учетчиком, затем полевым бригадиром, заведующим фермой. После окончания Махачкалинских курсов ветфельдшеров работал на зооветучастке. Потом был председателем колхоза, возглавлял Агульское райпо. Переехав в г. Каспийск, работал в различных торговых учреждениях, с 1986 г. на пенсии.

Пишет с 1975 г. Особенно активно творчеством увлекся после выхода на пенсию. Позднее увлечение поэзией поражает своим молодым задором и упорством. В опубликованный сборник вошла малая часть того, что создано им. Рукописный личный архив Ш. Шерифова тянет на собрание сочинений поэта. В поэзии Шерифа Шерифова удивляет многое. В первую очередь, тематика стихов: в его сборнике патриотические стихи соседствуют со стихами о вечной любви, красоте, и в то же время вы найдете поучительные, назидательные мотивы. Своеобразна структура

его лирических произведений: она не подчиняется общепризнанным канонам. Многие стихи Ш. Шерифова написаны в традициях фольклорных поэтических текстов. И рядом соседствуют мотивы, привнесенные современной жизнью и литературой. Особенно много можно писать о языке и стиле сборника. Поэтически богатые и по-народному сочные образы чередуются с прозаизмами, вычурными и даже вульгарными выражениями. Ш. Шерифов пытается писать на некоем среднем агульском языке, а получается нередко не по-агульски.

Собственно- агульский язык соседствует с конструкциями из кошанского говора. Язык имеет свои законы развития. Попытки создать искусственные языковые модели пока не принесли высоких результатов. Например, не могут претендовать на поэтическую находку строки типа: Агъуларин бабушка, Къаргу гIае ярушка, хъепурт, инпурт алакIай хьуни ваше матушка ("Агъулар"). Поэзия Шерифа Шерифова может быть расценена как графоманство. И в то же время и графоманство имеет право на функционирование. Но при всех внешних элементах дилетантства увлеченность и самобытная образность стихов говорят о поэтическом даре. В сборник вошли интересные лирические произведения, посвященные природе, красоте, любви. Своеобразны песни, исполненные, кстати, в ролях. Автор часто прибегает к диалогам, много здесь посвящений, посланий ("Асият", "Маврият", "Сунаханум", "Назани"). Похвала женщине - возлюбленной, матери, дочери - привычный и частый мотив сборника. Стихи, посвященные женщине, написаны по аналогии с народными песнями. Неожиданные сравнения возлюбленной тоже восходят к традициям народных песен. Например, в стихотворении "Кананай" поэт сравнивает красавицу, любимую с африканским ананасом. Главная тема сборника - гражданская, патриотическая. Большинство стихов посвящено родному народу, агульским горам. Дагестану ("Агъулар", "Агъул халкь", "Агъул руш". "Суварис". "Дагъустан", "Кавказ"). В разработке этой темы автор не претендует на оригинальность. (продолжение следует)

Джамалудин Шерифов Ш.

Я осмелюсь в послесловие от имени своего отца, как от автора написать несколько слов о его желаниях. Он всегда мечтал и писал, чтоб Агульский язык и письменность развивались как все Дагестанские языки. Очень важно сейчас на этом этапе развития нашего языка и письменности смотреть с грамотной стороны, ведь мой отец и многие из нас не изучали Агульского языка в школах. В связи с этим отец пишет книгу на доступном всем языке, так как произношение слов во всех селах разное.

Долгожданная книга отца называется **«Метлебар»** (Пожелания)на 150 стр., написанная в 1996 году. В надежде, что книга будет издана, она была передана на печать в Дагестанское книжное издательство г. Махачкалы, но надежды не оправдались. Спустя 20 лет, будучи являясь его сыном, я рад исполнить его желание. В июле 2007 года он ушел из жизни, так и не увидев свою книгу. Мне очень жаль, что в бюджете Республики и Агульского района не нашлось средств на издание этой книги. Еще больше мне жаль за потерянные годы развития нашего родного сердцу языка, культуры, традиций, фальклора, песен и стихов.

Книга **«Метлебар»** является продолжением его первой книги **«ЦӀайи агу Ӏэквь»**, где он пишет обо всем: о профессиях, о любви и страданиях, о политике и патриотизме, о языке и культуры, о поэтах и писателях, о личностях и развале нашей огромной страны, о жестокости этого мира и его героях, а также об исторических моментах и о природе.

В новом издании, я объединил и отредактировал все его труды, книгу **«ЦӀайи агу Ӏэквь»** и брошюра «**Мавлуд**» на Агуль-

ском языке, используя **«Русско-агульский словарь»** автора Шабана Абдулкадыровича Мазанаева - доктора филологических наук, профессора, заслуженного деятеля науки Республики Дагестан, члена-корреспондента Российской академии естественных наук, декана филологического факультета Дагестанского, государственного университета.

Сегодня из многих его стихов написаны песни, которые радуют наш народ. Мавлуд читается на мусульманских праздниках и обрядах. Агульцы должны знать свой язык и развиваться, научиться грамотно писать и читать, знать свою историю и самобытность, только тогда мы сможем сохранить себя и свой народ. Здесь охвачено стихи о воспитании и религии Ислам. Только развивая свой язык и культуру о нас узнает весь мир. Чем болше мы будем писать и читать на своём языке, тем мы больше себя обретём, свой народ, свою культуру и язык.

Прочитав эту книгу каждый из вас обогатиться языком и культурой агульцев. Книга напечатана в настоящем времени, как при жизни отца.

В этой книге, я приложил три песни, написанные мною в 1999 году и две в 2002 году, на русском языке. Песни «Непрошеный гость», «Герои Дагестана», «Береги Кавказ» спел и сочинил музыку Надир Рамазанов учитель и музыкант из селения Хутхул и выступил на ГТРК Дагестан в 1999 году, ныне ушёл из жизни.

Что отец хотел от агульцев, от читателей и критиков, написано в начале книги его же словами. Для развития языка и письменности нашего народа, я бы хотел вместо него довести его труды до литературной письменности, и жду отзывов от всех желающих улучшить наш язык.

Язык народа — это не что иное, как коллективный мозг народа.

КІИЛАР

(оглавление)

1. Китаб «Метлебар» (Пожелания)

2. Китаб «ЦIайи агу Iэквь» (Далёкие зори)

4. **Ахиран агъа чIалар** (Послесловие)